

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy.

zespół (fond) 45.

Archiwum Dziaduszyckich

Część I. Rękopisy Biblioteki Poturzyckiej Dziaduszyckich.

191. „Ustępy z pamiętnika r. 1845-1846 Franciszka Wiesiołowskiego”. 1848-1863. K. 58.

191

Львівська бібліотека
АН УРСР

ВІДДІЛ РУКОПИСІВ

Літун. 191

Wstęp

~

Pamiętnik
z roku 845 - 846 roku

p. Franciszka Wiesiołowskiego
zaczęty w roku 848^{1/2} zakończony w październiku 1863 roku.

statami, pszczyli uż Dobrowolnym i Dobrowolnie nieśli nam wro-
nowi w ofierze. — A jednak tako uż statami i cety! Pokoleniu nasze
pamiętamy swac' dnieu karę za grzechy wszystkie przesyła i przynosi
pokoleni, kowic' mżeni'ską napisawa to pismisko w dziejach ludności. —
A jeżeli Polakow iżiki od wieków pniekudr'as próby, jeżeli od wieków
korow' mżeni'ską przybrał, kowic'ym potem okupuje winy przeszosci,
niebyło rany tako drogij, ani ból' tako serdecnego, ani krzywdy tako
bolenej, żeby mogła iść w porow' i t'ę ostatnią radaw' jej kleskę, die-
szę lud i sbechtę na dwa niepryj' i sbechtę oboj. — Oile kowic'ym
Duchy wyzywaj' od ci'at, o tyle porbat ten moralny wyzywaj' jest
i spojny w skutkach i podiat jeograficzny, kowic' jest on ap'otke-
spoj. — Aby cho' w cze' wytomow'ie to pismisko, potrzeba nam cofnąć
uż nieco do dziej' kilkudziesięciu lat upłynionych. Wiadome są do-
statami przyczyny rozbioru kraj' naszego. Niegody sbechtę i t'ę
oboj, pniekudr'as i t'ę, w'adomaw' obierany, pny rami' obierany
i sponiewierow' w'adomaw' i s'it w'adomaw' i t'ę, pny rami' obierany
narod' dwudziestu milionow' dotego, że niebył w'adomaw' i t'ę
nym s'adom. — Na uż uż nieudato cho' w'adomaw' i t'ę
brakto na ludności s'adomaw' i t'ę, co pny rami' obierany, kowic'
je z sbechtę ratorac', na uż uż nieudato, że konstytucyj' a t'ę
kaj' sbechtę i t'ę, w'adomaw' i t'ę, nie pny rami' obierany
na owe cazy była arcydi'etaw', bo Dobrowolnie i s'adomaw' i t'ę
to, co gric' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
Tylko Dzień m'adomaw' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
m'adomaw' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
stata uż tylko pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
Kowic' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
w'adomaw' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
i G'owacki, j'ed'iu s'adomaw' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
czerwony pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
nie pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
to dotę i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany
s'adomaw' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany, kowic' i t'ę, pny rami' obierany

Cień ta wstępną ię jego dżiatam wojenny, bote były mętej rągi, dżnoti ię onaj
 rągi do iędi, ktorij był wyobrażicielem Kóciuka, jędnak pomimo tyh cęit
 obżnostki, za statym był, aiby myśl swą hitą przepromodżi, rle wspirany
 dżilachty, ktoraj jak Gęstoj boi ię komunizm, tak wtenas dżiatą przed
 Takimim em, po kilku dżwietnych czynach wojenny padł pod Kowijowica-
 mi z stwienaym wykożkiem, „Tęim Polow”. Stora te jakkolwiek dotęd
 bolsinew odbijają ię echem w sercu kaidego polaka, dżrawdży ię w tyh, je
 polską dawną, polską monarchijną szlachę, i stwienę pęnstotaj. — Bo
 lubo szlachta nie trawajęnu nadżici, a wa kaidej jej promykem w kon-
 nalyjnyh namotata ię rękach, wnyttu wa nie ię niędaj, bo hit niębyła
 rżwotny, „w masach ię rżwotaj nie umiaw i niechajaw. —

Napoleon I widujęnu srodę dżwotniem szlachty, modit ja po wnyttaj
 czwach dżwotaj, gętanaj z ludnemi obietnicami, aże upadł Sow nasen ię, i
 wnyttaj dżwotne nadżicę pęnkęty ię wczasnyh gęamioch kóciukaj
 kongresowaj. —

Truwinę byto jęcię pęncajmiej wtyeręsi polski, dżyby nię ię gę
 wania konutyneji i pęncęu bratastaj W. K. Konstantaj, ktorę dżwotaj
 pęncę ię niędaj. Szlachta i mędżicę spiskowoty; ożtatnię pęncę pęncę
 broi i wybuchta pęncę 1830 roku. — Niędowieraję atoli wstawu
 hitem, dżwotuję ię do dżwotnyh warunkow, mędżicę stoję pęncę
 wladę w niędajne ręce. — Szlachta pęncę stęntaj w stęntaj. Aby
 to pęncę pęncę jej wżelkaj nadżici. — Od czasu rożbiorn Polska
 ni rżwot nięwabitaj ię dotęj pęncę. — W 30,000 pęncę ię do wżicę, w
 70,000 pęncę broi, bo niębyła wiary w sity narodowe, niębyła dżwotaj
 pęncę masy, jędnem stowem niębyła gęntaj w radżicę, ani w bojaj, co
 by z tyh narodonyh skorbaj korystaj umiaw. — A tak z ożtatnię
 stwienem armatnim na granicah polski kongresowaj, rozpronyta ię gęntaj
 ka walcunaj na wnyttaj stony dżwotaj. —

W nięncę, w taktowicę, w tęntaj pęncę nadżicę i pęncę domem, pęncę
 dżwotajniem niębem Francji pęncę dżwotaj myśl ludowaj. — O
 gęntaj i ektowicę pęncę rozpamistaj pęncę tylokrotnej upodkaj
 pęncę narodonyh. Pręncę ię jędyuie bratowicę dżwotaj pęncę
 chodżem pęncę pęncę ię wczasnyh ożtęchaj kasty szlachekaj, bez

Godrobseni...

dwóchomiej się do ludu, bez obudzenia w masach interesu. - Nigdy, tęsknota, coraz bardziej jęłyby umysły intode precincha słabosci, jako ystoiniej przyznaję tylni niepowodzeni. Sprawozdanie ię towarzystwa Demokracji, i powstaje Dzienniki ióteie powstajęce precincha Kascie tła-ckiej. - Nigdy jednako niemyklyto ogutu, niendroczono się przegardę indywiduów, choć dotę kasty materiję, któreby pojmyje potrzebę narodu i czasu, racheli murze z rapsanciem ię osobistę interesu przytoje rękę do Dieta, i wspólnie z towarzystwem pracować nad podniesieniem mas ludu z pomocą piśmiennę lub ustną pro przegardę, poświęcej przyktoćem i czynem.

Pierwszym nie dojrzałym orosem tydz prac emigracyjnych był samochy Chalivskiego 1833. - Dóte Chalivski b. pułkownika wojsk polskich Starony konspirator przed rewolucyę 1830 roku, Starony partyzant przed kampani 1831 na czele gwardii petynej odrażę, rapsat i poświęcenia, ad, mój mój romainę, rucit ię z Francji do kraję chege porucyć masę. - Dierow na pomoc słaboty i emigracji, które ję jęnow nateras w Galicji do 12te tyzicy ię najdorato. - Niemoto ter, bydo i brom, uścię rakopanię, uścię po kraję rozrzesonej za swięj wojny. - Khatemi odriatami partyzantów cheiaw równocześnie pniebręć granice kongresowej polski, a ystoiniej pniebręć pniebręć i usomowolnienie ludu pniebręć kufec pniebręć w kasy, pniebręć, stozelby i. t. d.

Pomyś ten jakkolwiek w skutkach okarał ię niepraktycznym, jakkolwiek wiele kosztował ofiar, z daleka od kraję z granic ludu, wytęgnie od danych myśli osrobożenie ojczyzny łatwo mógł przybrać postać prawdziwie podobieństwa. - Pytato pierwsza Diatami demokracji emigracyjnej w kraję, które da ię podzielić na 4 epoki. Także myśli i wstępnie, tak i tu pierwszą epokę rakterystoi ię wiciem, srubiem, obnyomim protokubem, pniebręć i regrytousiem pniebręć. - W Galicji pojmanę Chalivskiego, pojmanę z nim kilku emigratorów emigracyjnych, uwigro-wo kilkumasta z słaboty miejscowej. - W kongresowej polce pniebręć Arturę Harrisę, Diawicki strus ię sou, ariby uścię ciekajęcej go mgerami, mnóstwo pniebręć pojmano i pniebręć w wiciemach ofiar wcelkiego wickup pniebręć i stannę. A pniebręć gdy te jęnowy

Wm

w wojennych Szwajcaryi, Włoszech, powstać i epokę 2.^ą
 Krowicki, szalwskiego i rentek emigracji skromnych przed An-
 stryackim puchodromem do wolnego miasteczka Krakowa, potroszły
 nie rozmaite kółka tajnych stowarzyszeń i rozprawy po krajach. Nosiły
 one na sobie cechy niedojrzałych powstanków, nie dostrzeżeniem i natłoc-
 domictwem. — Chasowary, Karbonary, powstanie Syonów ojczyzny,
 młodzież Sarmatów, Gromad, Ludwigi i t. d. pod rozmaitemi nazwami
 powstania i spryskiem, krążyły ię po Galicji. — Młodzież brygady
 do wojny i wyobrażeń, tryzmic, broszury, krążyły po krajach, propozycje
 lud wiejski, stowarzyszenia i przymioty, młodzież studentów, także krajem jak
 emigracyjną w strojach góralskich lub chłopskich naraziła ię na
 najwęższe niebezpieczeństwo i niemygodę zapamiętując ię pomiędzy lud.
 W tej to epoce, ale w tej jedynie dziatano wytworzenie bezpodległości na lud-
 wickiej, a pominięciem i wbrew woli szlachty, która powścią biżyła ię
 wojny i wyobrażeń zagrobiającej jej utratę przywilejów, si nad emigracją pa-
 nięcy, powścią tero jako starość i zimniejszą rozmyślał papatrząc ię
 na ręce, niechętnie spoglądając na te wojenne roboty. — Młodzież
 młodsi wiaderka chrystata i papatem myśli nowo; jako pierwowzrost ię
 do kochanków, także rozgłaszając tę pierwowzrost do ludu. — Kto nie
 podzielał jej zdania czy to przez niechęć, czy z zimnej rozmyślał, wydał
 jej ię wrogiem tego ukochanego ludu, wrogiem ojczyzny. — I w dalszym,
 że w gorzkość tym szale, rozumie nie jedno pte piarwo, co później wielo
 przyczyniło ię do krowicy ię pdań, a potok ten wrobrały podrywa ię
 stare formy spodek, podermat i bręgi, na który ię one sumnie ię wna-
 bity. — Treba niemieć mitosi krajów, niemać serca ludzkiego, by
 chował prawitę, lub potraczył tym wybrykiem młodzieci. — Było to pte,
 ale pte i krowicy Dziejowij wyptymajęce. Goly rano postawiono pa-
 sędę" ię Polska bez porumienię masł porstac' niemoje", gdy rano
 zgodzono ię na to p. a kłó ię jest krowice kraj mitujęcy aby ię na to nie-
 zgodził ię tem mowem, aby ja poruzyc' trzeba było paprowie' pole-
 perenie bytu i powięzaniem w łasnę interesu. — Skoro rano zgodzo-
 no ię na to p. a kłó ię tem paprowie' ię było i jest wielo samolubów
 materialistów objętych, co ani dnia jednego pominięły sta bjęcy
 utraci

utracił wiachieli, komercyjnym było warty postępowanie, i to musi ono porzucić
przecież powinności i przywilejów, i przeciw tym, co uproszą wie przy nich
obstawali. Ale to wymagało uspic być namiętnie, być jednostronnie i
być niecierpliwie, że przesądano w miłości wyrażonej dla ludu wójki, że
to to wady niedokładności ludki. — Do czego jest w świecie doskonałości?
Trzeba ich postawić w miejscu ludzi młodych, zapalenia i gotowości do
kropli krwi serdecznej, wysłać za ten lud i tę ziemię, gdy w klachetkach pa-
pęgie swoich, napotkali na piunę obywateli, na samolubny upór w
utrzymaniu ich przy dawnym przywileju, trzeba ich postawić w miejscu
ludzi męgowych, ponierozumnych, kryjących się polasuch jak krowie Pol-
ki, niemających gdziełożyć głowy, ani przędzi piemi na grób dla zmieszanych
koci, a nie spierają, iż ci ludzie w nadmiarze bości, z goryczą w sercu
i rozpaczą w duszy, chcieli by mieć w objęcia tego ludu, którego go jemu
na ten czas nie odpeknał od siebie, którego serce darowało im wyście i mi-
reputę, było to bowiem, w latach 834-836. Tak wrystnie następne,
tak i to drugie epokę pokonanych w wierzeniach, strubienią, obnywie-
mi protaktami, ptawem i zgnytemiem pebor. — Pojmawo Kasprow
Cieglowicz, Karcelega Kropiornickiego, Ludwika Bepinickiego, a z miem
kilkunastu młodziw galicyjskiej emigracyjnej emigracyjnej.
W wicnie rozprawa Szymona Kanarskiego, pojmawo i w wicnie
pagnobowu unowstno opiar w wielkiego wieku, pte i stanem, a gdy Ci
jzuzeli w wicnie w Europie: Warszawy, rozprawa w epokę 3°
i rozbitkon, rozprawa i stworzenia epoki 2°, uformowato ich
towarzystwo pod nazwą: Towarzystwo Demokratyczne polski. W epoc
tej i w emigracji rozprawa do diatac jure wytrawnej. Proszwy tam
wydarane stwaraty ich mniej piutime, diataniaq mniej joryrow
i berstrumijze. Towarzystwo Demokratyczne w Policie, wyda
wielkopomny swój manifest, którego powitaly z współczuciem wy-
kie ludy Europy, do klachty przemawia on w warty piuzey spotob:
"Owiodranym nokoniec, i to daleko, jest od nas chęć mordów, i popogi
"własnego krajn. Nie z miereu strachem, ale z Kniega dijon wj-
"czystych w reku, z jednej strony wykazywai będnemy iż ani prouraf
"Prokie, ani kilkunastu przemoc ludkag nie obowiazujaz, iż do po-
rostrumom al

rostrumom al

" Stwierdzenie to nie jest spieraniem, gdyż w historii nie ma dwóch, a drugie jest budzące
 " to samo niezrozumienie, sprzeczności, przyrodzone temu same historyczne
 " wspomnieniu nie jest etymologicznie, nie jest tożsamością, nie jest tożsamością, nie jest tożsamością
 " słabością, w imię własnego interesu, w imię własnej wiary, a
 " szczególnie w warunkach, które nas nękały, imię własnej wiary, a po-
 " wroćmy się do prądów ludowych i. l. d. i. l. d."

Nie rozumie to więc kłopoty bezwzględnej, nie rozumie jej
 do dialektyki, przeciwnie, odpycha się do jej najslabiej sędziwej nauki. - Sta-
 to wszystko jednakże ona postać gładką; po części obywatelską, po części racjonalną
 naturalną dialektyką epoki poprzedniej, dawała jej, i to byt, miemie, a
 nawet życie jej, rozprawy, i polityczny rynek, która była w Duchu, choć i w etym
 jawnie niemyślna, a jej rentę emigracji i krakowską wygnanie, zapalenia i
 unizjona i spokojny domowy poprosze powrócić.

Wymiaru Towarzystwa Demokratycznego nie przypało sprzeczny; wystawia
 jego organizację, przynajmniej silną, bo rozszerzoną po całej Polsce; składający
 się z dokierunków z najwłaściwszą, młodsza akademicką, w tym kierunku
 polaków i nawet: Niemców niektórych, Doktorów prawa, Adwokatów i. l. d.
 Działania te posunęły się w powietrzu austriackim; kilkunastu
 oficerów przystąpiło się przyjąć, przygotować sędziwej podkomendny. Głównym
 celem przystąpienia było reprezentowanie idei Demokratycznej, przymierze: Horu
 pomiędzy różnymi klasami narodnymi; zbieranie funduszy, broni,
 amunicji, jednem Horu - przygotowanie moralne i materialne do po-
 wstania w razie powstania, w niektórych prowincjach polskiej, a nawet
 i to by nie było, całej Chorwacji. Chorwacko ten jakkolwiek dawa
 wyjątek od poprzednich, co do umiarowania, wytrawności, pasji i osób
 stwarzających, chwała nie byłby powołaniu w dialektykę, chociaż i w ra-
 czej w dziedzinie teorii niech. - W podziemiu, nie tak
 powiem dialektyki polskiej, rewolucji, zajmując on miejsce Girondystów.
 Niedorzeczność przede wszystkim: bliźniestwo by-
 łoby przypisywać mu terroryzm, propagandę słabą, komunizm i. l. p.
 Różnica czynione wszelkim dialektyką Demokratyczną, bo jeśli czem upadł
 on, to byłby powołaniem. - Niektórzy etymologicznie pamięta
 Stwierdzenie bezprzetworzone, przychodzącej tajemnicy niebezpiecznej,
 najgłębszej

Wojciech

mające znaczenie stracone, wyjawili wszystkie papiernicze sobie bezkarnie,
jako dowody nagrodę Stourwicka. Stampka, Stelleras sekretarza stowarzyszenia
ruchy napisane będą z owymi listkami w kłopotliwej podrzędności. —
Tzn. jak wszystkie poprzednie tak i ta 3° epoka zakończyła się w
pieniężcu, obywatelami protokółami, pisanymi i przygotowanymi przez
Tajmnicza Franciska Smolke, pismienika Maratka Szymon Wiedemlicza,
Pługona Wisniewskiego, jednego z najmocniejszych i najwystraszniejszych
przeciwników demokracji; pojmano z nim kilku emigrantów
emigracyjnych, wielu z kilku spiskowców, kilku innych oficerów
a gdy ci byli po więzieniach Szwarcas i Spielbergas, rozpoczęła się epoka
4^a i ostatnia, z której i my powzamy niżej rys historyczny
wypadków, w których braliśmy udział osobisty, więc pozwól
nam je porwać:

Do wyjawienia tajemnicy spiskowej przez Stampka i Stelleras
nastąpiła zupełna cisza w sprawach demokracji, więzieniach były pełne,
proces trwał przez lat 4^e. — Słowem obywateli patrzano na siebie
mających innych wrogów i burzycieli porządku. — Gdyby nie to uspołeko-
wienie w naszym miedziogłowie i wykorzystanie, nawet w ludności państwowej
i szeregu patriotów, gdyby nie poroczył spiskowców z jakiegoś rodzaju
pisma demokratyczne, niechcąc rozpatrywać ich w ich duchu, które
były ich przekonać, że nie w nich nie równości, jak samowolnictwa
większości ludu, równości stanów i obywateli prawa, jednym słowem
zasady, którymi owocem inne ludy europejskie już zwyciężyły, albo
wyznać przynajmniej. — A jeśli w demokracji doktryna, która nas
wsmędy już błędy jakie, protestując je lub odrywając, trzeba było przy-
najmniej przyjąć to, co było dobre i prawdziwe. Podział gruntów,
równanie majątków, komunizm, i t. p. były to sprawy, które
myślone, a przez samolubów i gwałtownych skrajnie porywców
nie było na to rady, w sposób, potwarza niezła część, zasady de-
mokratyczne od słaboty myśli, ba! nawet do brzośni poli-
tycznej racjonalnej, skryły się w pierwszą miedziogłową i klasę uboższych
narodu, które czują rozumnie, czują instynktownie wyznacze-
nie nieprzeznaczony, czekając stosownej formy. — Wygodna obywateli
Słowem

oniej odwiecają przewrotnieki narodem, była wielkim grzechem. - Po przyfuieniu
 warret, gdyby jedna ergü narodem w skutek przebytych w energü na tutejsze
 i projektadon i innych ludowit widlianydy pamięto rybnajate do kraja cheiala
 wiec nauki, gdyby warret bytaq ona tylko partyę, w której znajdomali by
 jeli ludziej osobiste mające widoki na celus, czyś oddaniem ojerystej tprawy
 na tęp tydy uniemożnydy burzy cielej mojanas byto oddanie' grożące burzę!
 Poproszenie gruntowne rzeczy, ocyszczenie jej z błędów i samolubstwa, spro-
 wodzenie jej na drogę praktyczną rozmyślan i prawdy, wptyw moralny
 na młodzię i papalenicót, mogły to jedynie zniac' obseruancij.
 Słuchata posiadajęzaz rozum i powołanie, powinnas byta obięc' stę
 wypradkon, z mierzym patryotyzm emf otręgn' się z osobistosci, potwizc' to,
 co od niej wymagata kamierow' i duchy czasu, wptywajęz na lud wiejski;
 propagandę ludowit chęzić w własne ręce, niestawiająz brom tej nie-
 bezpiecznej w rękę młodzię, niestawiająz, nieporadajęz środków
 wykonania w czynie tego, co ererem stony między ludem reprezentat -
 Dobraat pomizdy chłopami a słuchoz tręz od wiekoni; jakkolwiek
 boricus da się latro rozprawiac' o patryarchalnym stęsunku przedzięz
 dostroic'z poddanydy, niengruntowanym tylko na ptej; Dobrej woli
 tegois, jakkolwiek w ostatnich wladarzas kataz, po wistnej cesci, dlic-
 Dnie obchodili się o wiele lepiej z swoimi poddanymi, a jedinstwo i
 mcladkoń corako ród 17 emi się stowaty, ustawy przędore soime postę-
 miaty obszerne pole do utrzymania namas niemawisic', jakas od powstanku
 Swiatas istniatę pomizdy panem a nierolnikami, rokowajęz
 a podwładnym, bogatym a ubogim. Oprocz wymagania powiszyony
 cyurion i Domic, wykonywał pan jako wladca na pót wydzonydy
 Domic, wybieral podatki, pobieral rekruta, storem wykonwał
 wyzstę, cokolwiek mozi być cłowickowi przykreus, pnie co stowal się
 ocyszcic', najblizym celus niemawisic'. -

Ojcowicki rząd austriacki spokojnie potracił na tę wojnę, pomiz-
 dy Dricimi strojem, bo jeżeli polskas m'wioz, stęz niemawisic', to
 Austrięz stoi węgoda. - Lud wiejski propagandę demokratyczną
 przebudowy z wiekowaz letargu, i w cęzi przyprorodony do po-
 pnamas swojęz niedoli, niemawisic' żadnej rzeczy wistej amianę swego
 potstęmia

wiedolny, wbić się nad codzienną stosunki swoje, cześć i przypisywał
panom, którzy najbliżej byli mu powodem. Brzdęk od słachy przewrotni-
sy przedmiję groźbę, mu niebezpieczeństwo niebezpieczeństwa sprządy, a
to co słachta pamiętała, dokonat. — Przywrócił na siebie barony Dema-
gogę i stanął na czele propagandy, uważając ją za najważniejszą pracę słachty
i w tym samym, co pierwszą, tę ich wzięcie, a gdy ci tylko próżniemi
Hony szermowali, on słowem i czynem zaprowadził je do małej, gwałtownej
namyślności ludu, stanając w jego obronie, a ile razy sposobowi mu się
zdawało, stawiał się jego poproszonym dobrodziejem. Słachta i weteranami
reklamami przypatrywała się wyjątkowemu wzruszeniu z demokracji, nie trzymając
kto pierwszy stanął w mety. — Ślad z natury trój, bierny, a mimo
fury trój, trój na duchu słaby i potrzebujący podparcia, siedział tam,
gdzie widzi wstąpił. Słachta tylko i rząd mieli ją tu w rękach,
gdy pierwszy wystrząsał się jej pod tym względem papetnie, zrobił on
się do rządu, — który nie równowagi w polityce ni w innych, stał się
jedynym powodem pola bitwy i jedyną wyrocznią rozdarcia obu stron. —

Oto tu przyczyna wyjątkowej niecierpliwości! Oto już gniew
ostatni czujący nad słachta, polską! Jeśli ona miała prawo
pyta kto może? Nie wachamy się odpowiedzieć, powinniśmy być
zmięci przynajmniej, tę jedyną koczowniczą i tym sposobem waras-
nować się bydlę, matactwo wojny. Kto cokolwiek głębiej
na swoje przysłędną, mógł przewidzieć, że to amiana niecierpiącej
półnicy, wstąpić musiata. — Stać się może być ciekawie ostatnia?
Właśnie być tem naruszoną? Może być! Ale czy dzisiaj stało
się lepszym? Czyż nie epodliśmy dzisiaj, wysocy heros ratunków? Czyż
nie miałyśmy w rękach i ramiem? Stać się może niecierpiącej?
Zupełnie czyn taki byłby rewolucyjnym; ale czyż od czasu rozbioru
krajów moich się inaczej jak wczystej rewolucji? Rewolucja nie
koniecznym ratunek w gwałtownym obroju powstaniem; nie tylko
słachta, lub kilka jej bronią na wroga! Wojnę prowadzić można
i bez broni, a to wystokraci jej regularną się staje. Taką wojnę
prowadzą nasi wrogowie blisko od wieków. Gdyby w słachcie był
niektóry patriotyzm, prowadziłby powstanie i to głębiej przekonanie,

Wojna

ie niemaż ni kraju spokojn dopuki jeden wróg w niem gości, ie niema
tam nietylko spokojn ale nawet parwiszenia bronie, to po rozbiciu pow-
stania w 830 r. i po rozbrojeniu p. zielonog, znalazłaby była bron inną
tę samą którą poprzednio pokonano. Sereli był materialny selachty
material od państwa byt monarchicznego rząd opierał się na hier-
rarchii klackickiej. Dla czego on nie wahał się narodzić go chrysemie
rasoed Demagogiczny w potrzebie? Oto dla tego, ie w nadzwyczajnych
rozach Do nadzwyczajnych środków niekade potrzebaj, a jeżeli ostatnia
chwila dla rządu absolutnego uderzył dopiera w r. 846 Dla was przynta
ona jenera w r. 1772. —

Skądżieniąt lat Doremnej walki powinne były nauwy i was, iż post-
środkami nie dojdiem do celu, Dla czego eukaliśmy ostatecznie? —

Tak wige nie na Demokracji nie na emisyjuraachy cięj ceta wina,
wzknę potonę jej uoszę na sobie ci, co z natury stosunków spolecznych
postawieni na czele ludu, stanowiska swego niepozgli. Nie precemy
iż gwałtowne takim wstrząśnieniem majatkowe stosunki byłyby
marno uciopaty, mylną atoli był obaw, aby Niemcy lub tydzi
wykupili selackie majatki, gdzie była rasa Daromana prairumna,
tem pewno nabyma nie byłby wstanie jej przyprocie, i to byłoby do-
staternie wstrzymalo tydon; Niemcy zaś pewno nie byli by spienyli
otitac ię w kraju, gdzie przerw Niemcow wreciągta rewolucyja.
Do osiagnieniu bytn narodowego w własnym kraju i pod własnym
rządem pewno znalazłaby ię środki wynagrodzenia wlasicielei bezpre
od Drisiejstych, a choiby nawet przysła ceni postwize jak, czy ty-
stematyczne i cizyte ubozenie przez obec rządy niemydasty i tak z rak
selachty, powoli wzknęj cieti ię miem. Chacui kto moze niepra-
ktycznosc w wymaganiu takiej opiarz od ogoln selachty; odpowiedamy
mo to, iż Dosya byłoby w każdym obwodzie kilku przykladon podobnych
resita mimowolnie Databy ię pociagnac, jak ię to stalo roku 1848? —

Chacui kto moze jenera, iż rząd postanowiłby karz za Daromani
państwa; wazpiemy baroz, by on był tako nieroztropny; o. g. y
by nawet tak był miato, gdyby rząd stanął otwarciu w obronie pań-
stwa, i gwałtem zmuszał do niej lud usamowolniony, to służ mi
Proje w tej pracy! —

Byłaby to najlepsza propaganda rewolucyjna. Co do niebezpieczeństw
osobistych, powstrzymaj się wojnę w kraju najcięższą przez wroga, umiar-
my powściągliwość, a gdzie jest wojna bez niebezpieczeństwa?!

Okolo roku 1842-1843 pomimo zupełnej ciszy politycznej, przemie-
łajki wiodło szlachta do Dziatowic; skutkiem był to ruch skamarny
i buntowny. Objawiał się on po części publicznie. Na sejmie Szwed-
skich powstał wyrabiać projekt powstania powstanie; podano go
do druku. Wielu ohydateli wpisywało się do stowarzyszenia Galicyjskiego,
aby spróbować przerwania ukazał w naradach sejmowych. W prywatnem
życiu objawiał się duch wrodzony. Francuzynę i szlachę cesarską
bardziej od siebie, księżki polskie cesarskie większy pokup powstania.
W Przemyślim obrodziła się parwoznanie towarzystwa wkrótce
po całym Kraju rozszerzył się mającego w celu podnoszenia powstania,
zaprowadzenia szkółek wiejskich, ludkiego obchodzenia się z chłopami,
wspierania pism polskich czasowych, wykluczenia przytków, karcianstwa,
pojedynków, procesów: t. p. ród towarzyski. Takkolwiek Towar-
zystwo to nosiło na sobie cechę patriotyzmu i na stronę materialnego
przeważało, miało ono to za sobą, że obliżało jednym k. drugim, prze-
sądło uwagę na stowarki ludu, a z czasem rokowano muje obywatelnie
wspieranie pamiątek. — Podówczas właśnie przystąpiło do emigracji
emigracji, pochodzącej podobno od partyi N. Prastoryjskiej, wyrosła
do zbierania składek na szkołę dla dzieci emigrantów, założoną w
Paryżu. — Był to pierwsze Dziatowic powstanie przez emigrację
kennę towarzystwa. Wynagrodzenie krótkie wynosiło 5% od statydy
podatków którą każdy chłop był obowiązany, ustanowiono po różnych
stronach powołań, podawało się, że wkrótce powstanie wptynąć do
związku!... Kolektorowie jedni nie wierzyli, drudzy umy-
śle od wyrostki, jedni wymawiali się niemysłowością, drudzy woleli
wody, któreś niestety tych istotnych przyczyn spustozemio, stowar-
mato kto przyczynił się do niego. Takolwiek typizacja kłaska
Franklin wptynęła do kasy. —

W jesieni 1844 roku pojawił się w Kraju Teofil Wiśniewski,
celem centralizacji towarzystwa demokratycznego polskiego. —
e kasy

8
Krajca pomyślną, dawną, rozciągłość jako współwzrostu r. 833-836, domni-
wał on też najpierw; celem postawienia jego było zrehabilitowanie funduszu
na podstawie w emigracji sekoty wojskowej, w której miódzioko miało się
kontakcie na różnych oficerów. Program nauk rozciągnięty był na 2 lata;
potrzebne fundusze wynosiły daje mi się 80 do 100 tysięcy franków. Zebra-
nie tej sumy nie dość łatwo mogło nastąpić, najmniej, jeżeli potrzeby było
sokół 4^{ty} lub 5^{ty}, prawnym sekota tak nudać by była mogła oficerów różnych
do prowadzenia powstania; i w tym to najlepszy dowód, że emigracja, czyli
razem stowarzyszenie demokratyczne wierszistkie, na ten czas nie miało o
rychtem powstania. Plan Wisniowskiemu rozlicznie napotkał trudności,
przedstawiając go celniejtem ewentualnym wyjeździe wspomnianego stowarzyszenia;
jedni pomysł swój przyrzekali, drudzy półgębkiem czynili parady, stąd
nawet nie mówili, iż obywateli potonę funduszu zebrań na onę sekotę
Więcej emigracyjnych przemawiać na sekotę wojskową. Przy nadchodzącej
zimie, Wisniowski nie będąc bezpiecznym w kraju, wyjechał do Sals w
Moldawii, gdzie miał na wiosnę powrócić, zastawiając niektórych, a mi-
ędzy innymi i mnie poleceń do pilnowania tej rzeczy. Trudności mno-
żyły się coraz bardziej, nikt, jednym słowem, nikt nie chciał rajze się
tak sprząść. Ci co w obec Wisniowskiego pomysł przyrzekali, po jego odje-
ździe obrótyrali go za demagogów, komunistę, nieprzyjaciela służby i t. d.
Chociażbyć już był zupełnym w skutku swoich zabiegów, i napisaniem
o tem Wisniowskim, nie trawczy nadziei, aby za powrotem jego na wiosnę
jenerał się co odwracać nie dano, a tym czasem potwierał się nieustannie sta-
tandniem domowym, nie wyjeżdżać nigdzie. —

Takos w środku Lutego 845. wyjechał przed domem mój ewentualny młody
bersz parostu, z długim błędem wosem, trawny powag tej; i błędnej wzrostu str-
omiego, ruchów niezgrabnych. Na pierwszym ranku okop wziętem go za
Niemca uwzględniając. — Takie zdawało mi się, gdy wkrótce spragnię, że
jest on Edward Dembowski i wzięty karthę od Wisniowskiego sym-
patycznym atromentem i kłosem pisania, na której były krótkie te słowa:
„Polecam ci odobawę, bądź mu pomocnym w jego kampaniach”. — Tem
bardziej przinieć mi to musiało, gdyż ten sam Wisniowski w czasie
swoim u mnie bytuosi wystawiał mi Dembowskiego jako ewentualny

— młodego

wi M. dy. Rodołwici i powinowca, ale Kapaleńca, co jest on r. 843, roz-
wiazany w Warszawie wspólnie z Karpińskim spisano, gdy tego się odbyło
i uwzględniono, wrzucił do Popnani i tamie trudnił się literaturą. Wiśniewski
opowiedział mi z ubolewaniem nad nierozwainym tym krotkiem, co obudził
ostrożność wąż młochienki i wyczytał sobie spryskany. Wkrótce Dembo-
wski opowiedział mi, że jadąc z Popnani gdzie był Wiśniewski był wiadomy,
probił tamie wycieczkę, by z nim się porozumieć i patrzeć na rady do kogo
ma się udać w Galicyi. Wiśniewski też wskazał mi miarę, jako byżda
z nim w najbliższy dzień stowuchacz. I stało się przed sobą stowuchacz
z Dembońskim, to najcz. nieprzebranie do miarę 846 r. Nieprze-
branym niechęć skutków jakie z tego naszego popnania wyniknę.

Wstąpił mi wiele, nieprzebranie, nierozwainym papatem, przytępnym i wrogiem
światki naszej sprawy i enoty jej kierownikom, z Kapaleńcem się własnym
przebrał mi w wężu, on odpraktował to z kryciem mężeńskim w rękę
na podgorze kula austriacka pnieciony, ja przytępnym wiele i przeciwnie,
niechęć przeobrażania wrogi i od strony, patrzył na krew niewinną,
niechęć staraty mi własne wyrenty, i to przytępnym rękę do niewinnego pod-
brzeżca tego. Ale geniusz dziejowy powieścił mi w chrystof z wrogi
miar, wskazując jak nie w dziejach nie idzie marne.

Wielkie cele bez wielkiego ofiar obciążenie nie miarę. A krew nabitą co do
narodu, wrogiem czy sobie musi być wysławę; jeżeli w 846 r. Galicya krew
była pbrożca, to przy robione krajnie za to ani jedna kropka nie popłynę-
ła jej w tej części Polski okazyj jej jurenaki pceptu i pgnilony pod
stowianem. bersem austriackim. Potrzeba było wielkiej burzy, głośniego
gromu i piorunów by otrząść to powietrze z szkodliwej karary. - Ciem-
nowidomany ofiar, tam u jura wiadomości tego i dobrego, gdzie
nie ma mgły przesad i samolubstwa, gdzie nie ma wielkiej karmy
karmion pniecy, a wielki przeobraż jak fote w strumieniu i w jednym
pniecy się catoń, tam w trumie przedwiecznego, gdzie napisane są rękę
dobre chęć cele, czynny, wydajcie nasze wyrok na was, bo wy i wy jura
nie widzicie czystość pniecy naszych, może kiedy nastąpi chwila, że
i naród je oceni, a tymczasem przeobrażenie trumie przeobrażony nasip.

Do krótkiej przemowy, Demboński opowiedział mi, i to w W. A. Popnani-

skiem

zarządzany jak komitet, kierujący wszystkimi towarzystwami tajnymi
 całej Dobrej Polski. Wszak to ma być stowarzyszenie i wystawnik i wszyst-
 kich polskich ziem, i prowincyi, / które / gdzie to jeszcze mianatem było / ma-
 ją w sobie zarządzać Komitetem i z każdego wystać po jednym członkiem do
 Poznania. Oznajmił mi się wystawnik z Polski kongresowej i Litwy
 już niedługo, bo prowincye te już się zorganizowały; braknie tylko delega-
 tów z Galicyi i z ruskich zabronionych krajów. W Krakowie zaś gdzie miał
 pełne zarządzenie Komitetem, natrafiał niepodzianie na wielu gotowych,
 gdyż tam nieświeżo wcale o przygotowaniu do Poznania i innych, to-
 warzystwo i Towarzystwo w całym świecie i skrym mocno rozgłoszone
 pod przewodnictwem Komitetem z 5^{tych} członków stowarzyszenia, którem w chwi-
 li przyjeździe Dembowskiego właśnie już był gotów wystać swoich emisjar-
 jów w celu poruszenia innych prowincyi i potężyć emigrację i wspot-
 nemu Diatanię. Zarządniczy się od Dembowskiego o dwie dalej
 posunęły prace Komitetem poznańskiego, podał swe czynności pod
 wspólny kierunek, sam się rozwiastując, i jednego z swych członków
 przesunął do mającego się zarządzać Komitetem w Galicyi. Hasłaniem
 więc Dembowskiego było, z moją pomocą zarządzać takowy jak najspiesz-
 niej wystać i eni delegatów do Poznania, jako ogniskę wszystkich Diatan,
 poruszając pozostałym członkom kierunkiem miejscowego spisku. —

Plan był mniej więcej następujący: 1° Po zarządzeniu Komitetem wy-
 najdywać wzdzie ludzi energicznych i z poświęceniem na agentów roz-
 szerzających spisek i przygotowujących umysły do wkrótce mającego
 nastąpić wybuchu. 2° Zbierać daty statystyczne co do ilości ludzi,
 koni, broni i pasobów potrzebnych 3° Wywiadywać i dokładać o
 roztadzie i liczbę wojska stojącego w kraju, obmyślać sposoby naglego
 napadu, rozbiorzenia lub wyzapienia się nieprzyjacielskiej, starać
 się usilnie, ażeby naprzeciw koni i w drodze wybrać się odpowiedniej
 do jednoczesnego i skutecznego przedsięwzięcia 4° Zbierać fundusze
 pieniężne, potrzebne do przygotowania i do powstania powstania,
 a aby zbywało od potrzeb miejscowych, przysyłać do Komitetu głów-
 nego. Istnienie Komitetów tak prowincjonalnych jak i miejscowych
 miało być pojedynczymi członkami ile możności zakryte, a tembardziej

osoby

do ich składn wchodzić. Dla uniknięcia przyrody, powrotu, emulacji i t. d.
oprosi się zgromadzenia przez spisek. Głównie braku na masę, zmieni-
niem psiancy i podłożu trzęsienia się mającej. Myśl ta wcale
nie była narzą, ani odstraszającą, a gdyby się była okazała tem w prakty-
ce czem była w teorii, powstanie bez wątpienia dać by się musiało.
Nadzwyczajnie u nas nie tylko Demokracja, Polscy i całego świata, ale i
arystokracja jak dowodzi pismo i mowy samego jej Stańczyka et.
Adama Czartoryskiego; rozdział się nawet u nas Despotyzm Austro-
cki którego w masach braku ocalenia. Nieco więc zinnego je
wystuchaniem przedstawień Dembowkiego, ja też myślę się przejawiać.
Był on przytem pełen wymowy i papatu, umiał dowodem swoim
niemato nadać uroku, kreśląc jak krzewem barwy wielkość przed-
sięwzięcia, obfitość środków, mnogość spiskowców w innych prowinc-
jach polskich, przytem ubóstwo duchów i brak papatu w Galicyi,
głównie odbijają. Sądząc z opowiadania jego, powstanie powstanie się być
wielką wybuchem. Galicyę powrotowano do wspólnoty, powstanie
jakby stałoby tylko; a jeśli to nie zrobić się nie da, wybuch w innych
prowincjach i tak nastąpi niedługo. Taktoż obrac ten
był przesądny, w pierwszej chwili nie miał nieupoważnienia o wiele
ktam padać Dembowskiemu, i owszem, wielkie wiadomości, jakie
mnie z innych prowincji dochodziły, popierały jego twierdzenia.
I tak co do H. X. Poprawistki: same pismo peryodyczne wyda-
wane tamże, dotychczas już przekonywały, iż duch narodowy
stercy się tam i utrzymuje. W Polsce Kongresowej niustojące
wierzenia i emigracje młodości, niustojące odkrywania spisków,
wyrastające jedne z drugich, ucisk, prześladowania religijne i
polityczne dawały rezultaty, iż się tam ludzie pracujący uod
powstanie i podnoszący niustojące ogień niustojące niustojące
stony. Działa „Przewidy przyszłości” i „Katechizm Demokracji”
tamże napisane, lubo wydane w emigracji, stanowiły niejako
dowód, że duch rewolucyjny doszedł tam już do wysokiego stop-
nia. Niedawno przedtem, bo w r. 844, wybuchł przedsięwzięcie
przewodnictwem Siędzia Szczyńskiego, samą narodził ocalenie
Dembowczy

to jego wprowadzą w Spiskowanie, to gotowość i prędkość ich wkroczenia do Spis-
 kowa, której nie mógł nabrać po granicy gdzie nigdy nie był, ale w kraju,
 w którym się urodził i wychował, wszystko to utwierdzało mnie w mniemaniu
 się poznania jego, co do tej części polski, nie były przesądzone. Ze pominię-
 jąc one spiski pomiędzy wojskiem rosyjskiem a oficerami, o których Dembski
 umiał umieć mi dwa rozprawić, o które niewiem były dotąd ino-
 weniem, nie tylko mojemu ale powszechniej części Europy. Czy i dziś nawet
 potyła przejść i do wiadomości, nie powracając się omyślnie do tej strony, pre-
 sumując możliwie czy siłniej wstąpić tamże mającej jakowejś ogromnej
 siły? Przesądzić jeśli to wcale nie jest, albo tego rodzaju politycy.
 Co do Krakowa czyi nieznany mi był dostatecznie duży omyślni kolebni wo-
 rodności polskiej tego nieznanego czysto polskiego pędza? Może być
 na chwytę wzięty, o wielkiej tamże gotowości do powstania, gdzie od lat
 15^{1/2} powiarywano się po spisku, o tajzukunftu i o jakichkolwiek intrygach
 czyżby spisywał? Gdzie politycy nie mógł być także ostro wykonywanym,
 a więc i działaniem były skutoczniejsze. —

Gdzie tylko patem prawiłem okiem na kartę rodowitej polski, wzięty
 najdywatem dowody na poparcie twierdzeń Dembskiego, którym nieprędko
 pod wzięciem zupełnym. — Teżto bowiem prawił Stasów ludzko, że jego
 nie pragnie gorąco, temur się i więcej śladem — A więc stworzył mi przed
 oczyma obraz całej powstającej polski, całej prócz jednej Galicji, gdzie
 nie było żadnego przygotowania. — Miałoby więc tylko onaj tak odchylenie
 pozostać w tyle? — Rozważanie moje było następujące: Wprawdzie my-
 ślałem sobie, wiele już rozprawy na miarę tego koncyta. Chociaż po-
 myślenie było wielkie, ale dotąd tylko emigracja dawata je wszystką emigracją
 ową, która wzmagała doktrynę Stasowa i jego scyżę. Pragnąc powrócić
 powrócić do kraju, przystąpił i do tego i kraj narodził na miejscu.
 Twaro gdy inicyatywa pochodzi z kraju, gdy prędko emigracja tylko
 podjęła grę w ten sposób, dowodzi mi się, że usunąć się od tego byłoby
 niezgodnym. Teżto jego prędko, miałbym także postąpić? jakże mo-
 głem mieć powody Dembskiego powstania po klamrze i straszeniu,
 kiedy jako już mniemam, umiał on polecić do Wisniowskiego, którego
 mi wsławił z prawił: charakterem i umiarkowaniem, bo jeżeli mi mniemam
 było

co rozumieć, to chyba byłoby rewolucją. - Byłoby Dembowickiego do-
pchnięcie od siebie i umyślny ruch od myślnego puścic go pomógłby młodzie
i zapaleniu w środku klaszaru, który byłby niemożliwy, a żeby sprawa ta
podać pod kierunek ludzi niemyślnych, może z najlepszymi chęćami,
lecz bez doświadczenia, a może też przeciwnie z doświadczeniem, a pato
bez sumienia i bez wyboru w środkach. Dembowicki w ogóle słaboty mi-
subit, do Gubiejewskiej, też strzegłby być uprzedzony. To uod to oszustany w
rewolucji francuskiej, niestrawit on jej smak, jymczasem stosował on do niej
wszystko bez względu na różnicę postępowania. Może wiecie, przy-
czyną uwarunkowaną słaboty gubiejewskiej są semuchon, Janpardon, bez wykreś-
lenia politycznego, ubiegający się za blytkotkami, bijący się pokłony na
słonach Krüger i Arystokrat, obaj z tymi na sprang narodowej. To z mi-
strony sądowniczej miatem o słabocie umiemy, widziatem wiek
tego, oburata miem niemożliwość obaj z tymi i to pratem, jakie panowała
Do wszelkich przedmiotach rewolucyjnych. Parity miem skatowania pra-
cin paratem Demokratycznym, którym byłem przyjęty, uwarunkuje je moja
wtedy za cel uwarunkowany jak za środek do wybicia się na niepodległość.
Niewątpliwie jednak, iż gdy przyjdzie stanowisko chwila, obudzi się on po-
trytytem rozumieniem z słaboty postępowania, uspiomy tylko mi chwila mylnem
widzeniem rzeczy, intrygami i najgorzej, lenistwem, ten poproszenie prawdy,
a może i nieregularnym postępowaniem, Demokracji, tak emigracyjnej
jako i krajowej, która swą subannością i gwałtownością, miatem przebo-
nywać, obrotów dumę i miuchęta. Ni dopuszczać pratem nigdy, aby
rozpocząć miatem z myślnym słaboty. Takholwisko wiadanie to
niepodległość z emigracją, lecz krajem, było ono po prostu na podstawie,
przez Tomasz Demochot. objawiony, że nie miem uwarunkowane, aby w tym
narodach było miem gwałtowne absolutnem niecierpieniem i trudem lub pragnię
słabocie, bo silne miatem przekonanie, że nie było to omydlenie ma-
jatkim lub pycją, jakto sobie słaboty uwarunkowane, lecz tylko o przekonanie
nie panuemy; przynależą idealnym, które i tak po prostu pod naszym
Austriackiem de facto były emisionem. Widziatem więc jak mała
potrzeba była do planu wojny, tych miem poprosi, tak sprawnym inter-
resom; przekonany byłem, iż cała słabota Dobrze myślna emi na

Chwila

11
mi będzie się machać, zrobić tego powstania. - Wielkopolskie polityka-
nem wykręcaniem rąk, przytępiłi juristę bez machania z matemi-
nyjstkami do Towarzystwa; sęto tylko sposoby rozpędzenia wiary w tę spra-
wę i przekonania szlachty naszej, i że nie idzie tu o co innego, jak o powstanie
narodowe. Skniematem i pi gdy to nastąpi, szlachta stanie na czele ruchu,
wrazie może kierunek sprawy i rachce ostrzeżi się z upolnieniami, w jakichś
rządowy i opinia publiczna ją pogroziły. - Wrazie wybuchu, w innych pro-
wincjach, ludowego powstania, przewidzianem, jakie czekają Galicyę na-
stępną, jeśli odmówi sęrga współudziału. - Prócz wiecznej hanby wybuch
osięgnięty po ciagnie za sobą masę ludu, i postawi na jego czele rągoratców,
przez powstanie w Galicyi bez odpowiedniej organizacji, bez porządku i su-
miennego kierunku porzute, nie tylko je upodnie, bez po ciagnie za sobą kawa-
re, nie doprzedzenia państwa. Niestety! przewidzenia moje sprawdziły się
po części, z tej różnicy, że nie demagogi nasi, którzy się obawiają, ale rągorat-
cy uchylili się ludowego powstania i skierowali go na swoją stronę. - Niechaj
mówi kto, co chce, była materiał poradła szlachty objęci ten kierunek, wfa-
lnemi rękami; energiczne wystąpienie jenerała na wiosnę 1845 r. bezwolne
usamowolnienie ludu, nie na drodze legalnej przez rząd, ale z własnego
porząd, wadając mu porządek od cęparów, które w onym roku po mie-
sądziejach i po występach z przyczyną wielkiego głodu wiele były niezpli-
wemi, - bytoby propozycja sykip intrygom rządowym, i lud jenerała w tedy na
stronę szlachty pociągnęła. Po występkach w rągoratczy: Dembow-
skiego, z rozpaczą przewidzianem, że w Galicyi nie pójdzie tak łatwo. -
Tobatem naty chmiast po mojego brata o którego gotowości nie pomyśla-
łem, aby się współnie naradzi. - Nie chciatem otoli nie rozpowywał bez
porozumienia się najprzód z członkami onego mijsi wspomnianego Towar-
zystwa Rzeszowskiego, do którego walcielem, a pomimo wieckęsi Dembow-
skiego, postanowieniem paroko pojednać z nim do wiek torych, co namieży naj-
wzajemniej bytoby, by ratę nasz im przedstawie. Teden przyjeżdżwał z niedow-
kaniem, nie od mowiając jednak pomocy, jeśli drudzy będą tegoż jądania; w
innem mijsiu, z walcielem nadspodzianie wielką gotowoi, chętnie przy-
jęto nasze przedstawienie, obiecało porozumieć się z drugimi i w dzień
13 Marca dać sprangę z wyzstaniem w Towarzystwo. - Nie poprzestaję na tem,
jenera

genere w jedno wyjechałiśmy miejsc i tam nicie nas przyjęto, lubo parcie
z dobroczyniem ię do drugich. - Najwiecej do pomocy i nastawieniem tego moenia,
aby wystawo kogos do Poznania, w celu powiezienia dokladnych wiadomosci i
spowodzenia naszen relacyi Dembowskiego. Propozowalem do tego kilku lu-
dzi wiarygodnych, a mianowicie takich, co u 831 Hnige w kręgu Romanickim,
michl stąd w Kresowie dawnych znajomych, do których Dembowski obowiaz-
ywał się dać pomocy. Propozowalem by przekonany się o prawdziwy
paragraf komitet i wystac jednego z ewentualna staty przybył w Komitecie cen-
tralnym Poznania. Propozycje te przywroc na pół obicizne na pół odmar-
wiając i wysłtko postawiając nas do tego do decyzyi innych, tak iż nie mogimo
było wiedzieć czego się trzymał. Dembowski naglił, że powrocito mu się, że post-
awiony tuś jęch za wrotami, rozdmuchując w mui więcej plam, i oburze-
nie wato postępowaniu salamowarne w obie wygłoszył, w kole umiescił
Powrocinny z objaśnieniami naszymi Dembowskim, które nieak nie był podo-
wolniony z przyjęciem, jakiego przedstawienia nam w Poznaniu, Stanyto was
tem, iż przyjdzie do Poznania, dla plania sprawy z tego, czego się dotąd po-
Galięj spodziewać moginasi, na 13 października, w którym to dniu miał
być jakiś teatr amatorski w Poznaniu i jęch room outyż obywocteli, miał
on powrocic tamie. Zalecalem mu jak najcisniej, aiby rozdal od Komitetu
naszego, by da lepszej wiary i wplywu na siebie, wystac jakiegas
ewentualnego nie miedzo, nie emigrantas, ale obywatela w W. K. osiadłego,
porządny i opatrzonego paszportem, nie mającego żadnej cechy emigran-
tas lub propagatoras, które by się ze siebie tutaj, jako równy z rów-
nymi porozumiał. Gdyby Dembowski był wykonał to moje polecenie, ni
wątpię, iż sprawa byłaby inna, przybrałaby postać, jego bo wiem uwarowa
za miedzo, niernanego papalencas, ktor em jemus nieprzypuszczalnej
tej wiary. Nie wiem czy ambicyas, aiby komu innemu niestawic
Argumentu skutecznego o wiatansas, czy tero niestawic i niechcic do siebie
był przywroc, iż Dembowski nie wywroc ię z tego. Stan teny jakis
przez niego tymczasem przedstawilem Komitetowi noautnemu, był
mniej, wiecej namyślując tresci. Co do siebie przedstawilem ję jako
niechcącego do wiatan emisjaryjstow emigracyjnych, ni mającego wply-
wu w przedziawizacji demokratycznej, pomowiając ję o Komisji,

chcąc

chce' wypracowac jej miemia, i rozdzielenie jej pomiędzy tydz, którzy go nie potia
 daja; uwiazajac emigracye, po wynarodowieniu, teorye pogramiennu chezoce
 do kraju wpryncypie, a przedem wytknu wyrotae' raburowania, ktoreby jej
 powrot do kraju usatly, bez wyboru sredkow, bez sily ni to n ludwia dz,
 ani w broni, ani teie nadem wytkno w pienioz pody, ktory dz n krajny jeek brak
 wielki. W sily ludowe sbauchta niemiercy bochtap wynarodowieny pod
 wplywem rządu bydacy, nie ruszy us, wcale, albo teie, jeśli dany poruzye',
 to chyba tytko w nadziei ryskon' materialny dz. Co do stam' sredniego
 przedstawitem is ten lubo w Galicyi nie istnieje de jure, de facto jeek
 on leumiejery jak w innymy dz krajach Polski, gdy albowiem w Kongresowie
 i Pprnaiskiem wajska i uwiazap pochtan' ajoc pna canq erzu ubopiszej klasy
 ludności, n was wysztko ubopisap sbauchta i ludnie wykntatcenti postojq
 bez patriotyzmu, bez sposobu do rzycajap prowie, tworzące stam' sredni,
 cyli ranyj proletariata. System do tegoi mniej'sny dz dieriorowien,
 oficyali ston' pnywactny dz, s quon' mniej ramsiny dz w tate' cieli, mto
 dwer, mienawistka, dependenton', a dwo katon', berptatny dz w rzydu kion' i. t. d.

Wszyje ci ludnie bez statego papierowieniaz bytu, nie majacy nic do
 strowienaz, wykntatcentem wysi od ludu prostego, pascedami rownosci
 przyjei, gotowi sa miemitem na kaide porrotanie. Oni to od lat kilku
 wate' spiskowy i paludniaja mierzenia Schpielbergap, Kufsteina i Sirona,
 p miedz wize daby us utworzye' silny zastep, oczekujacy tytko haslap, aby
 naci' us do boju. Przedstawitem patem, iri na wypadku, gdyby sbauchta
 stawonow poruzye' us niadata, spisek pomiedzy tej klasy ludności
 ku wazpiensap dow us wkrótce rozrozyc', a wzrostony do pna cany potegi,
 pod kierunkiem ludu' prany dz i rozwojony dz, bydzie us dz daj' powztek
 ruchowi rewolucyjnemu i sbauchte' minorotni pna soboc pna cany. Co
 do ludu, o tem wcale niemiatem wyobroziei' przesadzony dz i owiem
 skreblitem go jako mase' moutna, riodny dz wyobroziei' narodowy dz,
 ani polityczny dz nie majacy, ktora jednaki wozaric, gdyby us ni data
 na pomoc klasy wyiszey dz pochnye' w tate' dz, przywykta do potu-
 tenistwoz, da us poruzye' rektoram pna chudrozym z gory. Przez dawa-
 wanie pal' parizeryny, ktora od niej akryga erasn stata jej us coraz
 nierowniysza, da us z fanatyzmowac' i poprowiedzie'. Nako nie
 dda dany

Dodałem, i że nigdy nie rozumiem, a żeby słaucha niedata się poruszyła, jeżeli
początek ludzom kierującym tą sprawą, i da się przekonać, że nie idzie tu o
zaprzeczenie komunizmu, ani jego upiora, którym nad umię przegoni straszyć
ją od lat kilku. Takie było moje sprawozdanie przez Dembowskiego prze-
stane, a jeśli było błędne, to nie uwiąz w tem winą, bo materiały było zgodne
z mojem przekonaniem. —

Do wyjazdu Dembowskiego starałem się iść do niego, sądziłem, że opiszę sub-
stancję ale rezultat badania był wcale nie był przekonujący. Najbardziej
nie było ten sam brak wiary, obawę rządu Demokratycznego i wplywu
emigracji, której nie uwiąz było pokonać. —

Pod ten czas też niewiem, czy było poproszę jakiś wiata z Poznania, lub
krakowa o rozpuszczenie Drataniady, czy też prośbą instytutem wiede-
nem, udato się rozpuszczenie wień, i w wielki piątek gotuje się przez słaucha
przez chłopów; chłopów zaś straszone jakorem i wielkim groźbą im
niebezpieczeństwem. Wiem też najbardziej, krajem po obwodzie Pa-
chenickim i Włodowickim tak dalece, że z jednej strony słaucha chronią
się do miast, a nawet pnać ich w tacy, co wprost pod opiekę starostów
się oddawali i z tyderstwem od nich spryszczeni byli państwem,
i że mogą być spokojni od siebie. Z drugiej zaś strony chłopów ubrojem
w kosy i cepy roztwarzali uosne warty, patrzywali przyjeżdżających, trwili.
Opac się jakas ciekawość drada. Choć to wień pota i co mogłoby być po-
wodem do jej rozpuszczenia, wtedy, jak mi dotąd sągoda; może bowiem
parzy się, że z naszej strony jeszcze uosne uosne uosne uosne uosne uosne
w jednym chyba Krakowie, gdzie spisek istniał już od jakiego czasu,
mogło się być coś objawiać. —

Nadszedł uosne oś Dzieni 13 Marca; przybyliśmy do Poznania i
starej tam jedno nieustraszone bajko w tym rodzaju. — Było to
istna wień Babilonika. — Jedni mówili a ubrojem się, zakupu-
jęc patane i pistolety, drudzy stawali za ciekaw wień niepewne,
wszystko przygotowywano się do uosne, nie wiedząc sami do czego. Z
początku uosne uosne uosne, bo był on podobny do ruchu rewolu-
cyjnego, rozpatrywano się atoli bliżej przekonaniem się iro wień uosne
tych przygotowań był uosne uosne uosne uosne uosne uosne uosne.

Lin

Ci co to niby głębiej, na nieco spóźniali, wprost czyli: paranty, jakoby
 emisaryusze Demokracji, ni takowq sprawie by chcieli Torowq. - Rozparz
 brata na te niedorzeczne wnioski, prosiac byly wielkie perswazye, na
 prozno odwozywalem sie do pisma Demokracji, a uadennystko, do mscini-
 festu p. r. 836., onoga wyznania wiary całego Torow. Demokracji.
 Znawali ię tacy, co w swoim czasie manifestem tym, upatrywali komunizm,
 parzywajac słowem honoru, prawdziwością swego twierdzenia. Mojna so-
 bre wyobrazić, jaki ję nabieralem otuchy do opiatania z ludźmi takimi.
 Wtem usiódział Demborwski, jak przyjechał na 13 marca. W drodze
 ratem tygodniowq, prawie odbył podróż tam i nazad, choć jemu wtedy
 kolci zębami nie była. - Przywiózł on wiadomości, iż w Poznaniu umię-
 sionu kilku młodzieży i rzemieślników, co nieco za daleko nieostrożności
 posunęli, zapewniał jednak, iż wypadek ten niemógł wytworzyć żadnego
 ukodliwego wstępnego na rzecz prowadzenia w góry z wielką ogólnością i ro-
 pamiuie. - Wtedy to pod wielkim sekretem wyjawil mi, iż jeden z członków
 komitetu na czesnego, niemnony, murec doręczył, jęk Karol Sibeltsi on
 to był co wyprawił go imieniem Komitetu do Galicyi. Nie przeczę iż
 wiadomości tak wiekie dodał mi otuchy, gdyż Sibeltsi pisał w swiatlych
 piśmie jęga, technicy dz. najczystszoj mitowioj ożekany. -
 W Demborwskim przybył jakiś cwanicko około 50 lat majęcy, wysoki,
 chudy, mało mówiący, którego przedstawił mi jako obywatela z Poznania.
 pod warunkiem Karola Gliszczewskiego, w kilka miesięcy później Donie-
 Driatem ię, iż był to Wiktor Sibeltsman, cwanicko centralizacji Torow.
 Demokrac. Wersalskiego. Obydwa opatrzeni pasportami, Demborwski pod
 warunkiem Borawskiego, Sibeltsman jako Gliszczewski rozgościł ię w
 mem pomieszkaniu, które w Hotelu Brakonskim zajmowalem. - W
 krótce jawnil ię tę i on obywatel z Bresnawskiego, co przyjechał dla uam
 sprawy. Na pierwszym wstępnym okaz moim, była propozycja, iż nie on nam
 nieprzyjmiost Dobrego; paterno podawali ię go nakłonić, aby przyszedł do
 nas ię rozmówić. Trauzł od ogólników, iż potrzeba być ostrzeżonym,
 że naradzanie nowych ofiar, sprawy ię niepomocze, i uadennystko pi pi,
 a któremi porozumiał się, nieodmawiając wprawdzie swego współdziałania
 ię, ale nie więcej, by w innych sprawach byłoby przygotowanie;
 wyszła

7
wzrysko patem postawiają erasowi. Opaty nasz te, innemi Honorami, trzeba
byłoby tak skonażyć: Oto: Niemany cywilnej odnagi tyle, aieby nam
wprost odmówić, niechcielibyśmy atoli wdawać się w sprawę, gdzie się
prezidki i mojawia dostać do kopy, iycermy dobre wycerwie, chystu
nawet przyjmieny ja, gdy nam kto ja odbuduje, bylebyśmy nie naraził
siebie." - Pytam się śmiało, co było robić na ten czas? Czy było spusta
ryce, i przez wzgląd na kilka tchóżeń lub niedotyków, prowincję całą
wystawę z Diatanias i oddać na pastwę iutryg rządonych, i wiecanej
koniety w Historji? Ktoż był upoważniony brać taką odpowiedzialność
na siebie? Ktoż imieniem całej prowincji mógł być potrząs meto, na
wszelkie zabiegi rewolucyjne? Kiedy jak mówię, wiedziałem dobre,
iś oprowo szachty, znajdę się inni pierwoty, które ujęć w karby było
najmistrzym obowiązkiem. -

W czasie pobytu naszego w Łarnowie spamił się tamże Leon Marwicki
wicz, b. Adwokat z Radomia, pbięty w skutek spisku bruziennego,
którem z Demborskim miał się dawniej a teraz przypadkiem przedtę
w Krakowie i z tamtąd z nami przyjechał. - Ten miewiem skąd, i jakim
sposobem, miał juris adrefas do niektórych osób w okolicy Baranowa
nad Wisłą, gdzie wprost udał się z Demborskim. Hestman pojechał
domu nas wies, by przepięcie Świeta Wielkawsene, które w orym
roku wypadły d. 19 marca. W wielki piątek powrócił też i Dem-
borski do nas, z swą nadwiltouiskiej wyce. caki. Nie mogąc wyjść
dla nieuroceniaw uwagi podróżowanicem w Świeta, zatrzymał się taki
u mui. Powrócił on z nad Wisły z najlepszym usposobieniem, zapomniał
się tam z kilkoma osobami za pośrednictwem Mateckiego Dziwiszawy
z Baranowa, znanego z poprzedniej, którego uatizę dawniej do spisku,
miał dosyć rozgatemiane stosunki, przyjął wiadomości mu udwelo-
ne przez Demborskiego z najwizszą got. rością, przemieniję jako naj-
lepszy skutek. Marwickiewicz został dla dalszego rozszerzenia spisku
w tamtej okolicy, gdzie było niuistwo ludzi młodych, oficyalistów
przywotnych, Dziwiszaw i. t. d. - Demborski niemógł dosyć się narpo-
władać jaką pastat różnicę w usposobieniu tych ludzi, od tego, któ-
reiny pomiędzy szachty spotkali, ponieważ nie było w tem nie d'it-

1843

iści ludzie mający mniej do stracenia, umiemy też i namyslać. Tak kot-
 wicko jednak, nie narodził się im majątek, który by nie posiadał, roluw-
 rycie niemniej im było drogie, a jednak nie wahał się go wadać.
 Czyżby co posiadają majątki, nie powinni jeszcze bardziej się przy-
 instytucji narodowej? Tęch kto nie narodził, to też i pytań nie może
 wiele. Czyżby bowiem to ojęzyczna Dababy tym, którzy nie niemają? o pro-
 chybaj jednej równości w obliczu praw? Czyżby pewnie samojzyna, in-
 stytucje narodowe, mniejżenie cizjaron, otworzenie granic, uwolnienie
 ręk, rozprowadzenie handlu i t.p. instytucje typizowane obicynowaty kony sei,
 którzyż pod rządami obcimi spowierzać się nie mogli. Nie trudniej
 wszystko materialnie obrachować i nysłomaczyć! Też co i nysłomaczyć
 nad matematykę, są też i Dobre instytucje kierujące ludzkosią. Słonej
 stan Dababy nasz w miejscu i niebyłoby postępn. Gdyby tylko rachuba
 ludźmi powiodła, musiałoby uaweznieć uniknąć pojzcie narodowości,
 i ojęzycz. Tęchby wielkie czyny i wielcy ludzie z historii.
 Ludzkosia zmartwiłaby, zgnita, jak woda stojąca w stawie. - Si-
 opie rucha, ludzie czynu, tak prawu zapaleniu, rzucą się na oślep
 bez myślenia, są w wielkiej mackiui ludzkosia, jak one kółka,
 prawe w mechanizmie kaleniami, które choć niemają trybów, obrotem
 swoim popędzają w ruch machine. Bóg nie ma to stworzył, żeby
 stało na miejscu, nieustanny postęp, nieustający walka, ciągłe dosko-
 nalenie się, jak przernazemien tak pojedynczego człowieka, jak całego
 zbioru ludzi pojedynczych, czyli ludzkosia. Opatrując widzieć stopniami
 postępn: Dobrej drodze, po nysłomach kienkach i budropach Dababy. Dababy
 się do owego kien, gdzie ma być jeden pastere i jedyn owerkarisap. -
 Dembowski z Helstmanem, przez cały pobyt w miie, mieli pomiędzy
 sobą tajemne rozmowy, miie do nich nie przypuszczając, jak kotwicko
 nieprzeu, iście ta mistyczna obywatel nieco moją misją własną, nie-
 opozę, iście w Dababy by pewne stopniowanie, tak, iście niewyżstkiem
 wszystko widzieć się godzi, nie Dababyem się oto. To Helstmanem
 miie alisny Dababy zrawne rozprawy a chłopach; miie on bowiem
 przesadzone o nich wyobrażenia; pamiętam iż razę gdy jiny miie
 o glosowaniu ogólnem, gdzie utrzymywaliśmy, iż gdyby przyszło do tego,

chłopin

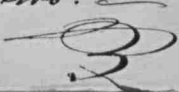
Chłopi pierwsi nie objawili nikogo, ani ze słuchty ani z ludzi górnicych.
Lecz wreszcie głos swój dał, pokazywając pisarzem, pijakom lub waga-
bim-
dom, w których najwięcej ufności pokładają; Helldman oburzał się na to
moje twierdzenie, utrzymując, iż lud warto poznać, pierwsi nie od mówić i słas-
chować głosu, jeżeli zastawiają jego poufałość. Przytaczam tutaj tę dysputę
na dowód, iż zdanie moje o ludzku, nie było wtedy tak myślnie, jak mi to
później przypisywano. Chociaż dobrze jego rady, luba nieprzebiegi, się mi
przypuszczałem, aby dotego stopnia dał się zbatawić. Błęd ten mój
podzielało innych wielu, pomimo bowiem niedowiarstwa i niechęci, które
napotykałem, pomimo zdania, iż lud nie dał się poruszyć, śmiało parzyły
może, iż nikt nie przeszedł, a żeby się nas obrócił. W Helldmanie
poprawałem natomiast śmiałość, pełnego dobrego chęci i poświęcenia, z
charakterem szlachetnym i wcale nie terrorystą, za jakiego później go skry-
wałem. Ubolewał on nad brakiem wykształcenia i ciemnotę słuchty
Galicyjskiej, wgapie atoli niepostrzegając w nim jednostronności i nie-
wiarości ku tejże, pomimo przesądzonej i niepraktycznej wyobraźni
o ciemności ludu węgierskiego. Po Świątobły pojechał on z Dembowstkiem
ku Lwowowi, z kąd dopiero w parę tygodni wrócił razem z Wisniowstkiem,
którego zprawił w katechetycznym spotkaniu. Przez ten czas nie miałem
żadnego wspomnienia. Wysłuchawszy, pracowali u mnie przez dni parę,
nawadzałem ich do wspólnej pracy, a raczej, raczej, pomiędzy sobą,
Chociaż tydzień wynikło nareczenie, iż ja z Dembowstkiem miastem zajdzi-
ję organizację stowarzyszenia, aże po Sanj Wisniowski brat na kie-
bie ruszę. Helldman odjechał do Popusznicy, Dembowstki odprosił
go do Henryka Rogalinistkiego, mieniącego natenczas w okolicy
Dunajca, z kąd miał probie wyjechać w obwód Bocheniski, gdzie
szkarurkiem było już naprzed pojechał. Henryk Rogaliniski dawny
mój kolega i współ-wzrost z r. 1833-1836 znany mi z dobrego
chęci i gotowości, wlasnie był w czasie Świąt, przypadkiem pojawił się
u mnie. Nie wachając się opróżnić mi otem, co się przygotowywało, prze-
mierzając jednak w majowej uż, tworzyć komitete, do którego chca-
łem wybrać ludzi, mniej widoczną rolę na sobie noszących i nie
kompromitowanych w dawniejszych robotach. Przyjeźliśmy go razem
tylko

Do powierzenia, poruczając mi, ażeby jako wasz agent, agitował w szkolicy, gdzie był samienkaly. Polecając te przyjeżdżowca i powierzyć, nie tracąc nadziei, iż wadliwie trudności. Dadać im, pokonać. Bnążę jego energii i wptywy nie wątpiew, i że wywozi on się gdzieś z danyż mi polecen, rad będzie, iż opisaną już tym sposobem na drodze punktowej, się rozpowsy. Marutkiewicz był to estowicki młody, prostodusny, otwarty, i do prostoty, a lubo nieryównywał Dembowskiewicz wykształceniem i nauką, poświęceniem bez granic i przetrnością w spiskowaniu nie ustępował mi wcale. - W czasie gdy Dembowski pojechał w Bocheński, ja pojechałem na jarmark do Brzozowa, gdzie szukała prowinie i całego kraju się zjednać. W czasie tego jarmarku pojechał tam i Dembowski z Marutkiewiczem. Umieć u siebie jak mogłem najbezpieczniej, wziętem na siebie Diaboliu pomiędzy szukać jarmarku. W czasie z sobą jakie księżki i broszury emigracyjnej, które w r. 1844 poruczone mi do sprzedania, ścisły dotąd u mnie bez pożytku, bo nikt ich ani czytać, ani kupować nie chciał, starałem się ich moją rozpuszczyć, czegoż rap piemiędzy a więcej darmo, choćże prosto niejako rozjaśnić opinij. Co tylko młode, jarmark i ruchawie z papatem przyjmowało od niedawna mojej. Starsi, oficjali, jarmark w jednym trwali usposobieniu. Brak piemiędzy na wszystkie te przygotowania i roboty, na podróże i przeszytki już wtedy użyczać się, dawad, Chwałę, więc przynajmniej użyczać skąd, i udawałem się do wiesz samojnyż obywateli, i po Ang. jej, zebrań użyczać, wstyd powiadzić! Użyczać 70 Utr. w. *) W Brzozowie rozjechał się w rozmaite strony; Marutkiewicz parną omiary i z kilkoma Sanozanami pojechał z nimi. Dembowski udał się z kilkoma młodymi ludźmi w Salielkie. W Bocheńskim powierzał im być niektóre stosunki. - Za powrotem do Doma, o siebie i o innych wiadomości.

*) Kiedy pierwszy w tobie ukwizyji okoliczności zera wale, wzięto prowdzący badania, niechciał wierzyć temu. A gdy mi poruczał, iż skąd więcej nie przyjmował, z tydzieńtem, robił mi uwagę: "Przyznam ci Pami, iż mojej z tym powierza" Doria, je w Galicyi nie wiele moją, bierze i me patriotycznym." Zatematem iż dalem mu powiad D. tej uwagi. -

pseudotomarystraj w Bresszowskiem, wiadatem ije jest to estowickie
 energiczny, on byl jeden z catego oniego gronap, co chciat mu naidac' mniij
 themararne Dofinosis. Bobrowski wybieral ije w Sici do Salz-
 brunu do peratorowania prawnia. Podjejmowal ije wzep tamtoje doje-
 chac' do Popnamia; nad bytem ije prawi prawat ije ktos, co na ty podrozi
 ije decyduje, i przywiecie nam wiadomosi permiijue. Tym bowdziejou
 kimademp tego z upragnieniem, i ije z wielu stron papierniand mui,
 ije sprawordanie Bobrowskiego, ufnie poky skap. W tydz erasodj rozpre-
 mos ije spiske Dotyc' prawnia, tak w samym Tarnowie, jak i w jego
 okolicy. Okolo Ryglu, Chabryna, Litina, Hajnowa mieli smy agen-
 tow swoidz. Rogalinicki tez od Demajera wie po etendrakon, erumie
 rajz ije rozpreraniem spisku, ktory niemota kray juro spryzgionoz.
 W tym to eracie przyzgli smy byli do kwiartku Syporskiego, ktoreu
 spiatat na oficy abetow A. Saugurski w Stralstwie Tarnowskiem i
 na samo miasto Tarnon. W ererem, staty nevy bandz Dobrze,
 bo tyto jure byla spiskowoz, je w kilku miejscach wojnowy byto roz-
 borie stabe patogi austriackie. Agenci nasi erumie nam narwet naidie
 je ije pomidzy wojstkiem potrafia zawnozac' stosunki, z erem jednak
 karalimy ije wstrzymac' do dalszego erasup. Pomidzy lud wiejski
 niepuneralimy jidniej formalnej propogandy, wszystkie miesci-
 o emisarynowy prebranydz apotobdz nezi i. t. d. sa erzym wy-
 mystem tehoru i nie wiadomydz nezy. Dembowski, Spaurkierer
 i inni prerwidz wybrani, a prer was jako komitet potwierd emi-
 agenci, mieli potewnie spiatat wyzgermie w srednia klosz, lub wa-
 telacke. Propogandz pomidzy chlopou popostawialimy na pozmiij.
 Tereli ras tu i owdzie ktos z spiskowoz prerem w narwiasem, cheze
 prer to wyboudac' usposobienie, wie byto w tem nie spirwoga, ani terz
 pdroginega, bar narwet niemogaby' inowez. Sa sam w erate na
 mojem mowitew z dalekap, pokazujze im naidziej w krotce nasto-
 pic' majzudz amiaup w stosunkach z poddanczydz, i skatonanie
 powiszerzmy. Przyjmowalimy to w prawdzie don' obijztaim mowize
 "Niechaj Biez dopomozie tym, co chez Dobre." Gotie nigdzie wywarim
 iswiadualic' swe dobre chezi, nigdzie przynajmniij, niadalo ije spowierzac'

Spreciwienie i trow.

X Wcz. erw. erw. projekt ad em p. Dembowickiego Da Pobronskiego w Madonstkie,
Oto, ostaterniego reprezentowania uż p. miny, i danias um poteeen' do poznania
gpcie miał jre wkrótce wyjechać. mówil: siny wiece, pialimy um rap-
port p. wicy sctkież, er ymwsie: wazyleż ja na boten poteeo: temp um najusit-
nijsz, aicly jak najprzedzej, przywi dzt uowum pewne wiadomosi, bo dotąd,
mówi temp, Diatanię na oilego i spunt uwajazę sie tylko na Dembowickiego
rabrużlisimy tak Daleka iż trudno byzpie te wzuz Dlugoutrzymai'.
Pobronski uw namat to wrotto pemnow, przyrzekt, jak naj spierem ijsze
Diatanię, i odjechać em spokojujny, by uiać uż waty ch miasz do Erwora
na eras kontraktowy i tamie tie p. Wisniawskiego porozumie'.
We Erwore ruspełnq pastatemp ciszej, oprócz kilku młodzieży akademi-
ckiej: Skuzowas Wisniawskiego: Durnego mego przyjaciela i najczynnij-
szego członka wicy sctkież tajnyż Towarzystw jakie istniały od roku
1830. wateu eras Erwo co wyfunksjonoga p. 4te letniego wyzienia, malo
kto wiedział o przygotowaniu ich wazyż. Pocz eras pobytu mego
we Erworie, mówitemp p. różnymi obywatelami, gdy atoli organi-
zowaz tamtej części Gubieji jak to już w przed mówitemp porucowu
była Siopolowi Wisniawskiemu, bez jego wiedzy nie sctowar eraga
przedobrai niewogtemp; wcz wany tery od mego wyjechatem oparz
mił od Erwora, by tie z nim porozumie'. Takie członkowi cen-
tralizacji, a przeto upowalimionemu do wielkiej tajemnic, pra-
tem um scerogótorny raport p. er ymwsie: wazyleż. Wisniawski wie-
szyl tie uoweno p. takiego tychie postępn, nie tajaze iż w jego sakosci
prawie nie dotąd niebyło uorganizowane. Chciał on utrowyć
najpierwej komitet, a zwiazek dopiero potem rozszerzić. Do tego
komitetu miał dopiero 2^{ie}, er y 3^{ie} osoby upatrzone, które niemienna
jaze w jedny okolicy ale o podał od siebie, trudno byto sprazdz Da
energiernego i sprzyjstego Diataniap. W^o 12tem przeto cyrkulatyż
wschodnich, niebyła wateu eras nie, oprócz kilku pojedynych
agentów, którzyż er ymwsie: uuder były ograniowane. We Erwore nie
rozszerzawal on podnych er ymwsie, bo miasto uwariat za kactwierze
Do uorganizowania, a pod okiem policyji, Diatanię byto niebezpie-
niejsze. - Wybiwart on tie w tyż erasaz do poznania Da postę-
ziat

blizszej wiadomości, polecając mi tymczasem z komunikowaniem się z niektórymi osobami w kontrakty do swona przybytemi. Niezależnie od usiłowań, wypełnitem jak się dało to polecenie, napotykając na te same co i u was trudności. Selschter i parlamentarzyści miejscowi przyjęli mnie, z miłownością, kwiżem, odrotyrował się dopisowniejszego czasu i bliższego przekonania, a gdy oświadczyłem, że od was ma jechać wystawnik do Poznania, chwycił i wrócił jego. Wiedziałem że jeszcze raz z Wiśniowskiem i przatem mu raport z poleceniami i kryzysami i wcale nieślad o wolności powrócitem do domu —

Było to w pierwej dni Sierpnia. Polronski powinien był nieśladą powrócić już z podróży Srejs, tymczasem wespodpisana siostra wstrzymała go. tak, że wstrzymał jeszcze nie wyjechał, a Dembowski co wprzód pojechał do Poznania, gdzie miał się z nim zobaczyć, wkrótce powrócił sam, bez wiadomości o nim. Przywiózł on obrymą wiadomości o pracach poznańskich, zastal tam już jako minister kierownikowski i plany jego, według których mieliśmy przystać. Oprócz komitetów wawelskich, tworzone miały być w całej Polsce komitety wojenne, składające się z samych uwolnionych oficerów, którzy mieli po części przybyć z emigracji i po części znajdowali się w kraju. Zadaniem ich było robić plany, mapy okolic główniejszych, omyśleć przygotowanie do ubrojenia, przeprawy przez rzeki, miejsca zbiorów, plany napadów na pojedyncze punkta i. t. d. W tym celu nakazałem wam wyszukiwać b. wojskowych polskiów uwolnionych, i podawać ich listę komitetowi uwolnionym. Było to zadanie dawać trudne, bo nie tylko, że takowych oficerów bardzo mało było w Galicyi, ale i ci co by ich byli znaleźli, pewno najtrudniej daliby ich poznać; nie mieli oni bowiem nigdy wiary w sily powstanow; tak było w r. 831 tak też i teraz. Z wyderstwem oni pytali was, o ludzi, bron, amunicyę, na jednego nieprzyjacielskiego pociąg, domagali się przywójniej dwóch ubrojonych powstanow; gdy my przeciwnie, liczyliśmy jednego powstanow z duchem i odrazą, na 3³ lub 4³ austriackich robotników. Nieprzez, i si rachuba u nas, nie byłby u nas praktycznym, ale też i panowie w wymaganiach i wyżej przedpali. Wiemy

bawem

bowiem z Doświadczenia, że kilka lub kilkunastu ludzi determinowa-
nych, niczemu tłumy najmniejszego potęstwa rozbijała. Wszak Dziadek nie
tak na Sztynie i Wotyńcu w r. 831, a nawet w samej Wainawie
napad na Belweder gąsieką młodszy wykonywał. Wszak w r. 809 mi-
nowo jeden lub dwóch utawiańców polskich, cześć oddziały austriackich
braty Doświadczenia.

Podług me Doświadczenia i pism i innych z listy kony z r. 841, ponieważ ten
wiadomość o rozmaitych warunkach tego rozbitego przyzyczenia, roz-
prowany z po różny okolicach zachodniej Gubii, z których jedni
wyprowadzają wyzwanie 4te letnie inkubacji, powstał na wolności
wyjściem, i innymi rzadko się nie być wcale przycięzonymi. Nie więc
mogła być odrębna ludźmi podobnych, wylisnąć ich, podając im
ogonek. Takie rozbite. Dany z przycięzonymi stanowić samych trój-
nomych, około nich gromadzić się nowi młodzi, bo w nich jako w
Doświadczeniu nieustająco była reszta. Wismowicki wrócił z poro-
mą ku Konowi Sipek, zuchalił się wreszcie. J. Jap, mój brat
Michał, Dembowski, Karwicki, a do nas przybył i Ludwik Gor-
kowskij członek h. Komitetu krakowskiego i uwiadomiliśmy tu o per-
nego obywatela pod Dąbrową.

Gorkowskiego poznaliśmy tam poraz pierwszy; ten nie tylko że po-
twierdzał nam wszystkie opowiadania Dembowskiego o do Krakowa
ale sam z niezmierną papalerynością, jako najwymowniejszy członek Towar-
ni Krakowskiego Spisku, rozpowiadał nam wiele interesujących szczegółów
o tymże, z czego wiadomo nam się być pierwszy, że przygotowanie tamie
gotowe się każdego czasu do wybuchu. Osobistość Gorkowskiego, jego proste-
ta w opowiadaniu i nieudana gotowość, w ludźmi nas przekonanie i ujęła
nas wielce. O ile ten człowiek później usprawił to nasze przekonanie
nie, sądzić nie mogę. Nie będzie albowiem wiadkiem przedemni krakow-
skich z r. 846, opisując ich niemyśle, postanowić to komu innemu;
to tylko papernie mogę, że w ten sposób nie nam niepoprostwa do przycięzienia.
Bez środków materialnych, bez przekonania osobistego, z rozstępem do ro-
wien, skłotał on nie wyzwanie, był on duszą całego Spisku, a jak trój-
cip, poruszał naszą miernotę, młodzi i wiarę chrześcijan, ciekawych

tylko

jego skimieniar. O ile twierdzenie to jego było prawdziwe, czas podotwo-
 inowrej okowat, ale w Dziataniach Spiskowczy, gdzie wszystko odkryte jest
 tajemnicę, trudno już o leczy matematycznej. Hooufanie, Dobras wiara,
 musi tu proutyzić cybrzy biada temu, kto poufaniem tego nodymrap!
 Wisniowski boudposko po upielat nam porziztych w Popnamin wiad-
 mosci. Był on przyklestobim i matowny, wie do mistykyzmus; wierzy
 silnie w sprawę narodowę i idee demokracji, ale pawsito ufajacy
 w niemyślność centralizacji Wersalskiej, który był antonkiem. Powita
 was nieraz mocno to niemyślność, jako powiat i od was, stepej wiary i
 powstanie stras, bez proutyżenia się w tajniki, którzy z nam się odkryli
 w brojniat. Dembowski i Gorkowski semyólnie obunali: się wotem
 mistykyzmus jego; ja bidez pniem odloowrap w bliższy stosunek, i
 powijze go z tej strony, a mniej tego ufajze w moje własne poduwieci
 i silę, chętniej mu się poddawatem, wierze więcej w mądrość utaj-
 onę, która pruziej niestety! nie wielko się okowat.

Ch narad uamy się wystyngow, i je tamte 12 cyrkulow popostawu i wodał
 pod Dyrekcją Wisniowskiego, my ras' uamy cześć biezpiem obrabiac po-
 stawem, bez odmotywnias się z obopólnego ai do stonowrej chwili.
 O Doprystawias onego wystawnikas do sekretu z Komitetu Popnam-
 skiego, o co od poczatk ualegatem, a ualegania moje przez Wisniow-
 skiego postoytym, odwleowote reuap pizmiej, odmotyze się do
 przyjardu Bobrowskiego, którego bytuon w Popnamiu, Dembowski
 był rozponi. Takie Bobrowski wybrał się pruziej Dopiero w sier-
 pniu do Salzburgu, rkoż miał jukać do Popnamias. -

Przynosi uamy sety dosyć jeduortajnie. Ciązte jardy moje po różnydy
 okolicach, gtuhe posrepty umyślne, cy tero bezumyślne, wystykanie
 mnie palcami w całym kraju, jako papabeniap, komunisty i de-
 magoga, idawato uż i je komieruie muszę boawość rozdu uapmnie
 obrócić. Tymczasem w miarę postygać uż to widato. Pewnego roz-
 nu jadze z Dembowskiem z Sandeckiego, gdy stanęliśmy uap poprad
 w Sakbicywie, w drodze do stawy uamy respicyent od akcyzy, orauj
 myjze z unydonę miuę, je ma denuncyazę, jakobyśmy wiecili pa-
 karane towary, musi ratem prudkiewozu w bryer uamy remi-

Wypis

towarów jądnych niemających, nieobserwować muie to wcale, roid będąc
iż nie widać tutaj o Dembowskiego osobę, o co w pierwszej chwili się
patronowi temu; uadrabiając mi na chętnie przytatem na rewizję,
asystując jej wraroz Dembowskim. Sześciu akcyzowców się paury reu-
cilo iż na bryczkę naszą, gdy my nieuczestnikami parton głoyny z tej
niepotrzebnej partygi! Te party jednak nasze niewywały nam wiodobro.
W tym samym barwie miatem kilka księzek: broszur prakarony sz,
które już na bok odłożono. Respicient rodrainiony partami naszymi.
Dopiero po raz je oglądać, a choć tytuł nieopumiał, biorąc za pretekst
iż są we Francji drukowane, rabrat je jako obcy towar tyłko; ani
w głoynie mi niepostato, żeby w ten byto jakowa warinń polityum g.
Później dopiero w drugim roku juris, do wizjiem as we Szwecji, przy-
stano mi rokować z urzędem finansowego, ażeby raptać kontrabandę
na jeden punkt i kilka innych tutaj pragramieronych księzek. Z pustym
smiechem raptać ten Gubern rad, iż uż watem skorzysta. Dla
umycia jednych wielkich mójliwych podymen Brujdn, jako estonck
stow w Galicyjskich, wybratem iż w mundure stauwony przy ser-
pic i w Kapeluszu szosowanym na sejm postulatowny do Szwecji.
Był to ostatni sejm tego rodujnu.

Szwecj partatem spokojnyj, rapetnie, a lubo dochodrzy tam z naszymi
stron niepewne wieści a jakichis' rabur emiały w krótce wartę pić
mający sz; lubo zwolili iż nawet tacy z pomiędzy obywateli, co
czyli usto Gubernatora Kriegas urwinyur, raputryje go jakis rad
przedzbiene kroki aby pokój w krajn utrzymać, Kriegas papemit
iły, iż niemaj w tem nic strasnego, a w najgorzycie nawet
rarić, rabur emiać niepotwaja więcej uad 3^{ty} dni, poczem bydzi 100
lat pokojny. Szlachta sejmowa powtarzato z rodomolnienem
ten domcis p. Kriegas. Poradając s'bere paupau w niezmierny
mądrości rojny, który tak sekernawij sobie sity burzyeli porozden,
niebżę ja tytu roprwadit uad brudoty postępowanoy takiego,
jakie bawiem uarwai takie utrzegauu Gubernatora pjeili uie
Denuncyoway? Był to uaten eras nowy wynalazek ad hoc wymyśle-
ny Denuncyacyj potrednijs' czyli przernego depiegotnaw, które jako
w ustugach

smydz najgorlewiej, a przytem najtanisz, mutiata sie podobac niezorni.
 Bytas to nie czemuwi i z tego wzgledn, ze porzekaw sie wty wlasnego ro-
 sumy, i wszelkiej ufnoſci w wladzie swoj moralnej, czy to kn odro'ceniuj
 majacej watoſpic' burry, czy to kn obzycin ki' erukuj sprawy narodowej.
 Ta wiarap w mozdroci' ruzn austryackiego bytas jednog z najg'otnziejysz
 wad slouchy waszej, oris do ostatniejy erason'. O ile usprawnid'ni' wty j'og
 wyposadki, najtepij, okazat w 1846. Pajis bowiem ruz' silny, m'ozry: sp'or-
 widlony mog' naprawde' myslac', ze wybuch, przy rozpasaniu w ruz'z-
 kich norniztuoci', cho' ciarby tytko trzech dniowy, seprzym jest, jak papo-
 bizeniej ouemus? Latoro to d'ato sie powid'zac, ze za 3 dni sp'okojowi
 watoſpic', ale czyj mojinap byto byc' p'ewnym tego? Wic' haj co che'og m'owig
 wielbiciele wysokiej mozdroci' Kriegap; jak to f'akt, aby on ju'is wten eras
 widzial o pomiarach uozg'oz, i matematykiem wyrachowat, ze powstaniu
 przytkumi. Widzial on co' o machinowoz partyi rewolucyjnej, ale
 za lekko je wazyt. Kniemat, ze kilkun studentow, lub jakichy tam wto-
 czogow spiskujis, ale o rozbegtosci spisku i styemiu z innemi prowinc-
 cyami niemi'at wyobrazienap. —

Na' owczesnym sejmie Lwowickim t'oczyta sie kwertyap o p'wieszeniu
 pan'iczyzny. Wic' k'roz' byto p'ateup, aby na bezalujy drodze z pomocog
 ruzn pan'icze' ja' na eruzie, lub na wykupuo. Krieg sp'racowial sie te-
 mup i t'udis ob'ietnicami wszelkiej uziwajace sp'ozizujis, aby na er'ze
 p'wieszyt'. Slachta z calym papatem p'ewierap sie pomizdzy sobog, jedni-
 ra, a drudzy p'eci'w projektowi temu. — A uawet i ci co widzieli o
 robotach wazydz, czy to p'riero niedowiarstwo, czy to r'ozm y'st'nie, che'og
 p'rwato wydnec' nam bron z r'zki, popierali na sergo, sijnome one pro-
 jektap, jak gdyby nie innego w krotce watoſpic' niemi'at. — Przystach-
 walem u'z temup w ruz'z'k'emup z oburzeniem, nie mi'eszogze u'z do dysku-
 sin, bo widziatem, i'z do ni'czego one nieprowadzi; rial mi tytko byto
 niepotrzebnej straty erasu w'ady, zdy o erem innem myslac' n'aciwat.
 A ni'cierpliwionemup w eracie jednij sergi takon ej p'ryntap mi mysl,
 aiby pojehac' do Poznania. G'oly to niektorym z p'rajomydz ob'ami-
 temup, strazyli mi'z i'z u'z tytko tem zkompromitujis, bo p'owp'ortu
 ni'czyskam, eragte bowiem nieodst'epowatap i'z to wiarap w mozdroci'

A Kriegap,

a paniego przekonaniem, iż wie on już o wyświeceniu. Nie dalem się więc
tym uwagom, a udawczy się do Konsyliarza Haleckiego, od którego to zależało
bez żadnej trudności paszport otrzymać. Wyznać tu muszę, iż wielki
łatwo i obłudą tak mi już przeciwnemu, że z uśmiechem przyjął
mi nadwziętej groźności jego. - Chciałem jednak i w tem dowiedzieć się
czego więcej o nim, bo przeciwno jeżeli już w wysokiej mędrości swojej
przekładać niemiął samiaru, to trudno przypuścić aby chiał rybn-
chowi pomagać. Otrzymałem tedy paszport powrócitem do domu, aby
być do dalszej podróży przygotować; było to w końcu Września 845.
Na pierwszy dzień miałem stanąć w Krakowie, by z tamtego do
dalszej pójść drogę. Przez cały październik oproważałyśmy prze-
jādkiem i rozprawianiem spirytus, przyjmowaniem wrażeń u siebie
w romantycznej stronach kraju, nie niczemu godnego wspomnienia.
Bobrowniki nie są tam się wcale, nie niewiedzieliśmy o nim; w końcu
października wyruszyliśmy z Dembowki na drogę. Na noc prajękalibyśmy
do Władysława Dabickiego, gdzie przyjechał bywał stać u nas. Tam
poznaliśmy Władys. Jordana, przybyłego z Poznania. Denajmit on
nam, iż w Komitecie wojennym postanowiono odwiedzić Dembowkę
z Galicji, polewając ją. Jordanowi, aby go zastąpił. Pomyślałem
Jordan był pełen zdobności i mógł mieć więcej wpływu na szlachtę,
pomiędzy którą, lub sam był z kongresowcami, miał wielki krewny dzię
i znajomy dzię, Dembowki jednak nie mógł on zastąpić skutkiem.
Stosunki tegoż były najwięcej, pomiędzy klasą średnią państwa, w
której posiadał wielkie państwa, a lubo z wyjątkiem ceniem wyższem
i z wychowaniem arystokratycznym, umiał on zastąpić się do
obyczajów i sposobu myślenia ludzi z którymi działał, lepiej, jakby
to kto inny potrafił. Od Jordana powzieliśmy wiadomość, iż Ko-
mitet poznański nie myśli wcale o ryłkiem rybników; polewano
mu aby się starał rozprężyć powiązanie pomiędzy szlachtą, zbierać pie-
niądze, bronić samumy, wybierać ludzi pewnych, chociażby w
mniejszej liczbie; jednym słowem widac było, iż Komitet wojen-
ny myśli puszować nieco w adwokatę. Było to pierwsze radanie pusz-
Dembowkiemu, co nas obydwoj z moim bratem, odprowadzałyśmy

mię

Do Krakowa, i tym. rozprawom przytomnym, musno straszyć. - Tordana
 ma nam się na wstępie plegmatyczny i więcej teoretyczny, jak obcas chwiła nyma-
 gator. Przez bowiem naturalną postawę bytą o tyle, że jak z raportem przed
 wyjazdem moim od wytykających agentów zebranych się potężnym, moim bytą
 liwy, w 6° nam powierzonej, obrodzić, na kilka tydzień powstanie, po-
 częci Spiskowicy, po częci woi kwiślarzowie gotowy. Prąd i to w ra-
 chunek ten wchodzi kilka grosów chłopców, o których gotowości w kwiślarz-
 waniu, niektórzy w Spiskowicy się twierdzą, gdy obchodzą się z nimi jak naj-
 wygodniej uważa im się, że posiadają ich zaufanie, a lubo w powoływanie
 z nimi nieświadzi, że rozumiem pojedynczy, z wieli kwiślarzy pomiędzy
 nimi, uważa im się, że mogą sędzić o ich usposobieniu. Nie przecię, że ten
 przekonaliśmy się, że było to tylko przekonanie, ale utrzymanie trudu było mi-
 tego. Dowody i nam też wistawiamy byłoby razować faktowierności, bo jakiej
 je było pisać powroci? Tęże. Doświadczenia my, że w wielki Spiskowicy
 pomiędzy ludźmi otrawionymi, na czas rychła, nie jeden skręci, i albo stona
 wiodotrymas, albo z techry, albo z innymi powoły, jakie mogłyby i inarj-
 cionymi chłopcami, gdy waret niebył spisku, ale tylko z datką sędo-
 wato się spina. - Tęże jenerał pumimo smutnego Doświadczenia, że nako-
 nany jestem, że jedni pomysłowość w pierwszej chwili rychła, byłaby uspra-
 wi dliwita oirzesne uodpije w tydzień raportach, korwate.

Tordana odkryliśmy strasze myśl naszą; wżeto odnawiając go jako
 wotę Dembowskiego i postawiając to do powrotu mego z Poznania.
 Tymczasem polecił mi, aby przyjął pomiędzy siebie, i usiłował
 wskłonić go do pomocy, się z nami. Dembowskiemu nie udało się, my
 wyrażnie rap prezydenta jego zapewnienia obliżeni rychła w powro-
 tkiem i Kongresowce, którem wiadomą postawą od Tordana widocznie
 kłam padawata. Tordana on się jak mógł, lubo z widocznym pomie-
 szaniem. To też zempredrej, spieszylem, żeby sprządnąć na miejscu.
 Napisaliśmy do Bobrowskiego, któren już był do domu powrócił, żeby
 wyjechał do nas do Krakowa, jakosi zastaliśmy go tam już wchodzącego
 na przybycie nasze. Takie było przypicie i przeważenie nasze, gdy Bo-
 browski powrócił od tego, że w Poznaniu potężno im wprawdzie aby sta-
 łac, ale wcale naglić niekazało, żeby spisek rozszerzać powoły, a nap-

Dobitki

aby starać się w Galicji zastąpić Dziennik, reprezentujący zasady Demokracji
tylko?!. W Galicji pod ówczesną cenzurą nie było Dziennika, Demokro-
tyczny; dopiero pracować nad reprezentowaniem zasad wtedy, kiedy my łoda
Dziennik myślimy już o wybuchu! Byłoby naprawdę okazją, to
zaproponować patrzeć na niego. Pobronskiego, którego z całej Dobrodus-
ności upomniał nas, iż wszystko to pojrzeć jako najciekawsze. Tego sa-
mego wieczora zgromadziliśmy się wszyscy w pewnym mieszkaniu. Na
posiedzenie to przyszli także wszyscy członkowie b. Komitetu Krakowskiego.
Wobec całego tego zgromadzenia Pobronski powtórzył to, o czym się w
porozumieniu dowiedzieliśmy. Prerobić było ogólne, chociażko w nim prze-
konalistmy się że Komitet poznański zupełnie nie ma struktury i
słychać co do spisku, co przecież powinno być przez Dembowskiego
i Wiśniowskiego być im wiadomym, ale niestety było, że niema on
wcale i politycznego potężniejszego naszej prowincji, kiedy mógł mówić
o wydawnictwie w Dzienniku Demokratycznym. Starożytność dnia
tego dotykały różny potrzeb przygotowania, ale jak to wyglądało, bym
gdzie kilku radzi, które było, a treści mało. Jeden powiedział o potrzebie
zakładania magazynów żywności, drugi chciał wybuchnąć, inny pro-
ponował go przyjąć, przekonał em się wtedy, iż spiskiem nieporówny-
kierować licząc Komitety, bo są też parate tworzy się sejmik, a sejmiki i
sejmy nie są na razie rewolucyjne. Dembowski i Gorkowski widocznie
byli pomieszani, po rozjeździe się i innych, gdyśmy zostali sami, Gorko-
wski wzmógł mnie i mojego brata do swego mieszkania. Ten dopiero
począł on Dembowskiego gorliwie wyrażać i wyraził się umiarkowanie, do tego,
przedstawiając poznańskie jako urządzone, gdy tymczasem
przebiegł z tamtą emisją i Kozerski, którego nam przedstawił, zupełnie
inne przywiózł wiadomości. Ten Kozerski był to młody człowiek, emigrant
z Kongresówki, od roku mieszkający w Poznaniu, jako pomocnik z Krzypami
Stepińskiego, którego wyślął go od siebie do Krakowa, dla porozumienia
się z nami. Oświadczył on, iż poznański Komitet na celach zupełnie jest
niezgodny i nie odpowiada potrzebom czasu, stopni z samych ludzi po-
średkowych, doktrynerów, których w teorii, bawi się propagandą, gdy
tylko czasem widać warty a miarowicie misjonarstwo, choć poznański
jako

24
i inną część miasta pomniejszą. Oficyolici prywatni, etonkonie handwery
i praca na uszu chłopów więcej niż, w tajemni exony z w spisek, pędzący ry-
skliwego doprowadzenia do wybuchu; na czele tej partji meklinej stał tam
Stepaniski, potradający jako trierdit Koperski nieogramiowane kompanie;
on to więc wprze niezamówi i kamazarnosi Komitetu uwielonego, chce odot-
rac' ię od niego, wypowiedzieć muj potkumentro, i utworze' inną w bieżę
i u aduę, w którym to celu chce powezwać kilka exumij'sy z oboków Spi-
sków innej z prowincji do Teruniar, a po wspólnem porozumieniu się i obli-
czeniu, termin wybuchu naprzyje' nieodwołalny, i wszytkiemu stowmi
starac' ię go wykonać. Koperski uowno warczosł na Komitet poprowiski,
i u centralizacyi Werselskij; z kłotem mienat Belszmanas, ktoreu bawit
w poprowimie ber exumie, jak gdyby reury były w Dalekiem polu. Tajwickę
jotęiz ottenosł wytaunika z kongrewnej, Polski, Władystawa Drown-
kiskiego, ktoreu jak trierdit, nie tylko je w Kongresiwce niemas' żadnej
wzistosi; ale tridze w poprowiskim ber exumie, nie wie' wiele, co ię tamie
Spiejez, bo ani tam bywas, ani żadny z nieutry muję stotanki. We
wzistki z ty z narekaniar Koperskiego widac' by to wiele strounierosi,
i Duchas partii, co smatne uow uxyjni to wracenie. Ten bunt przewo
w tockij Spiskowej, to niezgoda; w tajemne ię o czestrianie, nie rokowaty
uow nie Dobrego, Gdyjmy jednak porównywalie te wiadomosi; z rap-
portem Bobrowskiego, niem ogłisimy ię w obronie poprowej; w. Doumie
bowiem zabronzłisimy za Daleko. Oddlisimy ię w rze ludziowu kłot-
rycheimij inowrej oceniali, na ostep Driatajze, posunzłisimy Spiscko
pawo do Szybko, i uado Daleko, azily cofnaje' ię uow; jednem Ho-
nem byliśmy srodze parwiędzieni. Dembonski uaw ostre wyrzuty uow
poblowt; ptakar jak Spiecko, przywozje ię, ip uaw oszukawat, ale
tylko sta tega, je sam był oszukany, utrzymy uow atoli, je re pmiauz
uow adnej, władzy według planu Stefaniskiego wszystko da ię naprawie,
bo bład nie lezy ani w braku ludzi, ani w braku srodki, tylko jedynie
w tym kierunku sprawy; Koperski powtarzaw to samo. Trierdit, je-
koby w Kongresiwce istniał spisck ogromny, i wszystko tylko eschato
uow chmieniaw z gory; rapermiat je gdy uow energieruaw, z ludzi pra-
ktycany z w smietozij utworowaw Władra Stawim stern, w kilku
tygodniaw z

wszystko porzucamy. —

Takowy bunt, taki spisek w Spisku, nie przystanął do mego przekonania. Oznaczyłem wyrażenie w tajemnicie nie przedsięwzięcie, pojedź do Poznania, by sprawdzić wszystko ile mogiesz; a dopiero gdy uznasz tego potrzebę ozniadaj, otrawie moje zdanie Komitetowi na osobnym, przypadającym wolniem od przyobcowanego posturzenia, i dopiero wtedy do innych Opatów przystąpię; skrycie zaś na moją rękę nie tylko sam do Torunia nie pojedę, ale praklinam tu wszystkich obecnych w imię porządku i zgody, aby tego nie czynić niemiłosiernie, a przede jenera przed postanowieniem nie porzucać kłótni i partyi, jak to dotąd bywało. Tędy pojedzie wato, iż do Poznania wprost, z Dembowskim pojedę, a listki przez propumianry, jeżeli tego będzie potrzeba, i tamże na osobnym osobnym stanie w Toruniu.

Ścisło teraz, o to jako Dembowskiego przeprowi przez granicę pruską; tę bowiem rolę przebywszy, śmiało on iż mógł dalej iść, bo w Pruszech wato nikt nie wracał umagi. Dla popisania się na pruski sytkowiz w Krakowie, potrzeba było koniecznie okazać pasport na powrót. Właśnie kiedy idę z Dembowskim przez rynek, ustradraję się jakby tu przez, spotykam znajomego mi Karola Roganckiego, przedstawił mi swoje ambasad. Ten dobył z kieszeni pasport, udzielony mu właśnie do Prus, do polski: do Gubi, umawiamy się iż w tym pasporcie pojedę panowie miejsce, a pozniej wrócę do Włocławka. Tak iż też stało napisano dla siebie miejsce, panowie: Drugie, pokazując on pasport skłamanym. Postanowiłem nie chadzać w szereg, wydał mi kartę, pasport Roganckiego przeciw, a Dembowskiego napisany pod jego nazwiskiem, wwał w rękę w rękę białego Dnia na rynek do sytkowiz, i ruszyliśmy razem. Nie pierwszy to i nie ostatni raz sprzyjebowam szereg taki. W ciągu przygotowań wczorajszych zdarzeń r. 846, kilka razy doznawałem takiego powodu, że dowodzi mi się, jakoby sam Opatrusi chciał nam nieść pomoc swoją. W innym stanie gorzejkowej esaltacji, bratem wszystkim te znaki za szustliwą ręką, za gwiazdę, która nam w rękach pomyślnie.

Słowiaty.

Nie ma to przychytno się to do p fanatyzmu ani a się we miarę wiary w dobry skutku, przedkierując naszego. Wiara ta tak mię ogarnęła, że choć półniej. widocznie poczyna się psuć wszystko, am. no chwile, niezawyżpiem. Dział jemu jeżeli to wyznać się gódzi, nie przestaje widzieć w tem woli Opatrzności, która wiodła nas do tego, co się stać miało. Są konieczności historyczne, które muszą być Dokonanem. Nie przeczę, iż ortowick nie jest niezgodnym, że ma swoją własną wolę, ale i ta wola wyraża podlega prawom, których nie ma w dowierztwo, ale odwrócić mierną i ortodok. Granice woli ludzkiej i boskiej gódzi tak słabą przedkierować już nitką, że trudno dostrzec jej, i tylko iusty ktem uczuć ją możemy. Toż to może pochodzi, iż b. Dział co wielkie przedkierowali niecy, myśleć nad przysięsity ortowickie, czy stokród byli fatalistami, czyli oni albo wiem, że własną wrotą im nie wystawias, i już nad nimi myśleć się, kierując się czynami.

Podróże nasze odbyła się szereg. W Wroclawiu odbył się miał Dembowki kilku najomycz Akademiów, w których i ja się poprowadzi. Około 4° listopada stanęliśmy w Poznaniu, wieczorem, i wprost do swaty udaliśmy się do pomienkania Prymarca Berwińskiego. Dembowki niechciał, aby moja obecność w Poznaniu była parawo wiadomą, i d. p. ratem, aby przez kilka dni niepokrzywdzić się weale na mielcie. W mienkaniu Berwińskiego pastaliśmy Helmana, si. d. p. ego sobi spokojnie przy stoliku, i najstęga rysowaniem jakiegoś karteczek do manerania Dwieci Dziejów Polskich. G. y. mym un. par. owam. nitę pie. omaj. mi. o machinaryach Stefanińskiego, i par. ut. id. jakie to party. cy. u. it. o. j. em. i. ca. tem. y. Kom. it. om. i. na. ce. l. n. em. u. p. i. d. p. i. w. i. t. o. g. o. t. o. ni. g. m. i. e. r. u. i. e. b. o. m. u. t. i. g. o. t. e. m. a. m. i. S. n. i. t. a. O. d. w. o. z. y. m. a. t. t. i. g. o. D. i. e. b. e. l. t. a. p. t. h. o. m. a. u. g. e. b. e. r. u. y. u. o. t. i. s. m. o. j. a. p. a. r. u. e. n. t. k. o. m. i. t. e. t. a. S. t. e. f. a. n. i. s. k. i. e. m. i. K. o. p. u. s. k. i. e. m. u. p. D. o. s. y. e. o. b. o. j. e. t. u. i. e. n. a. s. m. i. e. r. w. a. j. z. e. i. z. p. b. u. r. z. y. j. a. k. i. s. i. m. y. m. u. p. r. o. i. a. s. t. o. w. a. l. i. P. o. s. t. a. l. i. s. m. y. p. a. r. a. w. o. p. o. D. i. e. b. e. l. t. a. p. a. g. y. t. e. n. n. i. e. m. i. g. o. p. r. e. y. j. i. e. w. t. y. c. h. w. i. l. i. D. e. m. b. o. w. s. k. i. w. e. r. w. a. t. ~~D. e. m. b. o. w. s. k. i. e. g. o.~~ S. t. e. f. a. n. i. s. k. i. e. g. o. p. a. m. k. o. z. i. s. m. y. t. i. g. o. z. n. i. m. o. b. a. d. n. a. z. b. i. o. r. z. e. g. o. n. a. k. o. n. f. e. s. j. a. z. G. ł. o. w. n. e. p. u. n. k. t. a. j. e. g. o. p. o. p. i. a. l. e. n. i. p. r. e. c. i. w. K. o. m. i. t. e. t. o. m. i. b. y. l. y. i. z. t. e. m. p. i. e. w. r. u. p. e. t. u. e. j. p. o. s. t. o. y. e. b. e. r. u. y. u. o. t. i. e. i. w. o. t. o. w. n. e. j. e. g. o. p. a. z. z. e. i. w. ł. a. s. n. e. m. i. i. n. t. e. r. e. s. a. m. i. n. i. e. j. a. l. a. t. y. l. k. o. b. a. w. i. e. w. t. y. s. i. e. k. o. d. w. o. m. i. a. p. o. w. e. d. z. e. n. i. a. p. j. a. k. b. y. d. l. a. p. r. e. y. z. d. r. e. m. i. a. p. e. r. a. t. u. s. e.

no. Smiertel i niedzieln, niewiadomo papetui co ię w kraju dzieje; re-
portor od agentor mato odbieraj, nie daję na mi żadnej odpowiadzi, a
jakkolwiek są to ludzie bardzo pkięd inąd racni, do diatomiaq rewolucyj-
nego, niemają żadnej doświadzi, daję tę wyprzedzić mi odrym i ryu-
miejzow, którzy pragnę dyktęga pomstanię. Tu Stefan'ki przedkłada
moin Smaje plany; wypicow spriskomych porodinych okolicach Szepcowaj
i Druś pochadnich, przedstawia nam stowiki z Polskaj Kongresowaj i t.
Wszystko to widocznie uat przekonywota, je Komitet uaczelny dał sobie
wyraic cujse spiski z ryki, dał tęg obija murtoni rewolucyjnemu, i potka
je tak powiem na sucho, gdy tymczasem pod nim wczata i kipiat potstawia
Stefan'kiego orol: stow' Daję męz rajęta, moinit Doin' Polbre, uaczelat bez
półci i osobistoi, dawata tęg i mi nit prawde, a mierznae byto niensowici,
lub Duchaj partyji. Nic ujmowat cionkows ani wadny, ani doświadzi, ani
Charakteru, umowiję sily tylko za ludzi mierzowulucyjnych, Doktryneroi
i teorytykon, mogozędy wprawdzie byc krajoni wielce pojytcanemi, ale
nie poderał rewolucyi. Siebeltaj trug obnij, porowiat wielce, uty skuję
tylko na stabię jego, z jakę dał ię innym powdowai. Plany Ste-
fan'kiego byty ~~praktyczne~~ niepraktyczne; i tak pomizdy innymi cymit
on winostek, aby uacel pomstanię pnieu wczelkę wczasoi osobistaj, od-
Daję partyj majętkoi qminowaj s cotaq administracyę wczestrowaj, tak
prymatię jak publicanę kierowac z gory, przez rząd rewolucyjny. Plan
ten dawata mi ię wczel mior niepraktyczny, lub bowniem wczel
rewolucyi wczasoi de facto bynajmniej, bo to co potrzeba krajni
wymogaj musi byc pwinowaj uacel wczel wczel wczel wczel wczel, lubo
administracya tak przez nicobcowoi wczel wczel wczel wczel wczel wczel,
i rajęci sily cy to stabię wojstwowaj, cy cywilowaj, jakoteri, przez wczel
kwaterynki, kontrybuyc i. t. d. wielce bytoby utrudniowaj tak, je
majętko po wczelkaj stabię tęg tylko cywilem, niechajcywym bytoby w-
ruszeni kwocty i wczasoi, choiby tylko uacel pomstanię, bo trodek
ten mierzowulucyjny d mierzowulucyjny, obndri by z jednyj strony po-
dejzow do cywilitajcy wczel wczel wczel, po drugij mogby obndri wczel
Dwaj istotnych rytkoi, kowtem cudrej wczasoi. Pomtow, tak a
organizacya krajni wczel wczel, ai do najdrobniejszych prymatięch

Stefan'ki

wymagalaby, ponadto ludzki potrzebny był z przynajmniej, storrem byłaby to masy
 na jej nadto z komplikowaniem, a przede niepraktyczną. Nademniestko też w
 Galicyi, wiódłatem Dobrze, iżi najmniejszą w xmianką w przeciwieństwie do stow-
 ków w stosunku choćby tylko w Dzierżyciu, gubitar nas do reszty w opinii szlachty,
 która tak wiódłatem w nas komunistów. W Poprawieńskiem wówek górnici
 byłoby tyle przeciw demokracji przeciw jak się przedniej przekonać, urocizaw
 Stepnińskiego za komunistę. Demborskiemu te plany przypadały do smaku;
 poetycznie; wyobraźni jego, wszystko co nowe, co sięgające aż do głębi spro-
 tekniństwa, dawało im, wielkiem i rewolucyjnym. Porzyskim Stepniński-
 go wykreślowałem mu iżi nie tylko nie sprzeciwiał się tym planom, ale dawał
 im się potakiwać; lubo przeciw miał czas dostateczny przekonać się, czy
 coś podobnego w Galicyi dawał się przeprowadzić bez największego re-
 strony szlachty oburzenia. Zgadzał on się, ponieważ, mniemam, że
 iżi nie uważał Stepnińskiego przeciwnikiem, i psuć jego ku nowo-
 państwu. Takie przekleństwo nie podobano mi się w Demborskim przyto-
 waniu do piramidy Dzierżyciu. W godzinę popniej, wadził Siebelt,
 przedopisaliśmy mu wszystko, cośmy przedniej Heltmanowi mówili, dodając
 do Stepnińskiego powzięte uwagi. Nie kaitem mu wcale; iżi pamiłta
 on komitetowi wyponi dacie postępowanie, i wyrapował do Forum. Na
 porozumieniu się z em saryuami z kongresówką, i utworzeniu nowej władzy
 naczelnej, chylimy się dala wytkomawem Siebelt nie mniej, jak Heltman
 poprzednio radził im, bo i jemu w głowie nie postawało, aieby ktoś jak się
 wyraził, dołki pod nim kopat. Wiódłatem on w prawdzie iżi jech w Alzytowie
 pierwszą partya pocięną, jak mówił z samych rozpatrzeniów, pbięty był z kon-
 gresówką, do której się przyłączyło im nieco miencianstwa. Sądzić ci, że
 tak scabem Dzierżyciu, i tak głośno gardłując, iżi hada Dzierżyciu być mwi-
 ziem, jako głównego z tyłu, rozpatrzeniów wskazał nosem Słusarsa Dzierżyciu-
 skiego; iebym zaś Stepniński miał do miły waleć, nie widać on o tem
 wcale, i onzem mówił: "on trzymaj z nami, wszak metoda nam na-
 wet wyprosta; jeżeli więc prawdę mówię, to chyba oszukuje." Odchodząc
 korał wam się wstrzymać w naszym cymsioie z dalszym, dopóki
 nie dasz nam bliższego objaśnienia. Te zaś Władysław Dzwonkowski,
 on przez Stepnińskiego oskarżony wystąpił z polski kongresowej w

chwilini był obcym w Poznaniu potrzebny był jednak na niego Siebel
jako estwiel prawy i prowdziwy patryotycznie wbraniat się wcale wystę-
pić z Komitetu i oddać władze w inne ręce. Niechciał atoli tego nie-
nie bez powodów, na pierwsze lepsze wezwanie. Przez kilka dni pobytu
w jego w Poznaniu, gdzie wciąż jak w areście siedziałem w pomieszcze-
niu Berwińskiego, i tylko wieczorami z Dembowskim wychodziłem,
poprostem kilkaastu spis kowczy; pomiędzy młodzieży mi rozdać objawia-
ło się nieukontentowanie z obecnej władzy nowoelnej

Wyjechałszy na wieś poznatem się między innymi z Władysławem Ro-
siniskim, o którym, tak przez Dembowskiego jak i przez innych byłem do-
brze uprzedzony; nie mniej on narzekał na bezczynność, w jakiej utrzy-
mywał się Komitet, lubo o zamiarze Stefanińskiego. Dopiero od nas
począł wiadomości. W czasie pobytu naszego na wsi, w Poznaniu
awenturano kilkaosobie osób, a między innymi Stefanińskiego, co oczy-
wiście całą postać rzeczy zmieniło, lubo reformę nowoelnej władzy
koniemiej była potrzebną. Stefaniński dowiedziawszy się, że ma być
awenturany, przekazał wszystkie stosunki swoje, jednemu z najm-
niejszych agentów niyakiemu Lefmouowi, a lubo przytrzymano wielu
spisek jednak nierozstał rozbiły. Wróciliśmy do Poznania, gdzie w
krótce przybył i Rosinski. Wspólnie z nim i Siebeltem uwaradzali-
śmy nad zamierzoną reformą; debaty nasze trwały przez dni kilka
Chytemiem byłoby powtórzać to wszystko i wymieniać wszystkie os-
by pomiędzy którymi imię by i takie co nie wykryte w czasie pro-
cesu, chwilałyby i uodal poprostu w ukryciu. Dotychczas szło na-
tem, że utworzono nowy Komitet czyli władzę nowoelną, w której
składzie z dawniejszej pozostał tylko Karol Siebel. Wezli-
pad do niej Władz. Rosinski, Aleksander Gutry, Karol Siebel, mi-
szuanin Estman, Władz. Drwonkowski jako wystawnik z Kongresówki
i ja jako wystawny z Gubry.

W czasie debatów naszych, uadjechał był do Poznania Gorkowski
i Lisoski z Krakowa. Gorkowskiemu niepodobaty się jakoś roboty
waste. Po dwudniowym pobycie, odjechał do Krakowa
nierozwolniony i niecierpliwiony uosmowiając i mielibym

podobnie

podobnie rozmyśli, a potężywszy się Galicyi z Krakowianami, chciał roz-
 powazi powstanie na swoją rzecz nie oglądając się na Polaków. Nic chciatem
 ja przystać na to i wymogłem od Góreckiego przyrzeczenie i
 Da powrotu mego nieprzeszkadzać. Długo prawdę mówiąc była już chwi-
 la gdzie i ja pamięcielibym się tak dalece, iżby ośmiadnym Szibelto-
 wie, aiby mnie uwolniona od wzywania i dostawienia pokajnia w domu
 ockinac, a i wady dnie chwila, gdziebym parówna z innymi miogt chynić
 za karabin, porokając się w wielkiej odpowiedzialności. Szibel niechciał na
 to pozwolić, paklinając się, aiby wytrwał w podjętym dłużej obowiązkach.
 Po parograciu nowego Komitetu, wzięliśmy się natychmiast do roboty.
 Pierwszą powinnością było odwrócić od poprzedników naszymi, sprawnością
 z ichy cywilności; niedługo potrzeba było usatn nate, bo pokarato się, że isto-
 tnie prawie nie dotąd nie zrobili; było nieco spiskomych w poornaniskim,
 były niejaki stosunki z Kongresówką, wszystko to jednak była bawo-
 stabe i nieanawcze. — Zawieszki Stefanińskiego które się pod naszą
 kierunkem reperetuić dady, były nierównie silniejsze. Największym
 cywilkiem atoli była tam młoda emigracya przygła z Kongresówki
 p. r. 843. Z radziwiciem spotkaniem w ludziach tydzień tyle ducha i wy-
 kształcenia politycznego. Zagadrali się oni wszyscy nate, iż w Kongre-
 sówce pełno jest żywiołów rewolucyjnych, które tylko potrzeba skupić
 w jedną masę, aiby wielkie wywołanie powstanie. W tym celu natych-
 miast wyprawiliśmy tam 8° emisjarychów, t. j. po jednym do każdego
 województwa, na Litwę postaliśmy Akademika z Berlina, niejakiego
 Różwa, którego pamięci dotad się w ręce moskiewskie w Przeskim powiecie.
 Długo jak ministrem wyjąć przeznaczeniem wystawimkap z każdej prowincji
 do składu uucelnej wstady było postarować ciągle w Poznaniu,
 potewna mi abym wracał do Galicyi, gdzie miałem obieranie jak
 Działawia. Uchwalamo aiby Galicyjskie Komitety rozpoznać reperetuić,
 w każdym obwodzie jako ustawnić po dnu głównych agentów, którzyby
 nad innymi pracowali. Mnie poruczone przewodnictwo spiska w
 Galicyi także wschodniej, jak i zachodniej, potuwając Wiśniewskiemu
 aiby dał mi sprangę z wszelkich swoich dotychczasowych cywilów,
 remnoż się odtyż porozumiewał, i wypełniał moje polecenia. —

Poniemaj

Poniemam w czasie atentem na porwana kiego, Helman wyjechał był
za granicę, w składzie nowej władzy nie było nikogo z emigracji, do
pierw napisaliśmy wyjątkowo kierownikowi z Francji. Wogóle
jednak, tak pomiędzy młodzieżą porwaną, jakoteż pomiędzy młodą
emigracją, znalazłem wielki nrostek do całej dawnej emigracji polskiej
w Francji. Jedną z młodszych emigrantów niejaki Bobrski, co
dopiero pomyślał być powrotem, przedstawiał mi Towarzystwo Demokratyczne
jako instytucję, plutonię i rywarstwo, przynajmniej władzę, a nie
mającą, siły i energii, aieby ją wywalczyć i utrzymać. Kierownikowi
i Wysockiego cenił tylko jako wyższe doświadczenie wojskowe, a jako
młodszym, przypisywał im też więcej energii. Przekrociło to być
nie te przeciętne emigracji polskiej dawady, one być nie mienią się, bo
przecież ci ludzie tylko tetracem taktorem i pracą, radzieli na
wyższe polowanie. Dembowski odjechał do Galicji, ja poprostem
jennie dni kilka, a po przypatrzeniu się pracom nowego Komitetu,
i sumiennem przekonaniem się, iż gotowicie bierze się do dzieła, ode
brałem na siebie instrukcję, gotowatam się do odjazdu. Jedną z
największych trudności, stanowił nam brak pieniężny, parierow
pracem nie moje własne, czyli raczej pożyczkę w lichwą 1000 zł. m. c.
rademro my staraliśmy się na pierwsze najgłębsze wydatki. Gutry i Rosinski
na moją poradę także pożyczili w lichwą około 1000 tal. tak mieliśmy
przynajmniej o czem myśleć emigracji w rozmaite strony. Dał mi
nieco Dembowski, trochę Starowicki do Wrocławia do Krakowa,
w Kaspię postata tylko nadzieją, że przypisujemy energiczny strasny
do władzy Porwanickiej, dodają się rebraci wkrótce prawniczym fundu-
m. Ch porwaną wyjechałem ku koncom dystopadę z silnem przekonaniem,
niezależnie, iż od tam pójść prędy jak najgłębszy. Oby skądajże władzę
na celach o ile porwać mogłem w tym krótkim czasie, zupełnie dawady
mi być na swoim miejscu. W Sibilem porwanem charakterem
wy, skromność, bezinteresowność i serce polskie, obok wykrotat cenną
niemieckiego. Rosinski typ charakterem nowo-polskiego, tężny i serce
patryotyzm z uroczem, i gorącym popadaniem, Gutry z wolnościowego
temperamentem, ostróżnym, rozważnym, pełen silnej wiary i przekonania.

W piórnym z tych ludzi nie spotykałem ni to stroniści, ni karstowej
 wienawisi, ani ambicy osobistej, to też całe serce moje i całe me pragnie-
 nie oddałem tym ludziom, w przekonaniu, że poprowadzą oni nasz całą
 drogą, cywilizacji i prawdy. —

Najbliższymi ze starani moich była, a były i na koniec iść do wystania
 wrato powróć do Galicyi kogoś, choć miął być słabą warką, porozumić
 się stało w całości i obudzić ją uświadomienie i hetargu; wybraliśmy do tego 2^{go} In-
 dzi, którzy mi się zdawali najzdolniejszymi. Był to Brudzeński oby-
 wateł ziemski i Ryszard Berwiński, literat. Pierwszy jako sekretarz pa-
 mojęz a przede o komunizm niepodjętany, miał polecenie zaprowadzić
 się ze słabą w rójny do strona z Kraju i powrócić do niego, jako równy
 do równy, wspólny mający interes, przedstawić im nasz dokładnie,
 wybić głony groźny strach i (niepowodzenia) uprzedzenia, powołać ich
 w imieniu słabą Wielkopolskiej do wspólnego działania. Drugi
 młody, przystojny, pełen wymowy i towarzyskiej układowości, miał wręcić
 wszelkie słowa Darów, któremi natura obdarzyła go obdarzył, do po-
 dzenia umyślow z partyą rewolucyjną, reprezentując ją ze strony
 pięknej poetycznej. Dwaj ci wystawicy reprezentowali: prawda to że
 jak najlepiej sprawę naszą, tak ze strony materialnej jak i moralnej.
 Dlatego iść pośrednictwem wielkich spodziewałem się skutków, i nie
 omysłibyłem iż był pierwszy, gdyż nie wierzę w reprezentację parat na
 wzięcie do Kraju w Bochenitheim — to sprawaliionowa plan całej. —

Wyjeżdżając otrzymanem od nowej władzy nacelnym i niektóre polecenia
 do Akademików Wroclawskich, gdzie przez kilka dni zabawiłem i ko-
 munikacyę z Krakowem urzędniczą, poddając wszystkie działania
 w związku pruskim, pod dyktando Gorkonkiego w Krakowie, którego
 za człowieka na ciele, władzy przyjęto, a poleceniem kierowania pruskim
 Krakowem. —

Przybywszy do Krakowa, nie miałem u siebie pracy, więc podałem go
 na koniec aby przyjął na siebie ten obowiązek; trwał on bowiem komien-
 nie w swoim przedsięwzięciu, od erwaniasz się od poprowadzenia, i chciał obra-
 taci na swoją rękę. Ledwo po ustnym mojem naleganiu, dał się na
 koniec, aby jednak do poprowadzenia dla niego dał się i instrukcje.

Tadze

Nadąp Krakowem, wstąpiłem do Zakrów pod Wojniczem, gdzie u
Władys. Dąbskiego zastąpiłem jur. Dembowskiemu, Adolfa Romadonickiego
którego niezgodnie z Poprawą, by niezgodnie jako emigranta do Wschodniej
Galicyi gdzie miał kwaterę. Był tam także Władys. Jordan, i Adolf
Bobrowski. Ci dwaj ostatni w czasie mej niebytuści byli w Kresow-
skum, w skutek czego uciekli tamtejszą pjechaną się gdzieś nad Włocław-
em uciekli na nawiązanie aby wystąpić ze swojego grona Kresow-
skiego, dla porozumienia się z nami w Zakrocie, gdzieśmy go także
zastali. Kresowski rozmawiał wiele z Bobrowskim, od nas, to jest
oddemnie i od Dembowskiego stroną wyobraźni, jak od papornictwa, i
nie bratem mu tego partu wcale, będąc gotowym przeciw wszelkim upo-
kornieniom tylko raz przeciw jednemu sprawie naszej, ponieważ tak
wainę. Przytóż uwarzenie do tego i po w mojej obecności dał on Honoru
Kresowski, imieniem tyż co go wystąpić nie będąc uad at usunąć się od
miego, i wyjechał ucygnę co będzie od niego i odali. Kresowski miał
wielki wpływ na władzę Kresowski, od samego początku to jest od
pierwszej mej bytuści w tamtych stronach jezu w lutym 1845 r. o któ-
rej jur. wspominałem, pokazywał on największe wiodownictwo, wy-
drwiem at was, psul Duchę, i pierwszą najwięcej przyjął się do tej
kameniaty berułości, której dotąd z tej władzy wyznosić nie mo-
gliśmy. Przytóż, przenie więc jego do was które miało wielki wpływ
siłowości, wielce nam się uwaraba być przytóż. Kresowski
Dembowskiemu w Zakrocie, pjechanem do Tarnowa, gdzie zastąpiłem
jako wielki z powodu jakiegoś koncertu. Gdy wradtem do sali jadalny
hotelu Krakowskiego, wszyscy powitali mię, jak gdyby powracającego
z tamtego świata. Poprosiła się bowiem była wzięć i mieć w popraw-
nie uwaraba z innymi przytóż. Nie uwaraba i wzięć
się, z jakim mi się przytóż nie mogła mi być objętą. Uwaraba
to mi to w przekonaniu, i po wszystko sam mi bytem bez uwaraba
przytóż, ale i sprawy, które uwaraba reprezentować, ponieważ
uwaraba interes; był to was gdzie wszystkie były na mi się
nie. Wzięć jestem przytóż wzięć, trudno było ponownie
jaki obrot uwaraba, a więc go uwaraba do mi, jak przytóż gar-
na się uwaraba

tam, gdzie widzę wstąpię. Był czas gapić się, co potem blotem mię obreus-
 le, gotowi byli nas moje skłonić. Tęż tamże wyumodził me w Tarnowie,
 powróciłem do domu, gdzie czekała na mnie już Wiśniewski i Kozłowski,
 a wkrótce nadjechał Dembowski z Poprzedonkiem. W czasie nieobecności
 mojej, panto zdarzenie, które wiele wstąpiło na jej sprawie, wyrowno. Jeden
 z najczujniejszych agentów węgelski, Józef Gólar, ten sam co w kilkakrotnie
 poprzedniej przyniósł w Wiedniu na Stubienskiej, wstąpił pełen poświęcenia,
 napisat był jemu przed moim odjazdem odcinek do ludu węgelskiego, w
 której, wytkomacwał mi, to, co ma wkrótce nastąpić, mówił tam iż
 panowie chcą znieść państwo węgelskie, je nadchodzą, w którym wiamy aż
 potężni z nimi i wstąpić wrogów wyprzedzić, je ci tylko panowie: Króla
 którego pragnę nadtem, to z powodzeniem pobockom, je w ludnie spo-
 cywają i ty niecierpie, tak iż gdyby je poczuł w sobie, wstąpił mi
 między ty rękami wrogów i ciemięzów swoich. Proś ty też: tym
 przed obydwoj znanym przesłaniem, w tej odcierze, aby wstąpił do
 remste, nie wawie, hul chęć tupać, jako poprzedniej bezwzględnie parzu-
 cowa. Takkolwisko patem niezamieszkałem, jako wstąpił, jako przedwzięty i parwał do otrawie
 Gólarowi przysłać je w obieg, jako przedwzięty i parwał do otrawie
 występnego. W czasie nieobecności mojej, niecierpliwym zapaleniu pu-
 ścił odcierze to w kurt moim mego pakaru; wkrótce brata jego, służy-
 towa w Szydłowcu i pasterowa przy nim kilka exemplarzy. Wydał
 go chłop warszawski Sypa, którego to odcierze dał do czytania; a
 mandatarz z Tuszowa wsi, niezbyt kameralny, teraz do bankowa
 niemca, walczący warszawski Prutaj, karwał go przyarostować i w
 proś do Tarnowa odcierat. Ten młodsz Gólar, chłopiec, głępi i nie-
 doświadczony od razu wyznał, iż miał to odcierze od brata swojego, je przepi-
 tywał je, przechowywał je u mojego ekonomy i t. d.

Był to pierwszy autentyczny dowód, którego wpadł w ręce Bremla
 starosty Tarnowskiego, którego odcierat go o pasadach przygotowania
 węgelski. Bremla przemił się wstąpi, raportat natychmiast, par Julia-
 nem Gólarow listy geniera, którego nieporostanato nie innego, jak
 umknąć do Węgier. W tymże listach geniera, przekształcił ten odcierze
 odcierze, przedstawił je jako niezmiernie przemiłko słackie, doko-
 nanie

wstąpił

religii i Rzeczy. Prócz tego przywrotnię rozpuszczenia cudowne rościć
o tej odierwie, którym w skutek tego wieny tego, stał powstanie pamię
jenie w niej w jej wyobrażeniu. Ponieważ zaś pierwszą i najgłówniejszą
tej Denuncyacji powstał chłopak, boć po był moim, i w tedy po raz pierw
szy Preind powiódł mił w skutku tego wieny tego, które mu
nie samo w ręce wzięta, i przekonana, że mu się udało to moim
Tak kolnicko zdarzenie to moim mił przerobiło, przewidywaniem skutku
najgorzej, gdyż obudziła uwagę rządów, czyniła p. Spisku naszego jakby
otwartego wojnę, co przedstawiało dalszym rozprzeczom ongi. Dembowski
przewiódł mił, że ten mił wiało i ongiem był pamię, a żeby propagandę
pomiędzy ludem na wielką skalę rozpoczę. Powstała stała pamię
nami pamię utwórka, tak dalece, iż przypła waweni do tego, że str
nył mił, że pamię w wieny tego, powiódł do pamię, a tam do
pamię otworzył mił przed komitetem waweni, a tam ongiem pamię pamię
tam. Tu po raz pierwszy mił w wieny tego, Dembowski
rozpoczę, o waweni mił, że do powrotu drogi, mił pamię;
ale wszelkim intrygami i skargom rapobierć pamię, bo mił z siebie
pamię waweni w Galicyi, tam jeden pamię odpowiadający
jedem, mił tylko przed komitetem, ale i przed waweni. To moim
stało w wieny tego, pamię w wieny tego do waweni. Mił w wieny
udał się pamię w wieny tego. Był on bowiem pamię
jednego pamię pamię, co do propagandy lud ongi i pamię jej mił pamię
stało mił w wieny tego od waweni w wieny tego, pamię w wieny tego
Mił pamię w wieny tego w wieny tego jego w wieny tego. Pamię w wieny
wieny, pamię w wieny tego w wieny tego, jakiego. Dotyż w wieny tego, bez naj
mniejszej mił, bez najmniejszego w wieny tego, albo w wieny tego, pamię
on mił temu w wieny tego, a w wieny tego w wieny tego, pamię w wieny
punktem pamię w wieny tego, gdzie w wieny tego. Przekonaniem mił stał
je w wieny tego, jego pamię pamię, nie w wieny tego w wieny tego mił
stał, gdzie był w wieny tego wojskowe, mił w wieny tego w wieny tego
stał do w wieny tego; stałki jego w wieny tego i w wieny tego
mił pamię w wieny tego klasami, lubo tu i w wieny tego w wieny tego
w wieny tego. W wieny tego w wieny tego w wieny tego. Mił w wieny
w wieny tego

jako dobre tam puzany, niemogt sam uie pokazywac; obawiam sig przy-
tem, aiby nieur puzewna puzawic nie pomiz przy miedzi, paprosto uie
nie wydadz.

W nowad uszydz wypadto, ije Dembowski uida uie Do Eurowap; Rozra-
dowskiemu wydrzebilimny obwid Tarnopolski; Swatkowski; Karu-
kiem: ciom: Sanocki; przemyski, Wisniowki: brat na diebie Stami-
nowski; Brzeisnitke. W innydz cyrkulacz, mieli imy powrozye
ster driatania prowaitym ajentom tamie po stanowionym. W po-
catten styenias miatam przedierwazie podrozie, po cetyj tam tej cysei
szelicy, by uie o wysztkiem nasomie przekonac; na d. 21 styenias
puzwica zrobilam dokladny raport, do puzmanias, gdzie uatencas
i emisaryjuse p innydz prowincyi piekac uie miela dla obliczenia
wysztkich w gotorych i uatencas terminu wybuchu. Dembowski
puzwica jakac wprost do Eurowap, jak byta postawione, nie mo-
wiaz nam uie stem powroed do Krakowap, by tam erokac na przy-
joad Bruderskiego; Berwistkiego p Poznania. Ste muie uie p dajc
muicem on, je ei dwaj przywioz mu jakic tajem instrukcyje
komitete, w cem jednak mylit uie bierde, qy to tencie proste po-
stapujaz Drogoz, w niektre potrzebne instrukcyje juo mi wydad, uie
postawijaz proda tego uie w tajemnicy.

Wskazano mi uie moene, qy w kiltkow dni p Bruderskim p Ber-
wistkim przyjchac do muie Dembowski, komo uie uie jak migz
qy postzpeke ten mu ryantem, jako technocy konspiratorskiem
mistryemem, ktoroza nigdy nie wyproutem i uie uie mu ryantem
cabeem. W dwom ap nowo przybytemi skladalimny plony, jakim-
by sposobem trafić do przekonsenias szachty, mieli omi objchac
obwid Tarnowski, a uie uie uie uie, co by uie dabo, uida uie
do Eurowap stamtaz w Strzyskie, gdzie uie p uie emi 3^e styenias
pjakac miatam. Takoz uie uie uie gdzie niektore najglijse po-
treby z d Grundmiaz pus'icem uie w Drogoz. W Strzyskiem paustem
rzemy uie uie uie w tym, co i uie uie uie, chyci: Dobre, miary i
uie uie uie, qy jednak przedstawicem, co uie w puzmanicem
Dwieje, podniotto to uie Duchas.

Wiktoryj

Niektórzy obiecali mi solennie wjeżdżać uż Danemi iin placemami; bo
Wiśniewskiego pjechotem uż u Seneryuq Korcelińskiego, pucnego prómij
z wojny regijerskiej, gdzie chłabnie uż odpucały i z podroży smij do An-
stralii. Prace Wiśniewskiego w przeciągu tydz kilku tygodni postąpiły w
kolnicks. Demborski był już we Szwecji, dokąd powracał miui tak na
niezbi dalszej podroży pomiciowicy wprost tamie pobjachem, Pajaz
rurtz na Wiśniewskiego. We Szwecji partatem Demborskiego uadruy
raj cyunega i podswolnionego, w krótkim tym przeciągu czasu, po-
strierat on już stosunki z młodzieżą Akademicką, memicelnikami,
mierzawami i t. d. Słuchta niechciata nie z nim poczynać bez-
pemnie, i dla tego to tako utiliu i tak najse werwat miui do Szwecji.
Pomiędzy słuchtą partatem wielką odmianę. Ci co jerru w czasie
sejmu najorzębij, me przedstawienias przyjmowali, Dpi' catoz Duroz braki
te do Dpieta. Nawigralimiy Komitet, poropysali agentów w różne
strony, wzywając słuchtę aby uż przysposabiata w bron', konie i kółka
i uo kądze parrotanie była gotowa. —

Niechę ja tu wymieniać narowitk, bo niewiem jenneu jaki los spotka-
te moje wspomnienia, lubo niepruere, iż wielką miałbym ku temu
ochotę, bo pawsy Dpiety perru niejednego z tydz, co prómiej, po na-
szym upadku tak głośno i tak plosilnie poritawali na nas, jako na
stralony z i lekkomyślny z Demagogów. W czasie bytuści we Szwecji,
debratem smutną wiadomość o arentowaniu Brudrenskiego i Bor-
minskiego; pmartrwio miui to tym moency, iż nie wątpitem oskutta-
ich przejardki po krajn. Już samas wień, że byli jacyś Obywatele
z porowiskiego, elektry rowato słobktę Szwedów. W czasie krótkiego
ich tamie pobytu, poczto pjeżdżać uż do nich, zapraszac ich i fetonac,
a arentowauu ich wielkie nabudawo w potercuie, esgdyby było spotkato
Demborskiego, lub kogo innego z tak pwanycz emisjarzami z profesji,
nie wątpię iż byłoby nawet ugrwiciato urragi, a kto wie narowitk,
czy niesprawisoby rado wolnienias. Spisek we Szwecji obrymnie
czynił postępy między młodzieżą Akademicką i memicelnicą. pwrp
czas mego pobytu od 6 do 15 Styaniq z 500 entonów, którzy uż już
partatem, urosta liubac do 700. Widzyc to w pwechowaniu, iż wcz
takoz

rozmiarów drugo się ukrywać nie da, postanowilem na własną odpo-
 wiadzialność, termin wybuchu uwarować. W niedzielę lub we wtorek
 kapustny miał być bal u Gubernatora Arcykróla Ferdynanda, a
 więc na ten dzień balu, nakazem wybuchy przysposobić. Gdy cator wyina
 wojskowej i urzędniczej będą na balu, spiskowicze wpaść, przyrento-
 wać wszystkich, i powstanie ogłosić. Gdy na dzień 20 Styчня wy-
 bieraniem się do Poznania, chętnie i tamteż naklonić do powstania
 w tym samym terminie. Zapuszczyć wypadaty na dzień 22 Lutego.
 Chcieliśmy więc przed sobą jeszcze 5 tygodni czasu. Nie wytrzymu-
 jąc w Poznaniu do tego czasu wszystko będzie gotowe. Kraków miał być
 raportem Góreckiego, ockimiał tylko katar. Holandato mi się
 ratem, iż nie było innej rady. Gdy oświadczyłem moją myśl Dembow-
 skiemu, rzucił mi się na szyję, mówiąc iż tu dopiero widzi krok praw-
 dziwie rewolucyjny. Wracając do Dworu, zastatem "Przezwicie wiado-
 mość" z domu, iż pjechata tam komisja kryminalna, dla wysledze-
 nia stosunków moich z Dworem przyarentowanymi poznańcykami
 i p. Gołtarzem; ostrzegano mnie nawet aby nie powracać, czego jednak
 nie usłuchałem, pierwszym będzie, iż jeszcze ujdzie tym razem, a przy-
 jnem się nawet, iż ciekawość mnie pjecha dowiedzieć się, o ile rząd jest
 już na naszym tropie. Także na drugi dzień po powrocie moim,
 konsulato kryminalny Litauś badał mnie, po co do poznania jedwiec?
 jakie miałem stosunki z Berwiniskim i Bruderskim? jakę mam
 wiadomość o odrobie Gołtarza? i. t. d. i. t. d.

A cator tej inkwizycji porządkiem najmocniej się przekonaniu, iż
 rząd nie a nie wiecie jeszcze. Same poszlaki nieperne, mówanie
 na oślep i nie więcej. I podróż do Dworu łatwo mi się było wy-
 stomażyć, bo miałem dowody, iż właśnie w ten raz ogognosem po-
 ryakę 10,000 m.p., a więc interes ten był doń ważny. Mówię na-
 wiasem, cator ta suma posita prawie na tę sprawę; bo brak pic-
 niędzy był miesty chary, i wszystkie koncyso nie na obietnicach kradek
 które dopiero kiedyś ma to być miały, a wydatki były codziennie. W
 czasie kiedy w jednym pokoju odpowiadalem do protokulu, w drugim
 było kilku agentów, od których raporty odbierowem, by z niemi jechać
 do Poznania.

Wszystko się jako najpomyślniej. Te wszystkie strony dowiedziały o
przybywaniu innych spiskowców, czyli raczej ludzi gotowych do boju; o
odrośnięciu myśli było wątpliwe, i coraz bardziej przekonywałem się o
potrzebie rychłego wybuchu. Gdy wybierałem się właśnie w drogę, ode-
brałem wiadomość o rychłej już nie do spóźnienia ale do Krakowa
się stawić, gdzie Kotwisiński przybył z Mirosławskim. Gorzkowski przy-
szła agenta z poleceniem, aby w razie mojej nieobecności w całości w mo-
jem miejscu Tyssowskiego, którego postać on już dawno znał. Ponieważ ten
wyścownik dowiedział się w drodze, jakby już jechał do Swowaru
powrócić, udał się do Tyssowskiego, i stał się postać, iż tenże będąc do-
tych podwójnym agentem, wypłynął na wieść, by później dożyć swo-
ją odegrać rolę; odebrałem z wiadomości, ruszyłem natychmiast do
Krakowa. Na podgorzu nie otrzymałem rozkazu przejścia, ale
drogą podałem w noc przez most się poruszając; Kotwisiński już był
wyjechał; zastałem w Krakowie tylko Mirosławskiego; a więc z
tymże z Gorzkowskim i Tyssowskim uwiadomiliśmy się w noc późną,
gdzieś na Kanonowej ulicy. Przybył tam także Mieczysław Skarżyn-
ski i Leon Czechowski b. oficer wojsk polskich, którego jenerał w di-
ktandowej rewolucji odpuścił się w Warszawie, a obecnie trzymał
opierając pod Tarnobrzemem i uderzył do Spisku. Mirosławski wy-
kładał mi cały plan kampanii przez siebie ułożony, jako i plan
my administracyjny na czas powstania, które to obydwa przedsięwzię-
cia, w sprawowaniu tygodniowym z processu Polaków w Berlinie,
niebędę ich przeto powtarzał tutaj. Główne ich rozmysły polegały
na tem, iż rząd rewolucyjny miał się składać z 5 osób, którymi
wielkiem miał być powołany Kraków, a w razie potrzeby inne ber-
lińskie miejsca. Polska cała miała być podzielona na 5 wielko-
rządów, podział istniejący obecnie na Województwa, cyrkulary, pomia-
ry miały być i nadal wielkimi; ponieważ Epalcy zajął się pa-
daleko na dłużej, dla sprzyjającego działaniu, do wielkorządów mi-
no dodać 2 tak zwanych rządów, którzy w bezpośrednim związku
zostające stosunków, mieli paradywać pewną ilość wschodnich
i pochodniczych

X

Kry i na wielką, skalę, zatoriony, lubo widowane w nim nie,
 przewyższoniu od czasu się odawstę, czego utoli, nie będąc woj-
 skowym, obrawie nie emiitem. Najtrudniejszym bez wątpienia
 był w tem wyzyskiem rybor osób. Do owej piastki rządowej,
 wyznaczano Libelta, Gorzkowskiego, Czetka centralizacji
 Wersalskiej Alciate, mnie i kogoś piastego z kongresowej
 Polski, którego jeszcze narnawycie nie umiano. Zwazynny
 utoli, iż w Galicyi mytem stratać fortyfikacji, przy-
 brano na moje miejsce Tysockiego, porucznik mi
 urzad Wielkoradcy. Gdy mi do Miastowoski w obec-
 sam zebranych osób oznajmił, wzdrygatem się przy-
 joi na siebie tak wielki obowiazek, nie czujac w so-
 bie potrzebnych ku temu zdolnosci; prositem najpr-
 silniej, aby mnie od tego uwolniono. Pstajatem Mle-
 cytowa Skarzynski aby mi, w tem zastapit, przed-
 stawiatem, iż ta moja powoda rzuci sie smiesnosci nie-
 tylko na mnie, ale i na wataz sprawy, gdyż będąc za-
 miodym, z interesami nato obecnym, nie podotabym
 memu powrotaniu. Gdy utoli Skarzynski widat sobie a-
 mi wspomnie o tem, nalegat na mnie koniecznie, zape-
 wniajac, iż przyjmuje na siebie urzad, jednej polony Galicyi,
 bedzie mi we wyzyskiem pomocny, a urzad ten moj, po-
 czes rewolucyi wymogac bezcie wiecej szczerej checi i
 sprzywlosci, wieci seczynanych wiadomosci admistrac-
 cyjnych, widzac narozcie, iż na razie niema nikogo
 innego, przyjatem do posady, z wyraznym zastawieniem,
 iż nasychniaat po rybusku wolno mi bedzie zdac ja,
 komu zdolniejszymu - oto wstety zapewne bedzie nie-
 trudno. Miastowoski polecit mi abym sobie dobrał po-
 Arzebna, ilosc osob zdolny, do pomocy, i utworzywszy z
 nich urzad kontracyony prowincjonalny, oczekiwat pier-
 wzej chwili powrotania w Sorolanowie, w niewielkim
 potozonym w ziemi Sandeckiej nad granicą, N₃-
 gierska, gdzie minto byc zgromadzenie pierwszych
 sil zbrojnych stowarzyszonych się z gorali i ochotnikow

od Krakowa. Nie podobato mi się to wcale, bo widziatem nie-
praktyczność tego polecenia, najpręd w tem że za gorami
szudno było z takiego rodzaju komunikować się, z całym
krajem, powtóre znając trochę usposobienie kraju nie.
Widziatem, iż gdy w pierwszej chwili sam osobicie z bronią,
wręku nie pojedź, napręd, posuźdra, mnie o braku odwagi,
z chęć zastawianiu się cudziemi pręsiwami, o ambicy, i. s. d.
— Ministerstwo powiedziało mi nowo do stanowiska, iż tak
kie jest rozporządzenie naczelnój Władzy, a więc nęd
niechod wykonać go muszę, nakazując mi surówro,
arebym w pierwszej chwili nie naraził się na osobiste
niebezpieczeństwo. —

Ciną stalszy
pisany w roku 1862.

Sprawy dotąd se moje w wspomnieniu, a strasny
nadziej, by wyolannem na świat być mogły, zorytem
je spokojnie w sece, zamiechanosy stalszego pisania,
Jdy aboli zrudziejściem při swobodniejszej chwili, na.
dzieja sa wokolwiek odzitya, po kilkoletniej przerwie
biore pióro do ręki, aby robotę moją doprowadzić do
końca. — Nie mając ożywić żadnych źródeł pi-
semnych, i opowiadając tylko z pamięci nie mam ja
prezency wydawać sa historyi doktadnej i rozek.
Stronniej całej tej sprawy, do której należałoby oc-
piwać wybuchy pojedynke, w innych miejscach kraju,
oam historyi, całej rzei Galicyjskiej w fatalnych
dniach Lutego 1846. r. — Chęć opisać rzecz zgodnie
z najsumienniejszą prawdą, ograniczam się li
tylko na wspomnieniach osobistych i dodanie wy-
padków, na które własnie otrzymałem potrzytem,
brorac w nich udział bezpośredni. Przedstawienie
moje, jeśli nie innos, to przynajmniej sa, będą, mieć
całoty, iż ani na jote, nie oddalają się od prawdy,
bez najmniejszej przesydy, lub piędyrnych dosła-
ków. —

Jeśli kiedyś nadejdzie chwila, w której można będzie zejść do aktów sądowych procesu naszego, zrenansu moje obywatelskie, i umyślnie jak najdokładniejsze które sam etc. i ztem, nie wiadomo czy będzie, mówić i inną sposobności prze- karac' je do wiadomości publicznej, jeszcze lepiej pod srogiem, prawniczym, epickim, wykazem, saty przebieg stricte nar- szych przygotowań, aż do dnia wybuchu pod Tarno- wem, i pojmaniu mojego. Dopóki to nie nastąpi, po- dają tu olbrzymie sioły przerwanych wspomnień moich, które może nie będą, bez interesu.

Od czasu widzenia się mojego z Mironowiczem, sprawa nasza w nowym, niezapita Erg, duch uspięty dotąd pomiędzy szlachta, a podnieciony do najwyż- szej potęgi pomroczny młodziak, nieczaraniem i klasa średnia, podniósł się teraz ogólnie, ludzie do- sąd najbojętniejsi i najprzeciwniejsi naszym za- miarom, z najwiskoką, poczuli wydeptywać energią i gotowością. Lmianka ta pochodziła po części z wro- skowej poczciwości i gotowości do poświęceń przy jakiejś takiej nadziei skutku, po części z szlachetnej ambicji by nie pozostać w tyle, a po drugiej części u wielu ze strachu przed teńszym rewolucyjnym, które sobie w Bóg wie jak warrnych barwach wyobra- ziano, tak, że widma Robespierów, Dantonów i Gilo- Syny i wszelkie tym podobne strachy wojne, tłumity w nie jednym boju przed rzeczywistym niebez- pieczeństwem. I stąd się, że ludzie stąd najzimniej- si nie tylko co do tej sprawy, ale co do wyjątkowego, przechodzącego granice zwykłego materializmu, lu- dzie oddawali wytwarzanie robienia majątku, gospodar- stwu, a nawet karciarstwu i zabawie, inni zgotowili co życie swe ciele przepędzali na salonach gubernatorów i Stokrońców sądowych, podejrzani przede u nas, jeśli nie o proste donosicielstwo, to przynajmniej polityczne plotkarstwo, którym nie mało przysporzy-

pracy cywilnej i do podniesienia urzędu; ci uawierali, którzy formu-
larze patriotyzmu i dobrej chęci wzięli dotąd o dobrym skutku
i do wszystkiego się usunęli, jednym słowem wszyscy bogatsi: czy ubożsi
arystokraci i pół-pańki, szlachta i dorobkowie, dają, w miarę jak
poblizają się wybuch i powietrze niejako napętniało się elektrycznością, po-
cęgali się ruszać i walić jakby piorunem. Bezczynność umysłowa
czy przypodkopała podkopująca z niedobrych rządów: czego dotąd pewny
nie jestem: nie ma to przychylności dotąd; ludnie ci albowiem jednej
strony parci przeciw nam, między z drugiej; iż rząd jądnych nie przedsięw-
zięcia aby zapobiedz powstaniu, uważali: iż istnieć jako między mło-
dem i konwalem. Obawiam przed opinią publiczną i przed terroryzmem
nieuczynow pod grubą powłoką materializmu, iskry miłości ojczyzny
jakby jakone fatum, po pychały tę masę worych spiskowców w
rzecz naszą. Nie wchodziż też w powódki wewnętrzne, radzi i takie-
go przybytku silniejszy, nieodpychałiśmy nikogo, a papat: otóż
wzrastają z nas coraz bardziej. Spisek teraz przestał już być ter-
jemnicą, i pamięć się w otwarte przygotowanie do wojny, jeżeli pierw-
szej trudno było namierzyć tego, to teraz gdzieby to uderzyć, nigdzie
spotykaliśmy gotowości i pomocnej ręki; pieniądze nawet, którzy
dotąd taki brak mieliśmy, nie wszystkie własnym kasitem, za poży-
cie na lichwą sprzedali miliardem, lubo jeszcze nie uderzył obficie,
ale przeciwko pojawiać się zaczęły tu i owdzie plotki o kilkaset
rentki, na rzecz agentów naszych. Rozstawiliśmy emisaryzów w
rozmaito strony, jednych do Węgier, gdzie już Gołbał schroniwszy
się przed uwięzieniem, jako przyjaciel minister, rozprzedał spisek
pomiędzy Polakami, z rozmaitych epok tamże schronionemi,
by przez nich działać na Węgrów; drugich do Prus, Paryżu i Wie-
dnia, pomiędzy stronami Polaków, tak po Akademiaż jak i w
armii tamże konsystującej rozprucenych. (Lecz) dobre otrzymy-
waliśmy wieści, Węgry, a raczej Kościuszko imieniem wziętych
nam, iż lubo wprowadzić w skutek i moją się powstania naszego
nie wstąpi, gdy jednak wybuch tylko nam się powiada i przynaj-
mniej kilka tygodni utrzymać się zdolamy, na sposób działania ich

Liwyński

obwodów. Działające obwody miały być podzielone na 4 Komisaryaty, a każdy z tychże powiadymany przez Komisarza rewolucyjnego.

Oprócz tego miał być utworzony Korpus pianażmeryi rewolucyjnej, dla pilnowania porządku, i ścisłego wykonywania rozkazów rządowych. Najgłówniejszym zadaniem orędowni byłyby utrzymania linierunki, sformowanie siły zbrojnej i utrzymywanie porządku. - Srodek ku temu byłby obmyślone praktycznie i stosownie do potrzeb kraju, i przekonany jestem, że gdyby było przytę do tego, cała ta machina byłaby uż Dobrze obracana. Co do planu wojkowego, na popoi' polecał on się pię - * F.

* Działając rzecz, iż rząd austriacki miałby w tej organizacyi, bo gdy najprzód podszadzał tak powonych exponowanych Komisarzy procyrkubachy, później i cała prowincya podzielit na 2 części, reprezentując według naszego planu. -

liczyć możemy; tem czasem zaś muszą oni ograniczyć się na zapewnieniu
nam sympatyi. Emisjaryum wystawny do Czechi i Hawnian zezwony
niemniej, powierającemi powrócił wiadomiami, według raportu jego us-
tyłko ministrowi odpowiedzieć, na pierwsze hasło przybył do nas, ale co-
jeden punkt kawalerji oświadczył się parowozem na wiadomości o rychłym, w
maszynie przebieje się do nas. Niechcąc ja tu wymieniać osobliwie omyśl-
emissaryum, lubo Dpis' jeszcze mógłby wrócić się do ich świadectwa o-
niemniej, czy takie wyjawienie byłoby im na ręce; przy Dpis' może era-
atoli, gdzie dla lepszego wyjaśnienia rzeczy, będzie mógł poprosić ich o
publiczne potwierdzenie podanych tu faktów. Dotychczas, przekonany
jestem iż w Dobrej omi Działali wierze, a jeśli ich raporty były prze-
sądzone, raczej sami oni byli oszukani i ptudzeni, jak jeśli mieli
nas rozmysłowo oszukiwać. Podania i raporty innych agentów
naszych w kraju, nie mniej były pomysłowe. Henryk Rogaliński,
z niezwykłą energiją i zrecinością, prowadzący rzecz po wad Dunajca
i Wistę w Bochenickim i Tarnowskim obwodzie, którego Działania
ograniczył się dotychczas tak jak wszystkie po największej części do klas
średnich, obecnie szukał obszernie pole Działania pomiędzy szlachtą
i pamojnemi posiadaczami, tak iż wszystko w tamtej okolicy
polażało się słuchać jego skinienia. Adam Rochawski, bracia
Chrystopiej, Samorski, Sipeł Muchowicz, Matekier Jan Gumini-
ski i inni, których nazwiska przemilczam, wypadają również czyn-
noś swą z niezwykłą energiją i poświęceniem. Leon Mar-
kiewicz, Adolf Rozwodowski, Teofil Wisniewski, Działali po
tamtej stronie Samu w piemi Sauskiej, przemyskiej; dalej
aż po Tarnopol: Stanisławów.

Przed oświeconym patrzeć na wszystko na popóje zastopionemi reko-
map, niepomnianym nigdzie wojska, nie napastowano nas w dro-
gach ani w domu. Porucznik takomą Homocylitny sobie, iż
władze widząc spisek na daleko posunięty, za wielkie przybrał
rozmiany aby mu uwrócić głowę, choć przypuszcie do rychłego, iż
pał byliśmy przekonaniem, iż pierwszy moment powstania u-
nam się musi, bo nie tylko sil spiskowyż mielibyśmy podstępkiem,

alaz

ale i na to liczyliśmy wiele, że wojsko austriackie od wojny odwykłe,
nie takim tu obdarzone Duchem, napadnięte z nienacką da się pokonać
z ręką, dalej zaś nietylko porwane masę, ale i ruchy rewolucyjne
w innych prowincjach, padające ofiarą rozchubom rządowym. Te te
nasze wojska przesadzone nadzieje, które wprost zapisać, po kilku latach
wonych doświadczeniach i odczarowaniach, ptocznymi się wydać mogą, w ten czas
nie były bezasadne; najłepiej pokazano się we 2. batalionie, gdzie w
Węgry i w Przechodach a nawet w samym Wiedniu nastąpiły ruchy re-
wolucyjne, a dopiero pominięciem o W. K. Poprawskim, gdzie w 848r.
30,000 zbrojnego ludu stanęło w polu. Łatwo to było sprawę
upadłą potępić i skrytykować, a to co najważniejsze w tym to był bit-
kany przed rzeką i przed doświadczeniami smutnej pamięci r. 848
to wiecia się, czemu się nie udało, że rzeczy tak jasno jak się nie pojmo-
walimy wtedy. Takkolwiek rząd nie przedsięwziął skutecznego i
energicznego środków, od czasu jednak katastrofy Gollara i pojmania
2. wystraszonych poprawskich, komisya śledczą wziętą się po obwodzie
Tarnowski, z miejsc na miejsce, aż w końcu osiadła w Tarno-
wie. Skonyliżarce kryminalni Wotowas i Litaus, wzięli tu bróro śle-
dzi, powzięli się arestowania, tu i w dalsze podjętany był spiskowydzij w
Tarnowie przygotowania wzięcia na wielką skalę. Komisya
cyrkularni jak Chomiński, Pmizkowski, Litniewicz i. t. p. kazyli
po obwodzie pod rozmaitemi pozorami, na tak zwane komisye, tu
pamykali się z chłopami, lub wyprawiali ich w polach by tam z
nimi jakieś tajne utrzymać umowy, poi Dembowskim i Wismion-
skim chodzący listy gonien z jakiegoś admiejnym rysopisem
wszystko to jednak nie odjeżdżano nam Duchem przygotowania
się dalej na wielką skalę. Kilku z dawnych wojskowych koło kra-
kowskiego wzięło się na serwa do roboty, rozwinęło plany Mierostarskiego,
a w tym tydzień paunydz ludzi, odbijał się i na innych dawnych ofice-
rach w rozmaitych stronach kraju poczynkały. Między innymi
odwołują się tu do świadectwa p. Kalikstos Florochy dawnygo oficera
kwaternikarstwa, wynajęte go pod słowem honoru, o ileż pozwolę
ni porożdzat mi wracając z Krakowa w Tarnowie, iż to, na wielki

pozostawia

„wary” spierają do domu nad wodę, aieby jak najprędzej przygotowy-
+ wac materialy do majacego tu tocm budować mostu. Prętauw
tu fakta podobne do wotujacych, do puszczajacych jesm osób, aieby tem
silniej „owien” swandę trierdzeni moizy, oraz „owien” i pomimo to
iż podryw, gdy wysztko nieszuzylony obrót wrzeto, nie jeden z tych
co wspólnie z nami podzielał prace przygotowania i oś stał jako wo-
wtedy ogarnof, racomniat o tem, a widząc nieszuzhen w Przejm, rod-
umy t rze od wysztkiego, na was kilku pap abeicón pwalajacy ca-
płeg przyuymę. — Eras jui alkoniem roro wypowiednie sobie pwal-
wocay, wysocy tybiiny w tycie. Starsi wytrawnijsi, powoli
z wyszszym namyslem przytępowali. Do meczy, a jeeli miodti wply-
wali na stozrycy, to przytępienie starych, nie mniej wplywa-
to na dodanie o tuchy jui widnym, utwierdzajacy was w waszem poru-
Monamie, —

Kawie Styeray i potoma Lutego perty nam na pomyiszych
robotach, im bliziej nadchodzi termin wybuchu, tem niebezpie-
czenstwo stawat o ię, grozi i tke, bo dawato tye, iż rzeż rocznie
brodki reprejym. Ona komisya s'widraz w Jaruowci pwo tywata
s'wadkon, ktori poczli erywie' perrnawcy, w kilku miejscach za-
ezli oni stawiac' warty po drogach i napastowac' przyjezdajacych
widzielimiy w tdy, iż ię na co i tke pahnosi; ale coż by to robić? co-
pnaż ię nieby to podobien' stowcy, dawato ię iż gdy wybuch następi
za pomoc klas oświaconych, gdy przedwzrym aktem namo za pro-
wadronij w tady tyeż usamowolnieniu ludu, rokhoz wydanij
z gory, potrafi maszy osnowic', i poruszyc' je. Tu romaito
podawano plany jedni byli patem, by powstowco rozpo wozę' w tdy
dnia biatego i nocnych miast og'asrac' wotowic' maszym, wywojacy
je do uderzenia na miejscie patoqi, i uni chieci w nocij podług
instrukcy; akrosstankiego tytko po miastach uskutecnic' wapa-
na wojkow by go rozbroic' — byty przytem i iune mniej praktyczne
plany, aktyozdy jedni tu przytozy, Adam Rochow w tke pod-
wot plan warty pnyzey; pomienow' usowit on, ani dostateczny' bron-
palnoj, nie mamy, ani armat by rozycnac' wojny nietylko kady w

Sibiru

cały lud się wie, wiecż w czasie Duchowienstwa by w ornatkach z krzyżem
 w rękach i z chorągwiem: bełbrońny lud ten, procepyami w masie prowa-
 dził, do miasta obwodowy w jednym dniu i o jednym czasie. Do pomni-
 najze się głośno o ustąpieniu z kraju wojska i urzędników; przy puszczał
 on, że Rząd w takim położeniu nie tylko nie będzie mógł oprzeć się tym
 masom bełbrońnego ludu, ale nawet w razie, gdyby chęć wycie sily, i stras-
 sac' do bełbrońny, to samo wojsko, po większej części: chłopów i chłopów, roba-
 erymży w tym tłumie swych ojców, braci, siostry i siostry, nieporwał, iż do-
 wiecż darować ognia, i rzezi, da się rozbroić.

W planie tym jakkolwiek niepraktycznym, była myśl wielka polityczna,
 mianowicie ona dokładnie położenie nasze: gdyby lud ten był naprawdę przychy-
 mym do narodowa, gdyby przeszedł w ten sposób był stawał choćby bełbro-
 nym ale milionowym postępowaniem jakby jeden mąż! jakimi sily, oprzeć by
 mu się dalsza? Niemniej jednak i stawszy wizerunek społeczeństwa, co je
 poprzedza iunego, przynajmniej, jak na przykład lud ten, do pomniac' się
 o pryncypale nasze, lub rozinąć na ciele jego... Była to niezmiernie tylko
 utopia, bo pokazało się najtepij, iż lud ten nie tylko nie miał, ale i dotąd
 nie ma pojęcia swego godności, a raczej repudy, szatanizmu, i spudo-
 ny niemoż, gotów był ulec pokusie jako mu tuż przed przedstawiało.

Pierwszych dni Lutego z odebrany z raportów o repudy, agentów
 przekonał, iż, iż sily na pierwsze miejsce Tarnowa były aż urodzić do-
 stoteczne. W samym mieście Tarnowie, liczyliśmy na 1000 ludzi, go-
 tony z każdej chwili, z okolic blizszych i dalszych mogliśmy z perma-
 nentnie liczyć na kilkuset spiskowców, co na przetrwanie czasu, stawał na
 parobocznicy. Co do sposobu dyktania, plany były podzielone. Jedni
 między nimi i ja byliśmy mniemaniem, ażeby chłopów w pierwszej chwi-
 li nie poruszać a przynajmniej nie ogólnie i chyba wyjątkowo mo-
 bować pomiędzy nami pojedynczych schotników. Pierwsze sily
 chcieliśmy złożyć z tak zwanych surdutowców, to jest, schotki, oficjalnie

Stonny

stóg prywatnych, stągcych dworskich, matowierzan i t. p. To siła
 która niewątpliwie była by dostateczną do uokubeczenia pier-
 wszch ruskich, chcieliśmy rostrzcić nielozme na ten czas zatogi, a odsawrzy
 w tądę, zgóry zapowiedzieć ludowi nadane mu swobody i wczwac na ochot-
 nika, a w najgorszym razie, nakazać wprost rekrutacyę, rac w moc abre-
 lency i kija, ale w moc nadanych swobód, nabychniast wżycie wpro-
 wadzonych, pmez rzeczenie się pańszczyzny, danin i wszelkich powinności
 gromadkich. Chociaz albowiem nieprzyjrzyszczaliliśmy nigdy czymiej
 re strony ludu reakcyi, obawialismy się obojętności i pojedynczych de-
 nuncyacyi, jakich tak dawniej, jak i świeżo mieliśmy suukne doś-
 wiadzenia. Imi a pomiędzy innymi brać moj Michal, byli zdawia
 aręky w dniu wybuchu, awotać z rana cete gromady, a w przytomności
 księży uoczystym zaprzyjęsonym aktem, zapewnie, in nasze obietni-
 ce i cete masy powotawszy do powstania, ciagnąć w ród dwa pie-
 szo, coraz wzmagając się kacię ku więcej przemaczeniu. —
 Myśl ta jakkolwiek na pozór piękna, zdawata się nam być na pozór nieprak-
 tyczną, co dalsze wypadki niestety aż nadto dowiodły, bo potkazało się, że
 nad tym ludem, ani szlachta, ani kozięta żadnej nie mieli przewagi, a był-
 to jedna materialna siła, a. j. Prąd w raku naszym, mógł go może
 na stronę naszą puchylic.

Jakkolwiek bądź postanowiliśmy xjechać się do Tarnowa na dzień 17° Lutego
 pod pretekstem balu fantowego, w celu ostatcznej narady. Czechowski,
 byłty Major Wojsk Polskich, był mianowany pmez Mirowskowskiego, ostat-
 niem Komitetu Centralnego, komendantem Wybuchu w Tarnowie; jemu
 więc jako takiemu zdatem siły jakiesiny mieli w pogotowiu, oraz imien-
 na, listę wszystkich agentów obwodw Tarnowskiego, którym też
 polecitem, aby się 2 dniu znosili, sam mając jeszcze wiele
 zatrudnień przygotowawczych w innych stronach kraju; jako
 zdatem się w Przeszowie, ku Lwowu, nad Wisłę i. t. d.;
 Tak że zaledwie 15 Lutego na noc stanętem w domu
 o 6 mil od Tarnowa odległym. Dnia 16 mialem ode-
 brać z trzech stron raporta ostatczne, ażeby naza-
 jutrz z gotową rzezą stanęć w Tarnowie. Tu wieczoro-
 wi przyjecha do mnie sąsiad mój spiskowy, z zawi-
 domieniem, że w Tarnowie uradzono wybuch przyspieszyć
 i żądają ażebym tamże jak najrychlejsz przybywał. —

Wiadomości da przeraziła mnie ukropnie, przewidywałem bowiem, iż termin ten nie tylko wielu z nas zostawie nieprzygotowanych, ale i inne miejsca tym sposobem sparaliżować można. Na całą noc za tem ruszamy do Tarnowa w celu powstrzymania jeżeli można tego, nierozważnego kroku. Przybywszy rano do Tarnowa opotyłam na ulicy jednego ze spiskowców, który mi oświadcza, że istotnie wybuch nastąpi. To jest na dzień 18^{ty} zdecydowano, a to z przyczyny iż już rozpoczęto aresztowania i i ponownie już Komisarza Burtman'skiego z wojskiem postano, a więc gdy nas pobiorą, cały związek się sparaliżuje, i później wcale do wybuchu nie przyjdzie. Aby uniknąć aresztowania, nie wracam już do stery, gdzie zajechałem ale pieszą, tytami spaceruję do mieszkania Sekretarza Ksiejca Sanguszki, aby w domu jego z Crechowskim i innymi się widzieć. Tenże Sekretarz Ksiewery Barzyński i Józef Makowicz byli obecni jak Crechowskiemu czyniłem wyrzuty za to bezprawne przyspieszenie terminu. W ich obecności przedstawiał mi tenże, iż rzecz ta jest już nie do odroczenia, bo wszyscy ajenci są o tem zawiadomieni i nawet do Krakowa postano o tem wiadomości. Widząc że tam, że niepodobna na nowo inny termin ustanowić, bo na to czas już za krótki, by ajenci o kilka mil w okolicy wiadomości odebrali, zważywszy że takie wydanie i cofanie rozkażeń demoralizują podwładnych, a tworzący mogły dać pozor niestawienia się wcale na nowo oznaczonym; widząc nadto że w niektórych wsiach chłopi się burzą, i propaganda przeciwna prężyła narażać wsi okoliczne tak, że trzy dni mogą zrobić wielką różnicę; widząc narazie że najem odroczeniem się tylko-bym ujął te kroki się, które miałem nadzieję z sobą, przyprowadzić, a przez to nie zapobiegłszy temu, tylko-bym wybuch ostatek, a siebie zgola narażił na podejrzenie o zdradę lub szorstwo, o co u nas najtańszej, pomimo tego przeducia, pomimo niepewności, czy wszystkie siły przygotowane na 21 Lutego dadzą się zgromadzić o ten dni pierwszej, pomimo narazie nieprzygotowania osobistego tak dalece, że nawet sukmanę dla siebie, dopiero robi kara.

Tem

Karatem, nie mając chwili czasu wreszcie pomyśleć o sobie, siadłem
 i ruszam co żywo do domu po ludzi i broń jaką miałem, i obowiązuję
 się stanać wraz z bratem moim Michałem i ludźmi ile zebrać
 bedriemy w stanic, na 2 godziny, po północy z 18 na 19 lutego, na
 cmentarzu cholerycznym, o cwość mili od Tarnowa, gdzie i inne
 zebrać się miały oddziały, pod komendą Czechowskiego, który nas
 sam miał oczekiwać. O toż i pierwszy akt owej obywatelskiej, oskalowanej
 wyprawy, gdzie o ile mna stuchy dochodziły, jakżeś obwarcie bowiem
 formimo wczuwania mego, niby nie rażył wyśkie, szarpano mnie
 mnie za przyspieszenie wybuchu! Z tego co tu powiedziałem, cytując
 wiarogodnych świadków, na których się odwołuję, zdaje mi się naj-
 jasnijszym być dowodem, że ja nie przyspieszyłem ternowu wybuchu,
 ale Czechowicki. że zaś nie mogłem zapobiedz temu, to i w tem nie
 moja wina; gdyż będąc w Kreszowskiem i dalej nie mogłem wiedzieć
 co się za mną, dzieje. Czechowicki jako komendant, musiał mieć
 oddane wszystkie siły i wszystkich agentów, którym miał dowodzić;
 że zaś był mianowany nie przez mnie, ale przez władzę wojkową,
 w osobie Mierostawskiego reprezentowaną, powinnością moją by-
 ło zdać mu postawienie tych agentów. Jeśli zaś w tym
 względzie co zgorszyłem, to chyba tyle, że niekrymując się
 przedantycznie ternowu 18 lutego, pod tym pozorem, nie Karatem
 się sam uchylić, i pozostać bezczynnym w tedy, kiedy by inni
 spiskowi, byli się bili w Tarnowie. — Przyznaję, iż to byłoby dla
 mnie wygodniej, a pnie to według zwykłego sądu ludzkiego rozsą-
 dniej. Mógł jednakże tak nie uczynić. 20 198

Wjechawszy z Tarnowa ku wieczorowi, jechałem na całą noc
 ku domowi. Choc atoli uniknąć sien poręgnających, z niessre-
 zliwą Łoną, dwójkiem dzieci, i starymi nad grobem stojących
 Podziwów, których jako też i dzieci moich więcej nie widziałem
 w życiu, nie zjechałem do domu, ale zbrocłem przeprawi-
 jąc się przez Wistokę pod Przetawiem, by zjechać do Kietkowa,
 gdzie mieszkał wyżej wspomniany Jan Guminiński. Zjechawszy
 sam około 8 godziny z rana, zabrałem Guminińskiego w stanic
 jak powiedziałem przez mego brata Michała, który na parę go-
 dzin przedemną był w Tarnowie, o niezawrotnym przyspieszeniu wy-
 buchurywnit do tego przygotowania. A ponieważ w czasie mej

111.
bydności w Tarnowie, upadł po mnie z żołnierzami Komisarz Bartłomiej Gumiński i brat mój pewni byli, że mnie w Tarnowie przytrzymano. Czekając za tem mego powrotu, postali do mego domu po kielchenasie i na sekanie wiszczynek, i mieli już berecznie wyruszać. Wicher powstał okropny, przeprawa na Wistoku była za tem trudna, trzeba było długo czekać na wyprawieni ludzie powrócili. Za tem z mej strony wyprawilem zaufanego furmana mego z poleceniem, ażeby ludzi, którzyby mieli ochotę zabrat, wyjechać i gospodarzy za wezwat i z tem wszystkim do mego brata do Góleszowa, na przeciw mojej wsi, tylko ze drugiej strony Wistoka położonego, spróbować, gdzie po drodze niekoniecznie wstąpić. Brat mój będąc w Janochem, nie wiedząc o niczem zdążył na ową, powyżej wspomnianą naradę, która się miała odbyć w Tarnowie, dnia 17 Lutego. - Tam dowiedział się dopiero o przyspieszeniu wybuchu i o zamiarze aresztowania, umiarkowanego. Nie tracąc więc czasu, uknął z miasta pucholę, karawozę konną i za sobą. Z tam do stanął on w Góleszowie o niedrę od Gumińskiego odległym, na parę godzin pierwszej, nim ja tamże zdążyłem. Leży okazać jak mylnie sądził Ci, co utrzymują, że lud wiejski bez względu na dzień i miejsce nie dał się dla sprawy episkopowej zjednać, żeby okazać, iż gdzie stało i oddawna, a nie od wczoraj nad tem pracowano, ten lud wcale mniej był usposobiony i dopiero idąc za faktem wykroczeń wsi sąsiednich, dał się porwać. Niech mi będzie wolno opisać tu szeregótowo, jak lud w mego brata jako też i u mnie przyjął zapowiedziane powstanie, zarządzając słowem honoru, iż to wszystko co tu piszę, jest najrzetliwszą prawdą. Michał Wiesiowski, oprócz tego iż od kilku lat naprowadzał, ile możności, lud we wsi swojej, do pojęcia sprawy episkopowych, na porzątku jeszcze Lutego 846 roku, powadził wójtkami Kwasińskim, Kmiecim Jakubowi Cieśli i Kisielowi, że wkrótce ma być powstanie czyli wyjście, i że idzie tu głównie o wolność i szczęście dla wszystkich, a więc i lud wiejski będzie usamowolony i wolny w obliczu prawa, byleby szersze trzymał z nami. Zdawało się, iż ludzie Ci wolni nie tylko do ornajmniej dobrze przyjęli, ale sami czynili uwagi, że gdy się panowie z ludem wiejskim potężają, to przeciwnikom sąpłami sąwają. Powoławszy Michała Stanisława Brocki, chodził po jarmarkach, z danemi mu na ten cel pieniędźmi i skupował kossy, które już wtedy tak

Tak były rozstrzygnięte, że trudno było dostać w większej ilości radek. Zapewniał
 on, że i inni kowale kupują kopy a mianowicie z Radomyśla, gdzie całe mia-
 seczko zabiera się do powstania. Wiele w owym czasie wiedziano o kimś kto skupowa-
 nia, a przecie zdawało się, iż nikt się tem nie pokoił. Ożiż kiedy brat
 mój, jak mówili wyżej, umknął z Tarnowa, gdzie pomiędzy innymi
 pewien urzędnik przestregat go, iż dnia 17 rano, mandataryusz
 z Gumnisk Polikowski zwotywał gromady o karat im przejeżdża-
 jących do Tarnowa więzić, i żywcem czy trupem do Tarnowa odta-
 wiać, niebiedąc bezpiecznym w domu, zabnymat się na Leśnictwie, wy-
 setajęc żyda na zwłady, co się we wsi dzieje, oraz karot oswiad-
 czyć przy wspomnianym gospodarzom, Walentemu Kwasniewskie-
 mu i Kisielowi; że zapowiadany dzień powstania już nadzedł
 dzisiaj, że on jedy do wsi nie przyjedzie, że będzie pewnym, że chłop-
 się z nim potęca. Prow tegoż żyda postat kartki do domu
 z poleceniem ażeby mu broń wszystko, na leśnictwo przystane,
 co też w krótko uclyniono. Niebawem przybyli na leśnictwo
 trzech żywi pomianowani gospodarze, a z nimi kilku mto-
 dych parobczaków, proszących o broń gdyż są gotowi. Mój brat
 wyprawił wszystkich tych ludzi na wieś z poleceniem, ażeby iata
 gromada sesła się do dworu, dokąd udał się sam prosto na
 tryzce natarowanej bronią. Tu nie zastał już nikogo
 z ludzi dworskich, bo wszyscy wbrojeni werbować och-
 wników, a na ich ciele fornal męjsowy Tomasz Szarek, nie
 oczekując rozkazów. W tem rozszta się wieść fałszywa
 iż od Przecławia, idzie oddział szwobierów. Nie było cza-
 su do stracenia. Gromada jakoś nie przychodziła, a więc siadł-
 szy na tryzce wyjechał na wieś. Jadąc spotkał już w do-
 drożki kilku chłopów, ku dworowi idących, skoczył więc
 na przeciw nich i w krótko odezwat się słowa: "oto moi lu-
 dzie! powstaje cała Polska, idźmy na Tarnów, aby sam
 Polski Brat ustanowić, widzicie murie tu bezbronnego, sro-
 zecie za tem gdy zechecie zwięzać mnie i do cyrkutu
 odstawić, jeśli więcej kowu innego, jak mnie wierzycie. —
 Na to jednogłośnie odpowiedzieli: "My za Panem wszę-
 dzie pojedziemy!". — Gdy im powiedział, iż żołnierze są
 proso w Przecławiu, i lada chwila zwięzić go mogą

a więc spróbowano ich, iż go nie dawano, odrzekli: „ Niech no tu tylko
te juchy przyjdą, to my im damy radę! „ — Tak rozmawiając do-
szli do folwarku pośród wsi potożonego, ~~która~~ gdzie mieszkał deint-
sawca Stanisław Wobukowski, a gdzie coraz więcej chłopów się schodziło.
Tu przemówiwszy do nich słobownie, stójt im akt pisemny, rzeźając się
pańszczyzny, dani i wszelkich powinności, podpisany przez siebie, żonę i świad-
ków, na skotórzenie zaś rzetelności tej obitnicy, hasat postawił ksa-
cyfiku i wrocypca to zapmysiać. Tu zapat był nie do opisania, za-
czat się werbunek formalny. Chłopi ptakali i oświadczyli, że lubo
gospodarze muszą zostać w domu, synowie ich i parobcy pojedą
z nani. — Kto zatem się za cępnat, stymat sukmanę, bu-
ty, czapkę i 3 ewangygiery, jako żołt rzesio duiowy, przy kciu
broń palną lub kocię. — W dniu tym był jarmak w Proctawie,
więc dwio ludki we wsi bratowato. Między innymi ode-
zwat się Wisiel: „ Pan może myśli, że ja mego syna scho-
watem, ale jak Boga kocham, jezt on na jarmarku i skoro
tylko powróci, poszł go za wani! Młotpnicy jako świado-
mi rzedry, wstyszawszy iż zotwierze idą od Proctawie
rozstawili warty. Pnymissiono po tem chorągiew, na któ-
rej był wyszysy drzet biaty i opatrność. Mój brat
Michał rozwinął ją, przed nimi i przemówił: „ Oto jezt
godto Polski, pod którym polacy edawna bili wrogów. Mo-
skali i Turkow, a ponieważ widziacie tu opatrność, więc
z Bogiem zaczynamy, a Ten nas nie opuści! „ — Rozczucie
było ogólne. Meszozymy i kobiety poczełi ptakać i za-
wodzić, a kilku gospodarzy porwawszy chorągiew, poszli
z nią na wieś werbować; jakoż zebrało się dwondziestu kil-
ku ochotników, sanych większych porobków. Z latą tą
drużyną wyruszył mój brat, na przeciwko nas ku Wiel-
kowu, gdzieśmy go też na samej granicy spotkali, a
gospodarze i kobiety szli za nimi. Jedna z kobiet za-
nosita ich od ptawu, gdy mój brat cheiał ją pocieszyć
mowiąc: „ Gregoż ty ptaczysz? „ wszak twój mąż
nie idzie! „ Ona mu na to „ Alboi to niewiedzę,
że inni idą, a on zostaje? „ Mój brat nosit

długą brodz, chłopci prosili, aby ją ogolił, mówiąc "Bo te be-
 skye Pana po brodzie porną, i do Pana najpiętszej strze-
 laci będą!". Na usilne ich prośby musiał przynajmniej
 ostrzeż brodz. Wszystkie te szczegóły, które tu bez najmiej-
 szej przesady podaję, charakterystycznym są do wrodem, uspo-
 sobienia tego ludu, przynajmniej w owej chwili, dopóki w pa-
 24 dni później, ogólnie demitazacii i oddziaływanie nie
 wzięto góry. Tak że ciż sami gospodarze, we dwa dni po-
 zniej dom mego brata pracowali. Ale wracam do rzeczy.
 We dworze w Goleziewie zatrzymaliśmy się wszyscy, czekając
 na moich ludzi z Wojstawia. Czas był okropny, bu-
 rza i zadymka śniegowa, że zdawało się iż się zbli-
 za sąd ostateczny; przeprawa pnieła na Wistocce nieziet-
 nie była utrudzona, ledwo więc nad wieczorem zdo-
 łali oni przybyć, a z nimi wójt i kilku gospodarzy. Tu
 nastąpiła znnow rozrówniająca scena. Gdy tenże wójt
 po wysłuchaniu mojej do niego przemowy i ogłoszeniu zmie-
 szenia pańszczyzny, wskazał mnie i ułował ze brami
 oświadczając, że jako starzyśc nie może, ale przyprowadził
 tu zięcia swego, który miał idzie ożeryny bracie.
 Jako dodatek do porwania bwaesnego usposobienia
 włościan, zborę tu na chwilę, by opisać dalsze po-
 stępy tegoż wójta i zięcia jego. Wtedy po rozbićiu na-
 szem pod Tarnowem i ogólnej zamiasce wieść o tem do-
 szła do Wojstawia, pnie unyshnie przybytego komro
 chłopca z wsi sąsiedniej z wyraźnym dodatkiem, iż
 nakaz jest ażeby radować, ten sam wójt z urzędu swe-
 go, nakazał na pad na powieszkanie moje, z którego nie-
 szczęśliwa żona wraz z matką i dziećmi schroniła się
 do Wolbuszowy. Zabunek ten atoli odbył się potem, dosyć
 był nagodny, skończył się na sukniach, kredensie i sp.
 drobnostkach, bytło zaś, owie jako i gorzebnia wraz z pa-
 pasem wótki, zostaty nieknięte, zborę tylko z izpi chwał
 rozdzielono po między chłopów w sposób najporządniejszy
 i najlegalnej. Co do owego zięcia, poszedł on z nami na

wyprawę. W Disiejgorze jako chłop, ubrany w pturczennicy wszedł
jakoś uwagi otaczających nas chłopiów; a stęczywszy się później
z nami, szukał sobie wraz rozmadzeini barwami, rabującymi
mi po okolicy. Gdy w kilkanaście dni po tem wrócił do do-
mu, ganił mocno ludziom wojtawskim, iż tak lekko rabunek
odbyli. — "Mszak to tu — mówi — widzę i owce są, cacie i gorze-
nia nie strusia! ho! ho! nie tak to moi siewy, gdzie im
dziej rabują! — Ależ trudna była rada, byto już po wszy-
stkiemu, muszato zalem już wszystko pozostać.

W parę miesięcy po tem z toku indagacji z moimi ludźmi
wykryto się, że i ów się wojta, Marek Mazur, był z na-
mi jako ochotnik w Disiejgorze, a więc znów wszedł roz-
maz by go aresztowano jako hochferratera, i do Tarnowa
odstawiono, gdzie też w tym charakterze 8 miesięcy przesie-
dział. Tak więc wzięt on wszystkiego, czego w owym czasie
wzięć było można. — Mylném byłoby urzeczanie, iż
ci chłopci, przy powyższych oświadczeniach swej gotowości,
już mieli zdawać na umyśle, boć gdy by tak było, najłatwiej mo-
gli nas powigrać, zabić lub tpi. za co by im wotó zgotowy nie
spadł. Nie! do dziś dnia jestem przekonany, iż oni szczerze myśle-
li, w owej chwili; ależ jak masky zwykłe i po wszystkie czasy, zmi-
ne i idące za większością, widząc nas upadłych, za bojąc się
przy tem następstwu, jakie z tego wyniknąć mogły, nie mając przy-
tem orewiszie ugrintowanego zdania i zasad, etatwosci, zmie-
nity swe porządowanie. Na tych i tym podobnych przygotowa-
niach i wybraniach, potężonych z niestybanem i trudnościami,
z powodu owej burzy, reszto nam aż do zachodu słońca, po któ-
rym to czasie zaledwo wydotabim się ruszyć, kilkoma wzami
i sawian i w pochód. Było nas wszystkich czterdziestu kilku.
Ja z moim bratem, jechałem w bryczce parokonnej, której Gu-
miński powoził; a Wtobukowski siedział obok niego na końce,
wiader ze śniegiem dał nam w oczy, ze światu widac nie
było; wozu obłożonemu ludźmi z ciężkością, przebijaty się za
nami przez lasy. Przyjechałszy do —

wsi Andry pod Radomyślem, staneliśmy na chwilę, a Kto-
 bukowski zabrał do dworku by zabrać z sobą, z kumradź stróża
 woz, i zjadł ~~nieco~~ od niego przyprawkę. Kostarszy przy
 ludźmi, rozapiliśmy sioj z bratem do przyległej chaty,
 by się zagrzać sokołnick. Chata, zastawiliśmy prożną, sytko
 striesko w kłtywe płowose, które musieliśmy sami kłty.
 sioj na ochotnika. Sierro po chwili wyszedł do nas
 z za pieca przestraszona babca, nad która, mieliśmy
 czeriwie karanie. Wiarusy nasi rozbiegli się, się po
 chatupach dla zagrzanu się, a podobno już w tenrad
 nie wazyły do nas powrócili. Tądzie dalej ku Tarno-
 mu przez Radomyśl, Ławorkę, wszędzie było spokojnie
 i cicho, konie tytko nora chrapały, zapodajac w omięgu
 co ustowicznie nas wstrzymywato i podow opóźniato. Tak
 dowlakaliśmy się do Jastrabki, gdzie zajeharowy do karow-
 my, koniecznie popasali konie wypowato. Pomimo wszyst-
 kiego, pomimo to, iż widoczna na termin s.j. na 2. godziny,
 stanow uwm niepodobna było, bo jeszcze przed sobą, trzy
 mile mieliśmy drogi nie straciliśmy otuchy; jedno
 sytko nas trapiło, że nie znajac extutki wojennej, iaden
 naszego dowiatu prowadzić nie potrafi, jeśli jwino
 przyjezdziemy. W tej karanie dotarły do nas kilka
 ochotników, a między innymi niejaki Gromczewski,
 były oficer gwardyi grenadierów, jeszcze za wielkiego
 Księcia w prowadzić, ale utwierd natogony, któremu
 niepodobna się było powierzyć. Sakkolwiekbowi, nie ma-
 jąc czasu do stracenia, dodawszy mu kontrole, z młode-
 go Wilhelma Komera, zostawiliśmy na ich opiece ca-
 ły ten tabor, sami jak byliśmy w orszerech, puszczajac
 się naprzód, wiedy jeśli nie razem z ludźmi, to przy-
 najmniej samoczwarzat stanąć na tras oznaczony. —
 Od Jastrabki byli od karowmy zwanej Stevota, jaden
 przyspieszonym kłudem, nie napotkałimy nigdzie
 iednej przeszkody, wszędzie najinymniejera purnowata

ciężko, zymego ducha, w całym tego stowa znaczeniu
spotkaliśmy nigdzie, ani z przeszłym bractwem ju-
dzeńki, minawszy wieś Lissa, górę i dojechawszy
do karczmy, stojącej na górnym wiośniacym od Widy
Tarnowa, spotkaliśmy wozowym jezere amroka sto-
jącej przed nim, wój ochłopów. Ci z nie do opisanego wra-
żeniem i gnawem wypadli ku nam, i w jednej chw-
li otoczyli nas do kolan, a było ich tam może 200.
Siedmi pokrętyli za konie, drudzy pokręli nas
szarpac i świążac z bractwem. Chcieliśmy do nich
przemówić, ale gnaw był taki, że własnych nie styżeli
stow. Nie wiedząc co powrac, otrwiedtem kurki
dubeltówki chcą strzelac w 1/3 kupa, od czego wstrzy-
mad mnie mój brat, jakoż i tu myśl wstrzymad
mnie, że trudno było racynac powroć ludow, od
mordowania ludu. Nie trawac noidziej, że gdy się do
kolwisk uciży, wykazaniem im nowych kamizów
dadać się uspokoić i na stronę nowac przeciagnac,
nie szamocac się otwier bezpotrzebnie z tak przemag-
jowac, silac, myślicielimy z bractwem, a ochłopi w tej
chwili powiatakali nam w tył ruce. Wszakże słony
Kłobukowski chcą się bronie dobyć z ranadrac sety
lat, którzy gdy wypadł mu z ręki i stanac sztorsem
wemiegu, sciagnięty gwałtownie z kolan padł na
stężacac ielaro i wstrós przebit się niem, pod samim
sercem. Zamiesiono go do karczmy, i na pot zymego p-
tożono na stole, nas za nim do tejże izby prowadzono.
W karczmie do której nas wprowadzono, zastaliśmy
już kilku przed nami tamże parwacanych, a
byli to ci co zabrawcy burmistrza w Pilińcu,
tamżeży na miejsce zboru popsięzali. Siedzący
na ławie ze zwinacacem ciagle w tył rękoma o-
soryta maon ochłopów, bab i dzieci, brzyżac, orka-
lujac i odgnazajac. Galy wokolwiek uciżo, za-

39

szliśmy do nich przemawiać, a tak jak jakaś przysta-
pła do nas rozmawiać, że zdarzało się, iż kamień poru-
szył; do tej chwili z coraz większą uwagą słuchaw nas
pozepli, a niektórzy nawet stawiali nam pytania, czy
wszem norty na stronie porobit chata, i co to za hurma
myślenia z sobą, roztartojac przy nas trzech wj usterek
uzłopników ubrojonych noskami strzelbami, i stróich iot-
niery z karabinami kłoychesimy już sum zastali a
kłoych snac przystano z Turnowa. Jważ na drodze przed
karczmą, nie ustawał, ustoycelimy strza strzaty, Domy.
śhiliimy się przez, że to nasi widocznegli. Porobit
przy nas chłopi i żołnierze podexas tego porzeli do nas ta-
godnie przemawiac, że nas w krótce rozwinia, że wieś, a
i my im nic tego nie wyrzimy, żeby tylko nieco w.
pliwosi, i. d. Wtem chata ce stroru coraz się abliat
ku sieni, stoycelimy jakies supanie, uderranie i przekli-
nanie, aż drzwi się otworzyły, i znowu całą hurma
pieniwaca się od stosi, z tryumfem w puda do nas, i
ercupiac i popychajac, prowadzila nas do sieni.
Kłobukowski konajac prawie, leżał ciagle na stole,
a iaden z nas zwiexanych, nie mógł dac mu pomocy.
— We drzwiach zastajta mi jakas rozjazona
baba, a przystokujac do mnie z myrami: A to ty
wilku cos now chceš renac — uderzta mnie przsia,
w drucz. Majac ręce zwiexane, za cota, odpowiedi pat,
natem już z całej sily rojca, że się, aż zasoczyła, zaco
znów zadudnito mi po plecach kłmanwieie xaxów
chłopskich. W sieni otworzono drzwi na prawo, i
po schodach w pahnisto nas do piwnicy. Tu zastajimy
wzrostkich noszych rozbrojonych, porwixanych, a
niekszonych i pokalistrzonych. Drzew moite okienko
widzielimy jak kilku chłopów widłocy na moją, brysta,
przed ku Turnowu pojechato. Bawy i chłopaki więjki
ustawianie do nas przez okienko xagłwidali, i ruszajac
błodem, to szukajac widłami, wymyślali niestworzone

przekleństwa. Od Towarzysztw naszych dowiedzieliśmy
się dopiero jutka z nimi postąpiono. Gdy nadjechali
ku Karzemu, i banda chłopów ku nim się zbliżyła
było kilku, co chciało opór stawiać; stanowiący sto-
lić oficer Gromaczowski, pierwszy rzucił broń w smię-
a kontrolujący go młody Wilhelm Komar, chwycił za nią,
ze tych co strzelać zaczęli, prosiąc nas młody Bóg,
aby tego nie czynili, i bratniej krwi nie przele-
li. Skonwity się więc na dwóch stratach, które
swoją sztukę odniosły, bo chłopci, ilu ich tam było, o-
skoczyli na bok, i z za rękta gtony wychylając, po-
szli z nimi parlamentować, przyrzekając, iż jeżeli bro-
ń oddadzą, im panów s.j. nas. Kto tam stał pierws-
choć do tego, po dwóch strzeni nie wiem; to tylko p-
na, że gdy broń rzucili, natychmiast ich porwano
i do piwnicy wtrącono. Po parogodzinnej oczeki-
niu, spostrzeżliśmy przez okienko zbliżających się kon-
nicę, jakosi jeździeli za chwilę w powłoki chłopci do piwnicy
by nas z samą broń wyprawać przed Karzem; tu uska-
wiono nas szeregiem pod ścianą, a dowódcą dowod-
ców, pod słowódźstwem podpułkownika Ludwiga
rozciągnął się przed nami widok gościniec. Coś tam
komenderowali, szyskowali, przygotowywali niemiern-
stuga, a my stali ze związanymi rękoma i tył rekoma, ocie-
kując co to będzie. Po między oficerami tego dowód-
nie spostrzeżliśmy kilku znajomych. Między innymi
mi byli tam i polacy, jako to porucznicy * * *
i Alexandrowicz. Takkolwiek nie byliśmy namo-
aby który z nich drwiał w brzołę powinności swojej,
co nawet ze związanymi rękoma i tył rekoma byłoby mero-
sądkiem, uważając jednak honorowi wojskowemu, spo-
strzeżaliśmy się, iż wcale nie pasterstwa i nadwignu-
ze strony chłopów, miejsca nie było. Takoz-
znalazł się pomiędzy tymi oficerami jeden, co rzeczy-
wie tak rzeczy pojmonwał, a był nim baron Berliński.

V.

którego poznatem u mego srawajca, nieczereśliniego
 Dominika Trejca, zamordowanego okrutnie w
 Debicy. Gdy alboriem jeden z szwalierów, stojąc na
 koniu przedemną, porwał woś rygnął, Berkingen
 natychmiast nakazał mu milczenie. Gdy tak stojąc
 zbliża się po chwili do mnie sztop i pułk, i cawyna
 liję mi nie po swojemu, ja go ofuknąłem i wskaza-
 tem na wojsko, w obce którego już wstawa chłopiska
 nad nami wstawa; sztop cofnął się o parę kroków,
 a podumany chwila odwrót pułk, i palnął mi
 w głowę! Łałany Arwiz, posłanytem się pomiędzy obok
 stojących kolegów, Tu cawęto się ogólnie milczenie
 nas, w cawem tego stawa znaczeniu, pułkami i ce-
 pami; a wszyscy w obce oficerów znajomych, i
 Panów Alexandrowicza i *** Polaków! Po
 tej straszance, z której kilku mozo pokolewanych
 wadono na woz, resztę, a między innymi i mnie,
 ustawiono śródkiem drogi; kowidego wzięt sztop i sztu-
 ca postonek, wieszność, rękę, trzy mając pułk w drugiej.
 Łalnierze po jednej i po drugiej stronie drogi u-
 szykowali się jeden po drugim, a między nimi ofi-
 cernie. Podpułkownik Ludwig przemówił do nas,
 wskazując nam nabite karabinki, że który sztyko
 na bok się woz, lub reche ucieknie, natychmiast
 padnie trupem, i marce! marce! kłusem ku Tar-
 nu. Tak sam byto, i z kowid się wzięty szty, że tak ony
 i prowadzący nas chłopci ustawozęli kłusem koni,
 nie wiem. To wiem tylko, że chce uniknąć bicia
 i poprzekania przez chłopów pułkami, a przez żołnie-
 rzy i oficerów pułkami, przedtem naprzód wy-
 ciągniętym kłusem, nie oglądając się za siebie, a wa-
 zy, przekleństwa i komenda oficerska, dochodziły mi
 tylko szty. Złaskiliśmy tak, stojąc w chwili, dla
 atapnia wiatru, nie wiem czy nam, czy komu
 potrzebnego. Nie daleko Turnowa, na ostatniej

górze, koczano mi wsiadłi noc suntu pierwszego obywa-
ła z okolicy, miejscowego Pana Worotyńskiego, kiedy
Boya słusz, wniem, mając kamienie, w Tarnowie,
chodł sobie tenie w przywrotnym interesie jenerze w wa-
lic, stawa tego wienowem. Chłopi przystrzymawoy go
przed karczmą, w krynju, strzymali Avam pod strażą,
noc wstę, a teraz przystrzymawoy do nas, wicli do Tar-
nowa. Chłop wiał jeden noc przedzie, straż, do mnie
obrocony, a w ruku strzymoił lufę od jakiegoś zrabowania,
strzelby; dwóch innych stanęto z tyłu za suntuami,
i dopiero mi rozmawiał, cześni, pomiędzy sobą, a
po cześni wracając, się do mnie, owas, lufę, grojąc,
mi ciągle po pod nos, gójja miatam w tył ruce zwa-
rane. Stuchając tych rozmów, tych groźb i wyzwa-
sów do mnie wróconych, między któremi wymawiali
mi, że ich scharatem wyznaw, do znów poddróżnieli
jank do Tarnowie kresy się zjadają, barw, się, sylko,
ktoniwja, się, sobie, poprzyjając kraw, i zjadają, zwi-
rzyn, a chłop biesny noc nich pracownik mied,
i staci za Drzwiami, pomimo wyzłkiego, nie
możtem się wstrzymać od śmiechu. Tu zaraz przy-
stąpił mi lufę do rębów, mówiąc: - Nie wyzwan,
rębów, ty wilkę coś ^{nas} scharat zjesi, bo ci je tu zaraz
wybiję, i co mi zrobisz za to? - Takkolwiek był
to argument od hominera, nie trawtem stras,
nawziatem solta, moję wymowę, siebie tych ludzi schar-
caci; były scharile nawet, że mnie stuchali z uwagą.
Tak zbliżyliśmy się do wieżanego Tarnowa. Tu
nowa nastąpiła ośena. Nasza ludu, kyonów, ulic
kón wyległa wyprzevir nas, wielu z wykościen-
szych w mieście było ośenicie w tajemniczonych,
z tych ratem kaidy po doznany narodzie niedo-
stęgo wyburku, przycupnat w domu. Sam motto
i najpodlejsza wesi ludnosci wybiegła noc do
wiatowisko. Była to droga prawdzinie krynowa,

41
plwano, ciskano błotem, wchulowano nas, jako rabusiów i
stodzieji. W ulicy zwanej Brama piłniczeńska, naprzeciw
nas w otwartym oknie, z fustką na drugiej dybucze,
rozwiastł się Luksenberg, propinaktor Turnowski, znany
z roku 1846. Z tryumfującym miną, patrzył on z góry na
nas. Wtém zrobił się szmer jankiś pomiędzy tłumem, chto-
pi zaczęli wołać, ścigać i topać kogoś; chcać się przy-
potrzeć co to jest, podniosłem się na sankach, ale ude-
rzony z tyłu fustką, wytorz, uswiadam rażemiony. Ten
co go wygnano, był to dependent od adwokata, Kuna-
szewski, który nie wiem z kąd się tam wziął w tej chwili,
i zstąpił przez chłopów, i osadzony w więzieniu
z innymi, wyśledził wniem najniebezpieczniej kilka
miesiący. Zaprowadzono nas na rynek, i tu przed
ratowaniem odwróceniem wojskiem i chłopami, orkaliśmy
godzinę, jedni na wozach, drudzy na sankach, in-
ni piechotą, a wszyscy zbici i zbrowem bronią, która
się lada z wozów po bruku, wśród przekleństw, ska-
lowań i krzyków rozjuszonych gawiedzi. Baron
Berlinghien i to powtórnie obronił mnie od na-
puści serwalikera, który obojętnym prutaszem odgra-
żat mi, mówiąc, że miałem być Królem Galicyi. Nie-
chaj mu za to będzie wesele, jako szwajcarski honor
i cześć, co niedość przedstawiać się nad bezbronny.
Wtém przyjeżdża rozkar, ażeby nas wiesić do sztokhou-
su; wita hurma suzyta za nami; a w tej drodze
obserwito mi się jeszcze kilka szturkanisów w gtonę.
Przed sztokhousem ustanowiono piechotę w dwa szere-
gi i kazano iść tym szeregiem. Łotnierze obrócili
karabiny kolbami w górę, i miłe tupe wpu po
gtonię; niewiem już, wiele takich rozkarów ode-
brałem. Potem na ciemni, i spostrzegłem nad sobą
prutasz oficera, który wotując hołt! wstrzymał dal-
sze bicie. Dowiedziatem się później, że był to niejaki
Biersfeldner, młody porucznik od Kirabyerów, adiutant

jenowit. Nito mi jest i temni stoję tu podziękowa
bo jemu nieraprzeczenie zawdzięcam życie. Podniesi
z ziemi, katarajac się jak pijany, wprowadzony bytem
na pierzo w szokhanie. Tu na kuryturu dość długo
jedacze rekac mowotem, iśód sbely i uragowiska ro
juszonych, tak, że prawie prane, że stoni doryli, wym
wiojone mi single, że przeremnie jui kilka noy nie
spali. Gdy przysecht profos z Kluami, a ochorowacy
Karnie, wtrouit mnie do niej, wraz z moim dowo
ryszem Worczynokim, i dremi za nami zatrzasna,
zdarwito mi się, że dostatem się do rajcu, a odurony
siadtem na łozku, z arwixanemi rekami, nie śm
joc stlugo z tych więzów się uwolnić! Worczynski
dopiero po chwili wróciut na to moja, urragę i ro
wiozat mi ręce. Kren skrepta mi na Swuray, i
ytowie ponyakankirwoty guzy, że mowotem wyglada
potwornie, pomimo to jednak, w porównaniu z drugim
nie mogę mówić, słowc obronna, wysiedtem rekaz. *)
Po paru dniach oktoslanie zimna, woda, i smiegiem,
wszystko wróciło do dawnego stanu. Subtrakowiyta się
Lisiojgorska wyprawa, która, tu zgodna, z prawda, skredla
zamierytem, zostawiajac reszte na jwórnij.

Co do usposobienia wtosian, tak u mnie jure u
brata mego, że byto ono w owej chwili nie obtudne, na
dowód dostaci tu jedacze wimienem, iż gdy minsty dni
szatu, katorwali oni tego co uaymili, w gily przyseto do
indogajeyi, do których ich posadzycano, nie na nas nie

*) Tak stalec ktopi jessie w Lisiojgorsce byli niewprawni w rzeci i zabunk
dowodzi, iż nietylko nie zamordowali nas, ale nawet ziojarek, 166
któ i 52 dukusów w tloie, które minytem przy sobie, zostaty nie
skanizte. Przekonany jestem, iż gdyby nie zachęcano ich do
bicia, bylibyśmy zdrowo mysli, i byto by się skonczyto na
tych kilka, co ich po rozbrajaniu posadzycali. —

VII.

zemdali; wydano, oros, przez mego brata deklaracyę, pi-
semno, i onie jego zwrócili, wiekora, oros" winy skladajac
na Klobukowickiego, o którym wiadzieli ze nie żyje, i
na innych kilku zabitych, zamierzajac o rozdaniu
kos, o przywiezcie, i o wszystkich tym podobnych, a mozo
nowo przeprowadzajacych okoliznosciach.

Wielu zesi roku 1848 powrócitem do domu, ów
wojt mój, Tomasz Szarama i ziec jego Marek Mazur,
przysali do mnie z cnota, yromwidu, najzwerniej
przeprowadzajac, i Atomauzac sie, ze obawiali sie od
powiekszalnosci. —

Z więzieniem mojem i osadzeniem w Shtokhauzie zakończyła się moja działalność w sprawie 846 roku, a było to dnia 19^{tego} Lutego tegoż roku. Nie moja jest rzeczą opisywać tu wszystkie wypadki zaszłe na ten czas w całym kraju; wypada mi tylko przytoczyć wytkniętego napróżno programu, w którym przewidywałem ograniczyć się na osobistych wspomnieniach, zdać sprawę z dalszego mego postępowania, podczas inwazyi, które różni różnie Tomaczyli. Jedni przez to się rozmyślają; inni idąc zwykłym trybem potępienia nieuczestników, inni zaś a to po największej części przez głupotę i bajeństwo; powtarzając za policją i figurami rządowymi, które nie mogą przyjąć chętnie moralnie zabić nas w opinii Narodu, ażeby przez to wprowadzić nową nieufność, rzucać hości podejrzewania i niezgody między nas, i tym sposobem doświadczać nadal od wszelkich przedsięwzięć tego rodzaju. Tym atoli przystąpię do tej nowej strony przedstawionego tu obrazu, niechaj mi będzie wolno w krótkości streścić w krótkości punkta najważniejsze, które w ciągu mego opowiadania głównie wysłowić chciałem, a te są: 1^{sz} że wybuch r. 846 nie była to improwizacja ni z tam, ni z o tam, powstała w murze tak zwanych zapaleńców, gdyż od roku 833, czyli raczej od upadku rewolucyi, cały kraj pracował nad wznowieniem go. Partyzantka Kaliwskiego, pomniejsze działania tak emigracyi jako i krajowców; spiski ustawicznie odradzające się jeden na gruzach drugich, propaganda idei demokratycznej, na której spoczywają dziś niemal wszystkie państwa europejskie, propaganda ta, lubo wprawdzie niekiedy mniej rzęcznie i z przesadą, wtaśniczą, utonnością ludzką prowadzona, która jednak wale przychylna się do podniesienia ducha narodowego, jeśli nie w ludzie, to w średniej klasie społeczeństwa i weryfikata to że w dalszym postępie Epoki Spiskowej, ludzie najwięksi, najumiarkowańsi i najlepszej wiary z wszystkich klas narodu, począwszy od szlachty aż do wyrobnika udział w niej brali; a to nie tylko w części Polski pod Rządem Austryackim postającej, ale we wszystkich częściach.

2^g że pierwotna myśl wybuchu przyspieszonego w r. 846 nie przysłała z emigracyi, bo Centralizacja Towarzystwa demokratycznego, jak to wyżej dotychczas faktami dowiodłem, odłożona go do dalszego czasu, czeka dopiero kilkoletnim kursem szkolnym przyspasabiać do niego wojskowych. Myśl powstania tego wysłała raczej od młodzieży w różnych spiskach skompromitowanych w Kongresówce, przechowywującej się w W. K. Poznaniu pomiędzy którą odnaczał się Dębowski. — Ta to młodzież poruszyła stan średni, która goręcej rzeczy biorąc, rozciągnęła na sobą, niejaki komitet zawiązany w Poznaniu składający się z ludzi najpracowniejzych, najświatlejszych i najumiarkowańszych, tej części Polski, a z tamąd dopiero ruch powstania rozszerzył się i do nas. —

3te Ze powiazawszy przekonanie jakkolwiek co do przygotowania w Hongroscowca przesada
m. jednak co do poznanistkiego rzetelne; niepodobna prawie bylo, azeby Galicya nie
dala im ręki bez wziezcia na siebie odpowiedzialności i hańby.

4te Ze wszelkie zarzuty i monstrualne potwarze pomawiajace nas o komunizm,
demagogia, socjalizm i. t. p. brednie byly tylko niczym wymyslem ludzi nie
chistych i politycy rządowej, powtarzanym przez głupców, samolubow Ap. gawied
Bo jeśli orewiescie powstanie miało być oparte na idei demokratycznej, czyli lud
woj. to ta nie przechodziła u nas nigdy granic, w jakich je dziś nawet Rząd naj
absolutniejszy u siebie wprowadzają. 5te to do zarzutu, iż zanadto lekkomyślnie
nie bierzemy na masę; w ciągu mego opowiadania dowiodłem niejednokrotnie
iż do ostatniej chwili nie mieliśmy powodu sądzić, azeby też masę czynnie
przecicho nam powstały, az do mordów i do rabunku, bo nie przypuszczaliśmy n
gdy, azeby Rząd absolutny, posiadający dość sily, dopuścił się tego środka, roz
paczki, rownie jemu szawemu, jak nam i wszelkiej organizacji społecznej nie-
bezpiecznego. — Trzeba albo wtem przypisać to tagodnej naturze Stawiańskiej
iż rzecz ta, na tem się tylko skonczyła, bo takowej poruszyć masę, jak je
w ruchu pochamować. — Przekonany nawet jestem dotychczas, iż do ostatniej
chwili Rząd sam owczesny nie był pewny, jak dalece musi się te machinacje,
powiodą, świadkiem najlepszym ow Strach panicki, ow do szalenstwa dopro-
wadzony zamęt i nietad pomiędzy wszystkimi władzami. 6te nakoniec
chciałem dowiedzieć, i dowiodłem ze listek 8^{tych} r. nie była to rabacka dziaćcina,
nie był to wybryk pojedynczy, kilkunastu ludzi, ale było to dzieło wielkie
ogarniające wszystkie z wszystkich klas społeczeństwa; bo ludo szlachta czyli lu-
dzie możniejsi, starsi, wytrawniejsi, a przeto oględniejsi, w porządkach pinniej
do rzeczy przystępowali. to Malej cesu bliżej wybuchu, wszyscy się do nas gar-
neli. A jeśli byli tacy co na to wszystko zryłem spojrzeli, a nawet potępić nie-
stworzone o nas roznosili wieści, to mogą powiedzieć śmiało iż nie znalazł się
ani jeden co by stanowczo, otwarcie i odważnie, oparł się robotom naszym;
a mieli do tego przę, lecz jak to wyglądało, wrzaski i szaję się przed tymi
ludźmi, wprost od nich roboty nasze zaczynatem. Dla czegoż w tedy nie potę-
pili oni miia otwarcie, nie odmówili śmiało jak na mężów przystoi,
współudziatu w rzeczy niezgodnej z ich przekonaniem, a raczej woleli to zach-
wać na później, gdy zbity, związany nie mogłem się im obronić. — Jko wie-
more na ten czas, w samym jezuce porzątku, otwartem sekrem, a ucciwem
wystąpieniem, byłbym się dat powrócić z łosa, na ktoremi raz wstąpiwszy i brnąc
coraz dalej, cofnąć się nie mogłem. — a jeśli postępowanie moje, przy-
szynito nie wiele do późniejszych nieszczęść krajowych, to mogą zape-
wnić, ze i osobiste nieszczęścia moje a też i wyniki, nie mniej niż dotychczas

W przenośnych chwilach po uwolnieniu gdy okłonątem z przykrych wrażeń
 jakis ta cała scena na mnie wywarła, nie upadłem wcale na duchu i rze-
 czy za zupełnie straconą, nie uważałem; Sądziłem albowiem iż ponimo to że
 nam w Tarnowie się nie powiodło, w innych miejscach pojdzie moje lepiej,
 czekałem więc niecierpliwie, co tu z Turyj potknie. — Jedno tylko nie pokoiło
 mnie nieco, a mój nie dądra, doczekać tego i według praw wojennych we

24 godzin rozstrzelają? może, jednak zapewnie iż sło mi tu więziej o cieka-
 rności, o to żeby wiedzieć co się dalej stanie, a niżeli o życie. —

Kto nie przechodził przez podobne katastrofy, ten nie wierzy może, jaka ogarnia
 tu obojętność na los własny, i z jak zimną krewią, oczekuje się spełnienia przetrna-
 szeń; nie jest to żadna fanferonada, ale gdy na kensas byli mnie wywiédli na
 na plac, byłbym to przyjęł, jak coś naturalnego i codziennego. Tym czasem minęto
 kilka dni, a żadna wiadomość o tem co się dzieje w kraju, nie doszła nas nawet; aż
 gdy pewien oficer znajomy Włoch Galateo wpadłszy na konstantę, stworzył
 obietko do mojej kazi i powiedział mi po francuzku "Aeh, si vous saviez
 ce qui se passe; que morte on a amené!" potem potrząsnął obietko
 i poszedł dalej, zapewne paniesić innym tę dobrą nowinę. Była to pierwsza
 wiadomość o rzeki dopoki nie dowiedziatem się bliższych szczegótów z kartek
 przystanych mi przez postugady więziennych. Opisując tu, co się działo po mną,
 na te wieści, byłoby zbyt cennym; lubo Dumieuc nie mi nie wyrzucato, bo czy mogłem
 ja przewidzieć to wszystko? były chwile gdzie wyrzucato sobie, iż do tej sprawy
 przytożyłem rękę, nieprzewidując nawet jésze że będa, tacy, co na mnie
 całą odpowiedzialność za to rzucaci będa, jak się to później stało. Niespokoj-
 nosi o żonę i dzieci i Rodziców, o których nie mi donieść nie umiano, nie
 malo dodawata mi boleści; były to dwie ochropne, a ręki morabw jakich wtedy
 doznawatem, nie dądra, się z nadem porównać. Widząc iż wszystko stracone, owta-
 mym losie nie myślałem już wcale, niemając nawet wyobrażenia, jaki cała ta
 sprawa obrót wczynie; czy nastąpi wad wojenny, czy bez wadu powiosea, czy
 po prostu samordują w kazi; jak o tem głośno z umyśtu oficerowie na kury-
 sarsu mówili, wydając rozkazy żołnierzom, ażeby, gdy tylko pobież, się te re-
 belandy, rozyszkich nas wystruli i wymordowali. Stwożąc nawiasem, przekonany
 jestem iż byłiby na pewno tego dokonali, w razie gdyby powstaniu Krakow-
 szczemu udało się byćo Łajac Bochnią i zbliżyć ku Tarnowu; widać
 albowiem, że wtedy mordowanie bezbronnych było jedyną strategią,
 jaka pa stosowna, i godna wianano. —

W kilka dni później dopiero zjawit się, w kazi urzędnik od Normi-
 syi Kryminalnej: Köhszer, smany mi już z poprzednich indagacyi

w domu w sprawie Goslara i rozkład oddania pieniędzy, zegarka i wszel-
kich kosztowności, których według prawa więźniowi kryminalnemu mieć po-
stanie niewolno. — I tak to dopiero powziętem przekonanie, iż cała ta sprawa
pojdzie swych, droga, kryminalna; że przewidywałem, iż będą tu wplatały
do niej tysiące wimych, znając swych, procedurę Austriacką, pewny już
byłem ostatek, że proces sądowy przeciągnie się przynajmniej, jakich lat parę.
Wkrótce też nadszedł Oficer z profesorem i nałożono mi kajdany na rękę i
nogę. Oprócz tej niedogodności, do której w dni parę z stalowością przywykłem
więzienie moje w Hochhausie było dość sносним, a wprawa której nabyłem
już w czasie poprzedniego mego, blisko trzechletniego więzienia wezwowie,
oznacza to, iż z potężaniem mojem dużo łatwiej przystąpić się umiałem, niż
inni nowicyusze. Najlepszy tego dowód miałem, na moim towarzyszu Hosi-
czyńskim, który nie sypiał, nie jadł i wydrwić' nie mógł z czego ja te
wszystkie funkcje wypełniać mogłem; muszę tu albowiem nadmienić, iż
czy to wskutek ulania krwi, czy z innej jakowej fizycznej przyczyny, ape-
tyt miałem tak niezmącony, że nie tylko swoje, ale i jego poręca, zjadatem
z woszczą gdy jedzenie dawano nam z traktjerami, wcale nicate. Tak powo-
dowało, w miarę, jak uciszyło się na świecie, i ja też przystępem do równo-
wagi, odzyskując w szelką przytomność i siłę moralną. — Ożeniłem tylko
z Podziemach, oprócz tego że sija, nie dawano mi żadnych szeregów. Paki-
holwach nie pokochał mnie to mocno, stomażyłem sobie to, kładąc wszystko
na karb przeciętej komunikacji; nie przewidywałem nieestety! jaka była
ta prawdziwa przyczyna. Niedługo po wyruszeniu naszym na wyprawę,
doszły do domu, głuche wieści o rzdzi ołoto Tarnowa, niesłychana zio-
na moja w raz z Matha, moja, (ojciec albowiem oddawna chorował
chorobą, był już wtedy konający, i właśnie w owych dniach grozy 80
letniego, przeciwnego żywota dokonał, co nawet data powoła, iż mylnie imie-
szono go na liście zamordowanych, wydanej w Emigracji) wyjechała do
pewnego miasteczka, o tny miłe, szukając kamie pomyślunku, jako w miej-
scu o dlegtem o mil kilka od katru wydarzeń. Prucam pastone, jakim
się to stało sposobem, że zamiast przywołanego schronienia, musiały te kobiety
wraz z dziećmi matemi, schronić się w ciasnym douku przeciwnego mie-
sczanina, i stało się że dzieci zapadły na szkarlatynę, przexembity
się i w kilka dniach umarły! — aby to dwóch chłopczyków, jak anioł-
ki, jeden truch drugi dwóchletni. — Niechcąc mi dodawać boleści
sądowej, do moją wieścią, nie donoszono mi o tem wcale. Co więcej
gdy w kilka tygodni, Zona moja zaledwie zdolała dostać się

do Tarnowa i wyszkota pozwolenie widzenia się ze mną, anielska ta ko-
bieta miała tyle nad sobą, mocy, że tłumiąc w sobie żal takowy, która go
przedemną, pomimo wielościwych zapytani moich o te dzieci kochane,
ktoremi jej serce rozdzierałem. Można sobie wyobrazić, jaka walka, prze-
trwata tu ona, między tym niewypowiedzianym żalem a przywiązaniem
do mnie, — z której wyszła pomą, smiałą ręką, bohaterską odwogą,
godną matek Spartanek, godną matek Polek. — Nęchając więcej powra-
cać do tego dziś jeszcze, po latach tyle rozdzierającego serce ustępu, dodam
tu jeszcze, że przeszedł rok cały, udymywała mnie Ona w takiej nieświa-
domości; gdy później jak to opowiem, wywieziono mnie do Lwowa a Ona
ciężką, stozona choroba, wśród najchropniejszych bólów fizycznych, pozostała
w Tarnowie, gdy za pośrednictwem Sardu, powołano mam niekiedy do siebie
pisywać, w każdym liście na natrętne moje zapływanie o Dzieciach, i o wszel-
kie tychże dotyczące szeregoty, miała ona odwogę, opisywać mi je sa-
mą ręką. Odpowiadzi te rozprawdnie bywały lakoniczne, co uważa, mo-
ją niekiedy zwracało; przypisywałem to atoli tylko delikatności, z jaką
Ona mi oszczędziła rozczulania, zbyt szeregotowym opisem; nigdy atoli
albowiem nie przypuszczałem takiej mocy duszy, w wątku tej na poster-
o fizycznie smępanej istocie; nie przypuszczałem też aby Bóg kmiotkierzył taki
ciós ręką na nią i na mnie; lubo gdy narazie pastora spadła
ni chwili nie sarkatem, poddając się tak w tym wypadku, jak we wszy-
Ahtem co mnie dotknęło — Twój woli jego! Jesli kiedy dopemni się
miara, a scala sprawidliwości Bożej przechylili się na naszą stronę, pocho-
bian sobie iż tej tej miarowobawej Isoty wiodane do tyle też narzech Ma-
tek: Polki nie mało się do tego przyczynia. Trzeba sobie wytawic kobie-
tę starbego zdrowia, zdwojgiem konajacych dzieci przed oczyma, a z trzaciem
co miało przyjąć na świat w kilka minutyj pirinij, by krótkiem swem ży-
ciem bo tylko dwóchletniem powierzyć jej na piemi, hobicki, wymiana
z domu, tutajacą się pomiędzy obcemi, a pnytom niemającą żadnych
o mnie wtęści z powodu przeciętej komunikacyi z Tarnowem, z had
tylko gtochy dochodził szmer, że tam już wszystko w pieni, wyciasto:
Trzeba sobie wystawic istną Niobę, patrzącą na padającą, koto naj
wszystkich, których kochata — a moze pmylnać każdy ze spelnita
Ona do dna coraz boleści! Niech będzie wola Trója Pauc!

Pamiętam jak dziś, dnia 26^{tego} Marca 846 roku, weszano mnie do pierwszo-
go badania; nie daw w Stokhausie tak było petno iż nie było miejsca na tran-
setarycz, przeprowadzono mnie do przeciwnielego gmachu szpitalu

wrojszowego. Wyszredtzy na drzwi zaciemnionej kapti, owsiało mię balsamiar
powietrze wiosny, a była to wiosna tak piękna i wczesna, jakiej nie pamiętam
w naszym kraju. Takby na wraźliwość ludziom z tej woli, od dnia owego
najohropniejszej burzy i zawięzi, z którym zdarzaliśmy pod Tarnów i od kłosa
strofy Lisiogórskiej 19^{tego} Lutego, poczęta się wiosna zupełna; w Marcu
to już zielono, jak gdyby natura wsłyszawszy spraw ludzkich, spieszyła
czem prędzej poturyc tym nobierem, ślady przelanej krwi bratniej. Brzeź
hajdan kłose nożem drwigotem, szydorski wózek kilku oficerów sto-
jących na placu przed Stokhauzem, mimo których przechodziłem,
pod eskortą kilku żołnierzy z najeżonemi bagnietami, dziwnie odbijał od tej
wiosennej pogody. Wprowadzono mnie do kancelaryi: po Aotem siedział radca
kryminalny Motawa, obok niego stojący piwo urzędnik Poliszor. Podam
mi krzesło, a tuż po mnie stanął żołnierz z karabinem, sapionem ku obronie
preświeternej Komisji, gdybym z rozpaczy chciał się rzucić na nią z jedyną
gotą ręką, bo druga miałem skuloną. Po zwykłych uprzejmych pytaniach,
pomyślano do szeregów. Mordując tego i gdzie zamordowano, a udając
zupełnie o tem nieświadomości, poczętem całą twierdzę składać na tych nie-
boszczyków. Kieratem się Eisenbach, dawny oficer polski (który istotnie
miał dowodzić jednym Oddziałem powstania, a którego zabito) myślał
mi, nie pomnę już kłose (z nieboszczyków także) szlachę Sawienia
się pod Lisiogóra; ze ras' oddawna dochodziły mię wieści o jakimś powsta-
niu, o którym mówiono ogólnie, a przeciw któremu Prząd nie przedsiębrał
żadnych środków, nie będąc głębokim politykiem, wzdkiem najwinnie ^{moją} i kłose
sama, tajemnie wspierać te zamiany, rada posyłać się Galicyi, byleby był
cho paszkodzie Roszgi, tej wielkiej swojej rywalce, widząc o historii z jaką
niechęcią jesie Marya Teresa Teresa do rozbioru Polski pomyślał, jak
dawata przykutek Konfederatom Barochim, a w 1791 Prząd Au Arjachi
widocznie prosegował ruch polski, tem takwój było mi porwizgić to przekonanie.
Ze ras będąc polakiem, czułem się być oborożanym kłosem podobnemu weswa-
niu, w imię Ojczyzny i honoru radości uclynie, nie mogłem wahać się sta-
nąć na wezwanie Eisenbacha. Z kłose ras cały ten plan powstał, kto
był pierwszą jego sprężyną, gdzie się poczynał i gdzie się kończył, odwo-
tując się do dem do Eisenbacha, któremu gotów jestem każdej chwili resnać
to na oczy. - Tomaszewie kłose w dawnej prawdzie spowidany sposób ucto-
zone, któremu kilka arkuszy zapisano, zdawata mi się najspozem, jak
w tej chwili obrać można było, a sadząc naprawdę, iż na dem nie
nie byłko ja, ale i inni będą mogli się kłose, postanowilem sobie

trzymaj się go stale. Widząc iż w całym kraju uwieziono, jakie kilka tysięcy
osób sądzonym iż Rząd widząc że z takiej wiktaniny przybyły porzywanych ustach
pnie Umierc winnych i niewinnych wytręci mu trudno i dojść prawdy; widząc
przytem jak rozdarł się umysł w kraju i w Europie, tylko mordami; pnieko-
nawszy się na koniec iż wszelkie dłań niebezpieczeństwo minęło, bo cała sprawa
upadła, rochce przecenie wywołai się z tego awbarada, a niewiedzącego
harac', tam gdzie wшыsey winni, a karadem snouu porzucey prawa nie-
winni, tedy oczyszcic się z zarzutów poned opinia swiata, po niejakiem
czasie ptomnych i do niedoego niewiodznych indagaeyi, Lechce pokryc wsey-
otko, altem tak zwanej taski. — Przekonanie iż nie ma dla Rządu imy dwo-
gi, tak mure oparowato, ze odtąd cały proces ten obtrzymi, miatam soba za
nie, i pewny bystem se mikonu p nad nie się nie stauie. — Takholwiek
zdarszenie po'nijsze w r. 848 uochuły nad niepodziauuie, przerywając
spokojny przebieg całej tej sprawy, przekonany jestem doład, iż bez tego
nie mogło by się stać inaczej. — Przekonanie to nie odstypowato mię przez cały czas,
i dla tego ani na chwile nie oddawatem się rozpaczy; a ci, co się widywali
ze mną, w czasie więzienia, jako i koledy moi, co ze mną siedzieli, mi anowicie
ksiądz Traszniak — ksiądz Jozef Nowakowski, Mawery Burzyński, Hieronim
Farczynski, i inni, ktory jakholwiek posrednią czy bezposrednią, Azydnoc' mieli
ze mną, niechaj mnie w tem zaświadcza. — Podnoszę, to dla tego, azeby dowiedc, jak
mylnie i potwarcie bylo owe omnie wieści, jakoby mi upadłszy na duchu, ze stawać
przy zgola z bojarmi, do sernan obserwiejzych pnyłkipit. Po skonczonym protokule
ktory trwał kilka godzin bez przerwy, nie odprowadzono mię do Stholthausen, ale po-
sokawiono pnie dwa dni w Szpitalu, gdzie takze w kenczas unakłono więzienie;
było to z powodu Nolegi mego Worszynskiego, ktorego zaraleu cheiano wyginda-
gować. Cztowik ten blisko 60 letni, najnie winniejszy bo do niczego nie
należał, wyjechał tylko w dniu naszej wyprawy do Tarnowa, w przy-
wadnym interesie; wrócił pnie chłopów na drodze i osadzony wrad ze mną
siedział tak soba pnie pół roku. A ihuż to takich więzmi stauu, bylo
wtedy w całym kraju? nie bylo miasta Obwodowego, ktoregoby nie za-
mieniono ^{wielki} na daktai więzienny, gdzie pakowano jak stedi ludzi najrozma-
itszych, winnych i niewinnych, ucieinowych i potriw; bogatych i ubogich,
tak ze mierał po dwadziecia i więcej musiato się dusic w jednym przeryptym
potroiku, a trwato to pnie rok cały, Zauim Sąd Pryyminalny Lwowski,
na kenczas jedynie kompetentny do wadzenia spraw politycznych, wedlug wi-
drimiaz, casstokroć, na chybit trafit, nie wybrał sobie, jakby z jakej sadzawki
pewnej liczby ofiar potrzebnych mu do uformowania monstrualnego
procesu owego, trwającego aż po rok 848. To też dzięki takiemu macaniu

na oślep trafito się nieraz, iż najmniej winniejszych ludzi sądzono jak najsurowiej za mniej znaczące przewinienia, gdy innym daleko winniejszym, udało się wykręcić rozmaitemi sposobami.

Cóż to za złote czasy były dla urzędników wystawnych ze Swowa na Hornis? Wyminalne do kosztliwych tych miejsc porapetunionych wyznaniami. Dykty, aranse, często gesty tapówhi, sypaty się jak z roga obfikości. Tak wyciecho na Swicie, ma swój punkt swrotnikowy, do którego doszedłszy już nie posuwa się dalej, ale przeciwnie porosaca na dół, tak biurokracya niezaprzeczenie w tych dwóch latach doszła do szczytu; były to istne saturnalia, piękne zapusty Meternichowskiego karnawatu. Z rokiem 1848 za to nastaty dwie postu i pokuty, alubo ocuchy roku tego nie zdaly obalic zupełnie całego systemu, zanadto wtorzonionego we wszystkie soki żywota, w krew i szpik Państwa Austryackiego, można być pewnym, że owe dwie świetne, owe dwie miodowe łała potwora tego prapadły już na wieki; jakkolwiek bowiem rzuca on się i konwulsyjnem wterganiem swoim niejedno w oko sobie potrzeć i wyrzucie jeździ moje, trudno aby kiedy stanął już na nogach i odyszał sity kłósem w szalonym owym tańcu, szafował nad miarę.

Opisywać wzięcie moje w Jarowie a później we Lwowie szeregowe nie będę widzę potrzeby; zotarsza gdy są to rzeczy dziś już znane i dokładnie opisane. Powiem tylko tylko iż oprócz bajdan, które były dosyć mi przykre lubo nie tak dalece, jakby się to komu zdawać mogło, było dosyć cenne. Na świecie powietrze nie wypuszczano mnie, wprowadzić wcale w Jarowie, bo też i miejsca nie było po temu; komunikacya ze światem miatem co dzień, przez rozmaite sposoby, co wiele ulgi przynosiło, a tak czas trzech miesięcznego wzięcia tamże, przeszedł mi dosyć szybko. O jednym wazniejszym epizodzie z owego czasu zapomniałem powiedzieć, była to wizyta hrabi Łaskańskiego, Wice-przesa Eubereium Sworoszkiego, który odwiedził mnie wraz z księciem Szwarcenbergiem (Fryderychem podobno) pułkownikiem od Kuzarow, w towarzystwie rozlicznej swity w której znajdował się między innymi komisarz cyrkularny Lesniawia Pan Łaskański przywitałowszy się ze mną, dość grzecznie, jako znajomym ze Swowa, oznajmił o śmierci niektórych znajomych, a między innymi szwagra mego Dominika Reja, kończąc rozmowę z dodatkiem "Patrz pan coście to nieszczyśliwa nasza rowolucyja narobili". Inymajże się wtedy na stanowiska zupełnej nieświadomości, odpowiedziałem mu na to: iż rewolucyja ta, o której

nie nie wiem, w żaden sposób nie może być moja, a wskazując na Les'niewicza
 dodatem że jest ona raczej tych panów dziełem. Na to Łazański rzekł,
 "A przecież Deboroski bywał u Pana" odpowiedziałem że nie bywał
 a nawet gdyby i tak byto, to nie moja rzecz o tem Rządowi donosić, gdyż
 ma On na to tych panów, wskazując na Les'niewicza. Gdy Pan Łazański
 stwierdził że byto to moja powinność, odrzekłem mu z oburzeniem
 iż do tego nigdy nie przyjdzie, arebym był demmeryantem. Książe Szwarc-
 cenberg rozwiódł się długo, jak i on był dotąd przyjacielem polaków, ion
 polską czapkę nosił (domyślał się że musiał stawić w regimencie
 ułanów Austryackich) ale też przyjaźnił się z tą rzeką, którą nam podawał
 chcieliśmy mu odpłacić sztyktem i truciizną. Nie wiem gdzie to szanowny
 książe przyjaciel polaków wycałat i odpowiedzieć na taki zarząd niedo-
 rzecany nie umiałem; powiedziałem tylko że nasza historia dostatecznie
 dowodzi, iż Polak nigdy nie walczył podłością, na tem skonczyła się cała
 rozmowa, która mi dała poznać poniekąd, jak takie wyższe figury
 Rządowe na tę rzecz się zapatrują.

Około 20 Maja, kilkunastu nas wybrano i wywieziono do Szwowa, nie
 więcej jednak, jak po kilku na raz, każdego na osobnym wozie pod silną
 eskortą, odmieniając wozy na każdej Stacji. Podróż ta trwała, dwa dni
 i dwie noce; na pierwszy nocleg stanęliśmy w Preszowie, gdzie nas u-
 mieszczaono w kryminale, — k Preszowa nazajutrz dodano nam
 straż twardą i żmęgo urzędnika, tudzież inne kasdany, pamiętam
 okropnie czasne i ciężkie, tak że dobrze daty mi się we śnaku. Ponimo
 so, nie traciłmy fantazy, a przynajmniej nadrabialiśmy winą. W transpor-
 cie moim, jechał pamiętam ksiądz Morgenstern, drwiczszy poseł, młody
 Bronisław Romer i Stanisław Kojowski. Przypnam się, iż doryć się
 zadeniłem spostrzegłszy tego ostatniego; wiedziałem bowiem iż on do
 niczego nie należał, a jeśli w ostatniej chwili dat się wieść o fałszu,
 to nie sądziłem nigdy aby ludzi tak mało wtajemniczonych w sprawę, jak
 On i młody Romer do Szwowa kwalifikowano; dawato mi to do myślenia,
 iż odtąd Rząd na fałszywej jest drodze, a jeśli podobnymi ludźmi
 zechce zapętnić wieściennia, to licza wzięni urosnie na tygunc, jeden
 albowiem pnie młodość, a drugi pnie odmienne widzenie rzeczy, i upstnie
 nie należał do kategorii tych, którychby sądzić i karać byto warto.
 W Preszowsku stanęliśmy na obiad, w obery na przeciw jatacu księcia
 Lubomirskiego; ten dowiedziawszy się o tem, przystat nam parę buk-
 letki starego, doskonałego wina, aró do obiadu, zasiedliśmy razem,

wypiliśmy to wino za jego zdrowie, i nie pamiętam żeby mi kiedyś tak wino smakowało. Potrzebieni a nawet podchoceni nieco, przegwarzyliśmy parę godzin weselo, jakby gdzie w lepszych czasach na jarmarku w Dobrowy, po czym jechaliśmy dalej na nocleg do przemyśla, gdzie osadzono nas w więzieniu przorobionem z klasztoru Bernardynów. Więzienie to po brudnym ciemnym i okropnym kryminalnie Rzeszowskim, tak jakoś mi miśko wyglądało, jakby dziecięca zabawka. Celki malutkie, ledwie jakieś trzy krotki w kwadrat mające, ściany cienkie, otwiera miśko, woszytko to jakkolwiek dla otowicka wolnego i nieprzywykłego, zapewne wydatoby się okropnością; mnie jakies wcale nieprzykre robito wrozenie, tak, że prawie żał mi było jechać dalej, tembardziej gdy na noc zdjęto mi te owe Rzeszowskie kajdany. Thoro Swit jednak ruszyliśmy dalej. Z Przemyśla znów inny urzednik, imie wazko odprowadzalo nas; osadzono nas do krytych bryk furmanickich i pnykulo za nogę do bryki, samiekt ktas kajdany na ręce. Urzednik szedł ze mną, nie poune już jak się nadzwat, ale byto to jakies nieate cetero, ile mozności starat się ostadzić nasze potozenie.

W Moszczkach znów jedliśmy obiad razem, w Grudku stanęliśmy na kolacyi, gdzie już po raz ostatni pożegnaliśmy się z sobą, przewidyjąc iż nie przedko się z sobą zobaczymy. Ceta ta droga dziwnie przypominata mi, pierwsza moją podróż podobną, gdy mnie w roku 833 takre kiedy jako więźnia, wieziono do Lwowa, z matemi jednak odmianami. Wtedy bytem bardzo mlody; dziś pnybyto mi lat kilkanascie; wtedy nie zostawilem za sobą nikogo oprócz Rodziow i Kochanki, dziś zostawilem ja, jako Zone i Matke dwojga dzieci, ktore wtedy mnie matem ze zycja. Matke o kilkanascie lat starsza, majatek strajnowany na boskiej opiece krewnych i przyjaciół pomordowanych lub uniezionych, sprawe ktorej się poswiecilem upadla, a przeciwie zyto się jakos, i nie tracilem obrachy. O przyszlosć bytem dopie spokojny; przewidywalem że trzeba bedzie czas jakis odpokutować, ale żeby to miato być na dlugie lata, nigdy jakos nie mogtem przypuscic, odwrotuje się tu dowiadac dwa tych co ze mną wtedy jechali.

Do Lwowa przywieziono nas równo z zachodem Slonca, brama publiczności jak zwykle w tym czasie krapyta koto Watów; postrzegetszy nasze bryki obsadzone żołnierzami, mnostwo oob cwatem, bieglo za nami pod mury Karmeliton; nim otworzono brame, do podwórca, we ktorem mieliśmy wjechać, wychyliwszy głowe, powidziatem otaczajacym nas ciekawie, moje nazwisko. Wsiadlosy z bryki, kolegow podróżny nie widziatem

już więcej, bo ich gdzieś w inną stronę zaprowadzono. Dobrze mi znany więzienny dziedziniec, owe okropnie mure starego niegdys' Maxtoru, znajome twarze niektórych dozorców, przypominają mi żywo spędzone tu, niegdys' trzy lata młodości mojej. Po zwykłej rewizji, spisaniu rzeczy, pieniędzy i. t. p. więziennych formalnościach, wprowadzono mnie panna mi dokładnie drogą, na pierwsze piętro. Liczby bytem mocno, gdzie mnie też umieszczono, aż tu prowadzą mnie pod N° 20. Była to karnia odosobniona, tuż nad drzwiami, prowadzącemi do gmachu sądowego, mającego tylko, jedną, obok siebie karnię, napętnioną, samemi tylko stoczynkami; znana mi ona była z owego czasu, że w niej samotnie siedział Konstanty Stowkowski. — Nie raz w tedy rozmawiając przez otwór, albo pukaniem z ówczesnymi moimi kolegami, wiataliśmy się nad tym nieszczęśliwym, że tak jest odosobniony od nas i nie ma z nikim komunikacji. Łatwo sobie więc wyobrazić, jakiego doznaniem uczucia, gdy mnie tam wprowadzono, miałem jednak nadzieję, że przy takim natłoku więźniów, niepodobna ażeby dla wszystkich osobne miejsca się znalazły; nie przypuszczam albowiem nigdy, ażeby więźniów stanu, ze zwykłemi stoczynkami mieszano. — Także było moje radziwoście, gdy w karni tej zamknęto mnie sam na sam z jakimś chłopcem Rusinem, brudnym, rozroszczonym, odradzającym powierzchowności stodołajem. Na środku karni stała pryzma, a na niej dwa sienniki; tam to miałem ja w materskiej zgodzie, potoczyć się, obok mego towarzysza. Ponieważ było już dosyć ciemno, nie było czasu rozpatrywać się, długo; znużony podróżą, po kilkumiesięcznym spoczynku, bez namysłu ustąpiłem sobie trochę, wtaśną, pościelę, i wkrótce zasnąłem twardo; nozna rewizya mi przeraziła, mnie już, jak tego zwykłe doznawali nowiejusze pierwszej nocy. Gdy jednak rano po dniu rozpatrzyłem się, lepiej oholo siebie, gdy spostrzegłem tuż obok leżącego przy mnie rusina, doznaniem niewąganownego rosnętu i oburzenia, na takie postępowanie ze mną. — Takkolwiek nie szło mi tu wcale o obrazę szlacheckiej godności i traktowanie zarówno z chłopem, to przecież między chłopem uczciwym a stodołajem, między czystym a plugawym, zawsze wszędzie była i będzie, różnica. Po ochłonięciu z pierwszego wrażenia, ponaglatem sobie, przecież to lepiej będzie, bodaj i z takim, żywą istotą, być zamkniętym, niżli samotnie, ock! bo ta samotność dala mi się już dosyć we znaki, podczas pierwszego mojego więzienia, miałem że znajdę tu sposobność czynić spostrzeżenia psychologiczne, a może wpłynąć na tego człowieka moralnie, dobrą radą i nauką. Po lepszej znajomości dowiedziałem się, że chłopisko ukradł

gdzieś wrowę, i już po raz drugi, siedzi tu w kryminale. Był to człowiek
głupi, narzekał tylko, przeklinał, wzdychał i zawsze był ponury; raz
tylko na dzień rozjasniała się mu czołoch fizyognomia, a to gdy mu jeść
podawano. Na zapytanie moje po rusku: czy majesz ty uszy, odpowia-
dzał mi najnainoniej, "majn budy / co znaczy po polsku usza, być!".
Odpowiedź ta niemniej po uiszajęca, awtażna przytak blizkiem sąsied-
ztwie, rozśmiewała mnie jednak, bo wystawilem sobie jak to stworzenie mo-
w butach pociesznie wyglądać; chociaż jednak unrhngi skutku tej cieka-
wości, na drugą, noc zabratem siennik z pryczy, zostawilem na niej
całe panowanie memu koledze w raz z jego familią; sam potoczyłem
się na ziemi. W nocy gdy opatrzył to Herker-Majster, zapytał
czemu radziej z pryczy tamtego nie zrucilem? na odpowiedzi mojej, że
nie miałem do tego żadnego prawa, gdy nas tu obu porównano; ho!
ho! co za Demokracya, zadziwił się pan Herker-Majster. Pomogło to
jednak o tyle, że na noc następna, przyniesiono mi, za moje pieniądze
tільки osobne, a chłopca ubrano w czystą bieliznę, wytargawszy go za to
porządnie za uszy. Niedziatę z tym chłopcem z miesiąc, dopóki nie
zabrano go sobie szerszłowie, potem dano mi innego kolege, akademika
Medweckiego. Od niego to dopiero dowiedziałem się niektórych szczegółów,
tychających się wschodniej części Galicyi, a mianowicie o rzęsi w Horzjanie,
o bezowocnym wybuchu pod Starajowem, pod dowództwem Teofila Wi-
snińskiego, o więzieniach we Lwowie itp. Kilka tygodni zeszło mi z tym
młodym człowiekiem najprzyjemniej, potem wypuszczono go na wolność.
Dziwna rzecz że odtąd nigdy nigdzie z nim się nie spotkałem i nie o
nim nie słyszałem. Jeśli mi mitem było mi towarzystwo z owym złodzie-
jem, czemiś ono było wporównaniu z innymi kolegami moimi, których
pomiedzy kilku, a nawet kilkunastu podobnych towarzyszy wpakowano.
W kilka dni po przybyciu do Lwowa, wzywano mnie do indagacji:
Referent mój Pan Pohlberg, zmiarzył mnie ciekawie od stop do głowy,
oprócz niego i aktuaryusza jego Pana Drenig, zastatem w biurze dwóch
świadkow z miasta Pana Engla, zegarmistrza i drugiego, którego
nazwiska nie pamiętam. Protokół był kubek w kubek, taki sam
jak w Tarnowie, tylko nieco więcej szczegółowy. Jeśli Referent badał
mnie ciekawie, to i ja niemniej ciekawy byłem do niego, co on też wie o
mnie. Taka pierwsza inkwizycja, bywa jako próba set, wysłup-
jących w szranki zapadników; gdy jedna strona produkuje, co bytu
dostać się, wybadać, to druga przeciwnie, co da się, zadać a jako

Kohwicz

Ktośbyk sity tu są nierówne, bo inkwizentowi stuią zrodła i wiadomości
 powzięte z całego świata, a więzieni zamknięty i niewiedzący nie co prze-
 cioko niemu swiadczyć może, musi wszystko na oślep dochodzić;
 to przecież z jaką taką przytomnością i bystrością pojęcia, da się
 mniej więcej wyrozumieć, czego się trzymać wypada; ~~ale~~ przynajmniej
 symetradem, dopiero w dalszym ciągu badania, kiedy to nagromadza się
 dowody i inkwizent umie z nich ręcznie korzystać, kiedy trafiwszy na pierwszą
 nitkę tej kłamaniny, uda mu się ją wyznucić, to już stowa za stowem porze się
 dalej wszystko bez końca; dla tego to prawnicy postawili za pierwszą zasadę
 że w takim razie, ażeby przeczyć wszystko (prima regula fori: ter ne-
 gare) i zaisie, nie ma tu środka: albo potrzeba wszystko przeczyć ry-
 czaltem, albo wdawry się raz w potowierne zernanie, niepodobna będzie
 wywiklać się z tego. Kto nie doświadczał inkwizycji kryminalnej,
 ten nie ma pojęcia, jaki tam cada stówko, nierozważnie wypuszczone,
 lub też ręcznie wyciągnięte, snuje za sobą, coar dalszy szereg pytań,
 wniosków i zawihtani, a wszystko to jak mówię po omacku; bo któż
 tam może przeniknąć; ile z tego wszystkiego wykręto już istotaie,
 a ile inkwizent domyśla się tylko i jako rzecz wykryta, przedstawia.
 Z tego to pochodzi se bywały wypadki, iż ludzie najkzszego charak-
 teru, którzy zaraz po protokołie takim, życie sobie odebrali; se najbglejji prawnicy
 anający na paucie wszystkie paragrafy. Ktośeni zabawiać się mogli, popadali w
 najobserwujszs scenaiia. Póź dopiero powiedzio o kursach protoduszonych, brzy
 drących się kłamstwem i wykrętami, uierwiających przepisów prawnych, a do tego
 czesto, kwić nie mader bystrogo pojęcia. Czyi można drzwieć się nawet i wymagać
 po nich, ażeby w sprawie, w którą wchodziło mnostwo osób rzej wiary,
 poctego charakteru, lub statego ducha, mogli oni utrzymać się nie zachwianiaie
 tak ażeby oni i sami siebie obronili i drugich nie potępili; wymagania takie
 byto czyta utopia, w którą jednak muszę się przyznać samu wierzytem
 mniemają iż wielkie owe utawienie jakie dawata tu sposobność składanu
 winy na niedających, dopomocie wyższym; tak se jeśli przyjdzie do sąwadania,
 to chyba tylko zafakt bezwisdy obrajnego wystąpienia, którego dalaic
 byto niepodobna. Pierwsza inkwizycja utwardita mnie w tem, tem, i
 mocniej widziatem, albowiem se dotad nie pewnego i stanowczego na jaw
 nie wyszto. Gdy pny tem dodano mi towarzysza niejakiego Lisowskiego
 ktoreu należał do sprawy tak Dwanej Karajowskiej; w której główną
 rolę odgrywał Jozefit Niśnicowski, gdy od tegoz Lisowskiego dowiedziatem
 się, że catta ta sprawa już jest ukonczona i pasadzona w pierwszej
 instancyi, tem mocniej utwierdziło mnie se w mojem przekonaniu;

jakże abowim mogłoby wad tak spieszenie kończyć sprawę z Wisniewskim
gdyby był wiedział o jego działalności i doświadczeniach, że namiętnie, nie pyta się
mnie się nawet o niego, widocznie byto, iż dotąd trzymano się tylko wy-
łączenie tych, których stapano na uctynku, pomijając zupełnie stronę
krową i przygotowawczą. Stronę, że tak powiem duchową, całej tej sprawy;
a może też se wytktem sekceją uczniom wszytkiego co polskie, nie
pomyślano nawet, ażeby ta sprawa wzięła się do owej wysokości
duchowej, i trzymała ją raczej do zwykłych burd szalonych. bez żadnej
podstawy i wyrachowania. Pomimo wszystkiego dopominania się mego, żeby
proces mój przyspieszano, przez całe kilka miesięcy, nikt mnie o nie,
nie zapytał, podobnie mój w więzieniu w porównaniu z dawniejszym pod
Drakoniskiem berłem s. p. Presenna, był o wiele srogszy, nasprzód sa-
wsze mielom towarzysza. powtóre pozwalano mi ~~ambonować~~ ksiąski rekwi-
zycje: po trzecie, na długie wieczory dawano lampę, wprawdzie nie do woz-
dra karni, ale przymocowaną do tak zwanej wieży, to jest skien-
ka szklanego we dwóch szwach, tak se światło tej lampy oświetało tę
karnię. Na spacer wprawdzie potgodziny tylko wypuszczano mnie co dzien-
nie. Wszystko to było celgi, których dawniej nie doznawatem. Tak schodził
dzien za dniem, miesiąc za miesiącem, aż państwu dała 16^{ty} Listopada pa-
rolano mnie powtórze do indagacji. Teraz se poczęła się już wojna na
prawdę. - Tak se pytań jak i parzutów, jako i zeznania moich odprowin-
dzi, które wsitowatem ciągle starować, do wytkniętego powyżej programu,
co raz widoczniej porównawatem, iż śledstwo kilkomiesięczne, wyprawa dło
na jaw umiastów nowych faktów, które sądzitem iż dotana, w ukryciu,
były tam szeregi, a nawet drobne szczególiki, niernane tylko osobom mo-
żafajnszym: np. miedzy innymi wiedziano i ten fakt drobny, że do
Krakowa na konferencyę z Mirosławskim, dostatem się Łapomocą 5 re-
skich, ktorymi przekupitem policyanta. Oprócz tego se zarządow wy-
mienionych mi przez referata, uzyskał protokółarnie, a po erdei ustnie,
widziatem jak monstrualne powziął on wyobrażenie o całej tej sprawie.
Bar wychodzący tu na scenę dziecia kowumistyczne, to znów szlachetko
Polskie zachcianki, ukrywające się pod fałszywą maską liberalizmu. Zarzą-
cał on nam iż tudzieliśmy tylko obywatelami chłopów, których nigdy
na prawdę spisać nie myśleliśmy. Zarząd ten okatni, najwięcej mi-
se rozsytek oburzał, bo mielom szlachetne przekonanie, o wytkości
naszych Ławierów, i o niektamarem poswiczeniu, wszelkich mabe-
ryalnych korzyści, dla sprawy, a był to zarząd, mowięc nawiasem.

pochodzący od jednego z najorymniejszych naszych Agentów, Franciszka Wolań-
 skiego z Trosna. Cytowich ten wypadkowy w rodzaj obłąkania, czy zwą-
 pienia, umiarkowanie nagadał niepotrzebnych rzeczy, umiarkowanie ~~usypał~~
 zarzutów na mnie grudem, z których trudno by mi się, było wyłoma-
 czyć nawet wtedy, gdybym był nie enat systemu obrony; wszystko to jednak
 wybaczałem mu po chrześcijańsku, zarzutu aboli powyższego nie wybaczę mu
 nigdy, zarzut ten oburzał mnie więcej, a niemi ow obłąpany o komunizm, bo
 w oczach wrogów stawiał się on prawdopodobniejszym i kłamał do ich
 przekonania. — Co do komunizmu, owego straszyla dla ludzi mających, kłó-
 rom ci uami wrogowie exornowali, widzieli oni dobrze, iż nam go z dobrą wiarą zamu-
 cie nie mogą, bo dążenia nasze nie wyrażały nigdzie z grania porządku społecznego,
 nie sągaly pro za narodowość, wolność, równość, braterstwo, owe znane zasady przyję-
 te przez wszystkie cywilizowane ludy europejskiej. — Na których z konieczności histo-
 rycznej, kardes Prąd nawet musi się dzisiaj opierać, choć zyskać słowatę pod-
 stawę. Zarzuty. krucizny, sztybetów, podstępnej ręki Urzędników niemie-
 i oficerów, których rzekomo zwałiwszy na bal w Jarosławiu i potapawszy
 na druczanie stycerki, jakie podobno powieś korespondent do gazety Augs-
 burgskiej miał widzieć na własne oczy, kłóbały nasze miały wyklucić
 sztybetami, opierano głównie na pojedynczym wydarzeniu, iż w Pilźnie
 powstańcy zabili Burmistrza Martala, którego kłóba, odstymat, za
 podburzanie chłopów; zabójstwo to, przypisywano mojemu rozkazowi,
 a nawet jakaś kobieta zeznała, że mnie tam osobiście widziata, kiedy ja
 właśnie w tej chwili, o trzy mile od Pilzna, jechałem pod Siwagóra.
 Pomimo orewistkiej bredni w tym zeznaniu, musiałam stworzyć o to walnę
 niestychanę i dopiero na mappie dowodzie, że w jednej chwili nie mogłem
 być w dwóch miejscach, o kilka mil od siebie waległych. Odprawiając
 kłó napasć, nie przeczyłem wcale, ażeby podobne pojedyncze wypadki pem-
 sły, za nięgodziwe postępowanie urzędników, nie mogły mieć miejsca, tu
 i owdzie, wszelką solidarność z siebie pracując. Oprócz zeznań rozma-
 itych prawdziwych i najfatszywszych tego rodzaju, pochodzących pro cześci
 z kłó woli, a pro większej cześci z prostej głupoty, lub też nieprzytomności
 i braku sprawy, nie mało też było prostych denuncyacji i oskarżeń tak bez-
 pośrednich na piśmie do protokółów zermnanych, jako też pośrednich,
 zapowię plotek, na rzekań, przekleństwo miolanych na mnie, przez
 rozmaite niezrusliwe wdowy pozabitych, Matki, siostry zabitych
 i uwięzionych, które w pieroszy rozpazy, niewiedzieć kogo się miały
 cześcić, a którym bynajmniej za ete niebiore, bo nie wiedziaty, co
 czynity, a wółka boleść ich miata swoje prawa. — Organa

Organa Rządowe policyjne nie omieszczały, podniecać te narzekania, zwracając pro-
to z siebie, cały ciężar odpowiedzialności na mnie, przy czym rade były dowiedzieć
się, niejednego wręczótu, co do mojej działalności w tej sprawie. Demun-
cyacji podobnych, pisemnych pochodzących niestety! od Obywateli! od
szlachty, ludzi używających pewnego znaczenia w Obywatelstwie, polka-
żywano mi kilku, i gdybym chciał, mogłbym tu nawet zacytować ich
nazwiska, ale niechaj i im Bóg przebaczy. Byli to ludzie, którzy jako wy-
żej mówiłem, przeciwnego z nami zdania, opuszczeni od Rządu i oddani
w ich umiarkowaniu na pastwę wrojonego terroryzmu rewolucyjnego, przy-
stąpili do nas w końcu zoryskwa, dziś gdy wszystko przepa-
dło, nie mieli oni nic lepszego do czynienia, jak czeupredziej udać się
do Władcy, by dobrowolnym spotknięciem nas, w ogóle, a mnie w szczególności,
zamaskować przed Rządem, nawet ten mały udział, jaki
wzięli w naszej sprawie, a przy tem dać folgę, długą tłumioną ze strach-
u żółci, i pomóc nam za to. — Między innymi jeden z po-
dobnych nieproszonych świadków zebrał pisemnie, jakoby go mój
brat napadł z pistoletem w domu, żądając pieniądze, gdyż mój brat
nie znał go wcale, a tylko ja sam byłem raz u niego, potrzebując
aby mnie dalej odcotał; przydłem go nawet osobście nie widziałem,
bo sprawę całą zataił etonom. — Drugi zaraz w pierwszej chwili
li, gdy jeszcze w najlepsze rzeź trwała pod Tarnowem, wpadł
do swego starosty, wraz z sąsiadem swoim, pewnym Panem Ba-
ronem, i napłótszy kilka arkuszy niestworzonych rzeczy, prze-
ciwko mnie, zakomizytłemi słowami "teraz jak słychać, rozpuscił
swoją bandę pod Tarnowem, gdzie rabują i wsie palą." Pewien z ta-
kich Obywateli ziemskich, uwięziony we Lwowie, jeszcze do większej doszedł
doskonalsości, nie tylko nagadał on do protokołu że byłem u niego ~~z~~
z Dembowskim przebrany i w peruce, a to gdzieś tam w Przerani-
skiem, co było fałszem zupełnym, bo tego człowieka nie znatem nigdy,
i dotąd nie znam; ale raz podstuchawszy rozmowę kolego w swoich pro-
skno, sprzął samelodował się do sądu i wszystko co słyszał, zeznał
do protokołu. Jest to fakt, którego moim może kto nie uwierzy, i ja sam
nie wierzętem także, gdyby protokół ten, nie wpadł mi przypadkowo pod oczy.
Takiich to niestety! miłośny ludzi pomiędzy sobą, obok najszlachetniejszych i naj-
zacniejszych, mogących być każdej sprawy i każdego narodu chluba; takiich to lu-
dzi, takich, którzy Rząd w zastępieniu swoim, podnosi do godności męż-
czeństwa, sygnia jak z worka wyosi na kilka i kilkanaście lat nawet

gdzie tylko była, jaka bawi poszlaka. Czyż nie była to istna komedia? trzeba było być chyba ślepym lub upadłym na duchu, aż do głupstwa, by tego nie widzieć i takie wyroki brać na serio. Ale do rzeczy: z całego tego chaosu Zernau i raskarzeń wystawiających nie tylko mnie i kolegów moich, ale całą sprawę w najfatszywszej i świetle, trzeba iż było wydobyc koniecznie. Nie miałem jednak na tyle odwagi, ażeby wziąć tu inną rolę, przypołożyły w dawniejszych procesach, uważać wszelkie zernauia za sbrodnie, zdawato mi się, że jak tylko sbrodę od przysiężnego systemu obrony, jednym krokiem wyjdę po za ów cmentarz pomordowanych nieboszcyków, którym wszystkie role w tym utrojonym dramacie rozdane, to popetule sbrodnie; system ten cmentarny, którego jako najtego więcej na pozor i imi koleby moi iż uchwycili, przydymit iż do co raz większego zamętu, na czeu prawda i jedność sprawy, nie mało cierpiały. Miałano bowiem tak kierunek, jak całą sprawę, na pierwszych lepszych, najniewinniej pomordowanych, wystawiając ich, jako pierwszych bohaterów; uświerdzając przedto w rządzie mniemaniu, iż miał on szlachność karać ich pomordować, gdy natomiast przeciwnie, trzeba tu było wykazać, ile popetuitno niesprawiedliwości takim rycerstwem mordowaniem, gdzie na jednego winnego, padato kilkudziesiąt niewinnych, najspokojniejszych, i tak pnieśwonych rewolucyi całej, jak same wstępnie rzędowne.

Łatwo sobie wystawic, jak porządane byty Rządowi podobne zernauia; nie omieszkat on głosić przed światem, jakich to niebezpiecznych herostw powstania porabijano. Znacniejsze imiona tych ofiar, najniewinniej pobitych, występowaty tu, jako imiona pmwodników powstania. Trzymajtemu się, na stanowisku obrońnim, Referent mój zdawat mi nie jedno kłamstwo, zapisując jednak ciepłiwie wszystkie me zernauia; aż po kilkudniowej takiej kabuszy, występit on do mnie sprzemową, mniej więcej następującej treści: „Muszę zwrócić Pańską uwagę, iż jesteście na myśnej drodze, która cię do niczego nie doprowadzi; zapierasz jakba dobre nam znane, bronisz osób i zakrywasz je, gdy one same już iż do wszyśkiego przynaty, i Pana nieoszczędzają; rzecz w do kierunku i porzątku spisku jest nam dokładnie znana, to mamy na to bardzo ważne zernauia ludzi, których pan o zdradę, głupstwo lub słabość posadzać nie będziesz; porzynili oni widocznie w tym celu, ażeby Rządy, o istocie tego samochu oświecić; lubo to nie jest moim obowiązkiem, muszę Panu powiedzieć iż ludźmi temi są: Tysorowski, Mierostawski, Kosiński i inni w Pomańskiem, którzy jak najobozernie zernauia

którzy mieli prawo nadzienia władzy; a przeto umiemy się
dawać nie mam ić dać od tego odwrócić. Przewidywałem ja, iż zeznania
mojemu nie jednemu nie dogodzi; ale pytam ić: czy dowódca pułku, gdy
kazał starsi szarżować na armady, ma się oglądać na to, że ten czy ów podko-
mendny spadnie stamtąd z konia i czyż eżesita, owi podkomendni jego
niepowinni byli na to przygotować, że gdzie drwa rąbią, tam strąski będą?
czyż na to myślałem sobie skądąś umieć owi swem saufaniem, aby
przy pierwszej lepszej sposobności odwołać mnie zdrajcą? tego nie przypu-
szczałem! i to był mój błąd jedyny, że nadto będą pewnym swego bez-
interesowności i poświęcenia, którego od kolebki prawie dawałem dowody,
abybym mógł coś podobnego przypuścić. Sądrać po sobie rozumiałem, że
tak jak ja przyjętem zeznanie Mirosławskiego, lubo z niejakim podzi-
wieniem w pierwszej chwili, ale nigdy, ani na chwilę z podejrzeniem,
tak i ci, co ić o moich zeznaniach dowiedzą, zdziwić się może w posrochu,
ale przecież stęj woli nigdy mi nie przypiszą. Pomyliłem się w tem
nie! i boli mnie to, doświadczenie; ale tak się pomylił każdy, co będzie
sobie przesądzał ludzkie poświęcenie. Łatwo to było tu jedynemu, za
dobrych czasów, dopóki się przyzwość usmiechata, zermować słowami;
łatwo nawet z pataszykiem w rękę po starcu się się na konia, ale
gdy przyszło pnieść mudy i męski wzięcia, gdy przyszło nie pnieć, ale
żerzyć, ale wercać i głową popracować a już pracować w skrytoci,
bez rozgłosu i blasku - dla sprawy, to odstąpiłi mnie waleczni żoł-
nierze, poszedłem sam do szarży, a z tyłu zaplecami już po wstał
gwar i szemranie i słowo okropne: "Zdrada" słowo niesłychane
znane w Polsce i owsto wywane, przesyła serce moje! O! nich
Wam Bóg to nie pamięta! . . . . to ja darono przebaczeniem. Im
bardziej rozmyślałem przez te trzy dni, tem mocniejszego nabierałem
przekonania, iż tylko smiałem wystąpieniem postawić murna sprawę
te, na wysokości sprawy narodowej; a pnie to wymusić dla niej
od rządu poszanowanie i ludzkie obejście, czego drobiazgowymi i krow-
liwymi wypierantami nigdy nie osiągniemy; gdy przy tem spisek
już upadł, wybuch się nie powiodł, i na tej drodze nie już nie da się
zrobić więcej w tej chwili, i rzecz wsta należy do historyi, nie było
się tu nad czem namyślać dłużej; przeciwnie najmocniej byłem
przekonany, że jest to moje ostatnia ustuga, jaką oddać mogę
krajowi; a że mam to w naturze, iż nie nie lubię czynić na potory,
prowizjem zaurar przysłać do Żeznani jak najobszerniejszych

z wszelkimi szeregami z których cała sprawa zobowiązuje z najpewniejszą, pra-
wdą wyjaśnioną; postanowieniem zernania moje z czasowych pojęć in-
kwizycyjnych roznieść do wychości opowiadania historycznego, rewolucyj-
 roku 1846 r.

Taki to, a nie inny cel był, mego postanowienia. Zastępnym sobie było
w myśli szanowanie osób, o ile widziałem że dotąd nie są uwięzione, albo ká-
tali, które nawet w razie Amsterdą, która dawno pnieo dywatem, mogłyby być
od niej wyłączone, lub przynajmniej losu pozbawione. Czy ta moja polityka
była dobra, czy zła, mądra czy błędna, zostawiam sąd czytelnikom; to było
zapewnie ich mozę, że nie było w niej ciecia samolubstwa, ani stałości; a ra-
czej przystępuje do niej, miatem najwęższe przekonanie że wypełniam
tu czyn wielkiej odwagi i poświęcenia dla kraju.

Wierwany po trzech dniach do Biora, z czego od wstępu w którym prowadzia-
tem iż widząc na jak mylnej drodze znajduję się sąd, w ocenianiu naszej spr-
wy, przystępuje sam dobrowolnie do reżman' otwartych, mając za uchybienie
tak rotasnej godności osobistej, jak sprawie której stwżytem, i która tu zastę-
puje, gdybym nadal, trzymał się wybiego'v negodnych kakiej sprawy. Od-
szedł protokola moje szty już bez pmerwy i prawie bez żadnych zażytań
ze strony Referenta, jednym ciągiem przed trybunę niesigce, prawie codziennie;
przybrałszy charakter prostego opowiadania historycznego. Dopiero po
ukończeniu tej mojej powieści, wystąpił Referent z rozmaitymi zernania-
mi, pniecia mnie poczynionem, tak pniez wpiśtawizniom, jako innych
swoich i denuncyandów. Było tam nieco prawdy, ale większa część
fałszu; utwierdzitem się z tego w przekonaniu że gdybym był powzedł
przy obranym z początku systemie, (jakkolwiek koniecznym, przy spiskach
niecałkiem wykrytych, to w sprawie jawnej doprowadzonej aż do otwar-
tego wybuchu, nie byłoby mylnym i nieostoiwym, ale widlec dla siebie
szkodliwym.) byłbym się zaplątał w taki labirynt kłamstw i wykrystw,
byłbym sobie tak zwióztał rze w obronie sprawy (bo jakże byłoby mo-
żna bronic rzeoz i wyswiecec jej prawdziwą stronę, zapierając się zupeł-
nie wszelkiej z nią, solidarności) że nie tylko sam nie mogłbym wybrnąć
z honorem, nie tylko innych nie mogłbym być obronic z najdziwaczniej-
szych występów i zarzutów, które na nich wkładano, ale musiałbym ich
wplatać koniecznie, jak to nie tylko mnie profanowi przytrafić by się
mogło, ale przytrafiło się pierwszym prawnikom i koryfeuszom intelek-
tualnej prawniczej kraju. — Między innymi z rozmaitych zernan'
mylnych czy kłamliwych, utwierdono sobie przekonanie, że w ruchu

tytu

tym ogół szlachty wzięt udział nadzwyczajny, że pieniądze wypaty się nam
sąsiedzi, że najznakomitsi Obywatele ^{jak} np. książę Sanguszko i inni, nie
tylko własny swój, ale i srebra i klejnoty złożyli nam w ofierze i z ręk naszych
wszelkimi sitami popierali. Coż z tego naturalnie za wniosek cherata wy-
nieść biurokracya? o to mianowicie, że szlachta, w której jedycie spory-
wa narodowość, iż której płyną wszelkie rewolucye, gdy nie dano się wywrzeć
do nogi, miszając do reszty materialnie, odebrać jej przywileje, skasować
pańszczyznę, podkopać wszelki wpływ na chtëpów i wystawić ją w oczach
Przed wieki jakie indyjskie paryga, niegodne żadnych praw ni istnienia.
Czyliż nie było to moim obowiązkiem, wyswiecciem rzetelnej prawdy, i sta-
nowiska, jakie szlachta w ogóle względem rządu i państwa, odwrócić od
niej, zacięte przeciw biurokracyi, i ile możności starać się, ażeby
gdy już i tak tyle niewinnie wymordowano, do reszty nie przesła-
dowano i nie niszczone całej owej klasy narodu, która jakkolwiek
w rządu naszym, według wszystkiego co wyżej wskazałem, w ogół-
ności brata udział Staby, potowiczny i prawie wymuszony, to
przecież stanowi dotąd główne jądro narodowości. Co do owych
sum bajonickich, któremi rzekomo mieliśmy rozrządzać, przynajmniej
iż oprócz ogólnego celu wyświeccania wyświeccania tej rzeczy, z prawdzi-
wej strony, miałem i ten cel osobisty, ażeby zruć z siebie podejrzanie, ja-
kobyśmy gdzie fundusze publiczne zapniepacił; dla tego w tym względzie sta-
ratem się ile możności najsumienniejszy rachunek, co pewne przykre nades
miało dla umie następstwo. —

Pewien zacny Obywateł, pan Stanisław Fikauer, ofiarował nam był
3000 reńskich; summy tak znacnej nie chciałem przejąć, nie spo-
dziewałem się nigdy przytem, ażeby przy takim natłoku winnych i wzię-
zionych — okoliczności, wszystko tak surowo — aż o to zacnego tego oby-
watela, w skutek zernania mojego uwieziono. Dotąd jeszcze, gdy sobie
to przypomniałem, żałuję iż się tak zapuściłem, a żałuję tembardziej; że utwierd-
tem z prawdziwym poświęceniem, poddał się losowi, ani słowa nie sarko-
noszy, na umie za to. Był to presła, orydy wypadek, którego przewidzieć
nie mogłem tembardziej, gdy w zernaniach miał wiele innych osób po-
szystem, których przecież nie się nie stało. O ile wiem przynajmniej, oprócz
tego wypadku podobno byłko jeszcze jedna osoba z tego powodu uwiezio-
no, a to dla tego jedynie, iż wadliwym, iż jest ona już wcale skompro-
mowana, a takich nie wstrząsałoby potrzeby oszczepać. Był to niejaki
gorzałuch ² Ukreński z Dzikowa. Inni wszyscy, jak to już powyżej

mówitem, mieli otwarte pole do obrony, bo nikomu w ocy nie stawatem, co
 jedyny, mogło byto stanowić dowód prawny, a i to niecasy, ale tak zwane
 pót dowodu. Musze, ka wyznać iż zoiętką chęć amatem, wszystkie moje
 zeznania, kadeuu w ocy powiedzieć, bo uniennatem iż tym sposobem pokazę
 im, iż nie są to potęzne oskarżenia, i byłbym to nawet czynił, gdy bym był
 przypadkiem nie dowiedział się, na jakie pnrto naraziłbym się niebezpie-
 czeństw. Po skonczonej indagacyi, dano mi swydaty truhdnowy
 czas do wniesienia ostatecznej obrony; prositem aby mi pozwolono
 ją samemu spisać, mogę zaręczyć iż nikt może, do owego czasu, nie
 wypowiedział tyle gorzkich prawd Przędowi, co ja w tej obronie, jako i w całej
 mej indagacyi wypowiedziałem; winy z siebie nigdzie nie zrucaję, przeci-
 wnie z innych ją przyjmowatem; zgodnie z prawdą wyznatem, że współ-
 nie z Deubowskiem, bytem całej tej rzeczy sprężyną, w czeu zgola sam
 Referent mię upominat, iż sanadło się naradzić; o tasę nie prositem,
 a nawet przeciwnie wyrażnie powiedziałem, iż miałbym sobie nie tylko za
 najwęższą, barę, ale za osobiste uchybienie, gdy bym miał być w czeu=
 kolwiek lepiej od innych traktowany; nakoniec skonkludowatem, iż
 gdy teraz po otwartem wyjaśnieniu rzeczy, Prząd ma już wszystko pnu
 czynna, gdy widoczne jest z tego, że spisek ni niejszy, rozbity zupełnie
 należy do historyi, i żadnemu już nie grozi niebezpieczeństwem, gdy nadto
 według zdania mego, Epoka spisków doszedłszy w ubiegłym roku,
 do punktu kulminacyjnego na dal upadła, a naród odlat na zapewne
 na inne nowe jakieś wstąpi drogi, nie pozostaje nic Przędowi, jak Aktem
 łagodności zatrzeć choć w czeu tyle błęsk zadanych Krajowi, i ztagodzie
 opinia, Świata, jeśli byś miała honowanie nastąpić kara, niechaj spa-
 dzie ona raczej na umie, jako najwismijszego, a nistli miałaby dotykać
 ludzi, po większej czeu obataunconych, weię gnieńskich prawie mimowohie,
 którzy niepotrzebnie tylko męczeństwem wojem nie przestana, jestryć
 tyle ran woiężych Krajowi zadanych. Też kudy wozobniej czeu później
 abta tej inkwizycyi wyjdaz, na jaw, kto je czytać będzie, enajdra sam
 co do słowa to wszystko, co tu powiadaui.

Gdy pnykoncu 847 r: na moje żądanie Gubernator hrabia Stadion
 odwiedził umie w więzieniu, wszystko to powstonytem mu zasługując
 sobie wyrażnie, ażeby nie sądził on, iż dla tego takie obzorne zeznania
 zrobił, by pnrto sobie jakowe tasę okupić, że raczej wymawiam
 sobie ażeby umie takowem niehanbion. —
 Rozmowa ka moja ze Stadionem dosyć obszerna i długa, której
 z wyonowa, jako nawet nie wiem z kad mi się na ten czas więsta,

przedstawitem mi cały obraz kraju, wszelkie nadużycia biurokracji i stan
naszej sprawy, o ile wulkie na nim zrobita wrazenie, drzykowal mi za te
objawienia i zapowiad iz nie omieszka zrobic z nich dalazy wyitek. Stoz
i woszytko co miatem powiedziec, by raz narozcie objawic, zgodnie z moj
sumienniejrzq, prawda, i postypowanie moje i onego pobudki, powstarram
raz jezue, iz sad o tem zostawitem karcemu, nie narzucajqc nikomu me-
go proekonauia; wtem dobrze ze zbledzie mogtem, nie jestem tak za ro-
zumiatym, aiebym miat sz za wielkiego polityka, wiem tez nie mniej,
iz w polityce najwiktisi ludzie nawet, bledy popełniiali, do tego tytkom
gdy sz nie przyznam, aiebym uczynil tu cos w mojem proekonauie zdro-
żnego lub w cziem kolwiek przeciwnego, obowiazkom honora, i miłosci
Ojczyzny. —

Gdy wieš o zemanach moich dozta do wycznio, ktorym nie omieszkam
przy indagacyach, w najfaskrawoszych barwach malowac, to moje po-
stanowienie, aieby przy to nakłaniae ich do wycznia, przytem nie
obeszto sz bez nadużycia mojego nazwiska, gdyz wiem dowodnie, iz
nie jedno cytowano jakoby ode mnie pochodzilo, o czem mi sz nawet nie
šnito, gdy wieš ta poszta z Karini do hadni, a z tamtqd i na swiat sz
wyddzyla, gdy wiały ja w opiekę kobiety, policya rządowa, rada z tej miłej
broni do kucia intryg; narozdz, urzta ona do bajermych rozmia-
row; jedni mówili ze wyrobitem sobie Amnesyę i wyštaie do Ame-
ryki, inni ze, ze strachu przed szubienicq, wygadatem woszytko, inni
narozcie, ze jako demagog nie mogqe już innym sposobem szlachty,
chca ja oddac na pastwę Przędu, słowem nie byto szbrodni. Woszytko
mi nie przypisywano; oczerniac mnie, potwarzac, deptac wopi-
nii narodzi, nato sz niejaka moda, ogólna; wiem wypadki ze
wiczniowie, ktorych nie tytko nigdy nie znatem, ale nazwiska
ich nawet nie tyzratem, wiałali sz przed drugimi, ze ich po-
pitem. Siedzac jak rzektem powyzej, w odosobnionej karni, z moj
spokojniejszem sumieniem, nie miatem nawet wyobrazenia, ze
jestem owym koxtem ofiarzym — na ktorego tyte posypato sz nie
narozcie, w miarę dopiero, jak po szwirozonej indagacyi szmieucano mi
towaryszow, jako tez z wiešci szyszanych ze swista; podczas woszytko odwie-
dzajęcych mnie kobiet, dowiadzywatem sz potrochu woszytkiego. —
Łatwo sobie wyobrazić, co sz ze mną, drzato, bronie sz nie byto sposo-
sobu, bo jak wiadomo przy tych woszytkach zawoze w obec urzędnika,
zaledwie ukradkiem można byto szacic słow kilka, z ktorych
kobiety

kobiety te nie mogły dojść prawdziwej istoty rzeczy, potępiały coś niecoś
jesure większe smutny dziwolazgi, pomimo to że Referent mój widząc tę
moją torturę wewnętrzną, miał tyle ludzkości, iż pozwolił mi raz otwar-
cie wypowiedzieć powody i cały sposób w jaki postępowatem; nie przymiały
one i tak mej myśli, a czego rzekomo tagodnie opinie, przeszyły przed
światem fakt orewisty; pmu co jesure w większe podawały unie opia-
nie podejrzeń, skoro wstydzi się i zapieram moich uszynków. Dobne
to powiedziało, strzeżcie się od myślaciół. Wypisać zaś wszystko co je-
dynie mogłyby mi było dopomóc, pomimo to iż wszelka łatwość
była po tem, nie mogłem z nawlekającego powodu. Zaraz w początkach
pobytu mego we Lwowie, napisatem był kartkę matce zaurazę, i tyżę się
tylko spraw familynych. Wkrę cheiatem podraz więzły, oddać mej brato-
wej; urzędnik spoznigt to i kartkę odebrał, wskutek czego zaprzeczono mi
w wszelkich odwiedzin; emu drony tem, że jak zwykłe niecierpliwy, pospie-
sztem się z daniem słowa Referentowi, iż odtąd żadnych kartek ani dawać
ani odbierać nie będę; fatalne te słowo pospieszenie wyrzeczono, uagnity
mi niemożliwem wszelkie dotkliwe wytłomackenie się na piśmie; ledwo dopiero
na parę miesięcy przed uwolnieniem, gdy miałem towanyższą korespondować
z żoną, Mateką Tronakowską, podyłowatem jeemu co cheiatem pisać w świat,
a on pmu żony podał dalej; było to jednak za późno; opinia sanacka
była już napompowana, a żeby dano się tak łatwo naprawie. Żona moja
ciężko chorą, ledwo w jesieniu w 847 r. jechała do Lwowa, tutaj nowego ro-
dzaju, erelkafy jej katuse; szmerstwa na mnie uiolane dochozdity do
niej żony, kobiety, żony więniów napadaty jej z najokropniejszemi ryganiów-
kami, bez żadnego miłosierdzia, ani rozględu nateruę tak niwyrzoli-
wej kobiecie, doprowadzity one do tego że je w śmiertelną, wprawity cho-
robę, i żeby nie ojcowskie starania zupełnie bezinteresowne częgo-
godnego dohtora, Wicentego Petrowicza, byłaby ona niezawodnie
życiem preceptacita tę żrogą nieładzkość. —

Taka to była nagroda za wszystkie cierpienia, za całą poświęcenie i za
bezważdne oddanie się moje, smiataożrec mogę duszę i ciałem tej
nieszczęznej sprawie, bodajby nikt takij nie doznał nagrody. —

Tym czasem sprawa szta swoim trybem: więzniów podielono na
kategorie, według miejsc, w których zostały zdarzenia; po ergroszy od
Listopada podobno roku 846 ciężko ogłaszano wyroki mniej więz
stogie i wywozono rozmaitych ludzi do Berna, im więcej sta-
zywano takich, których miałem przechować, ze udziat ich

ich był bardzo ograniczony i mały, a skazywano ich na długie lata wię-
zienia, tem mocniejszego nacieraniem przeświadczenia, że wszystko to było
tylko do chwilowego terroryzowania tłumu i musi się w krótkie skończyć
amnestya, jak zwykle kończą się takie sprawy. — Gdyby to bowiem było się
konczyło na kilku lub kilkunastu najmniejszych, to byłaby to kula kon-
sekwencya, — ale trudno było przypuścić, żeby kilkuset ludzi, pro-
wickiej części niewinnych i tylko śbiegiem okoliczności wplątanych, musiało
na prawie kilkanaście lat trzymać w zakamieniu. —

W ostatnich dniach lipca 1847, razem z moim obojczykiem i moim bratem z którym
na ten czas w jednej karczmie mieszkaliśmy, spakować rzeczy, i wywieziono
nas do innego więzienia, do tak zwanych: matych koszar, na Słotkiew-
szkiem przedmieściu. Przed wyjazdem jedząc wsiadaliśmy z moim Represen-
tem. Markowatem po nim to więzienie ma wyrok przekliwy; j. że coś za-
szło niewyjątkowego, jakby przesuciem jakim, odrazu wypadtem na myśl, że
mają na kims' wykonać wyrok śmierci. Oczwiscie Wisniewski pierwszy sta-
nął mi przed oczyma i wprost wypadtem na Repreuta, że to zapewne on ma
ma być tą ofiarą, powiadziatem mu wczaj że przyjdzie czas, że Bóg sam będzie za-
trawiał tego, w kim w krótko aż nadto się sprawdziło, że od dnia tego mordercy legalnego
obudził się najgwałtowniej duch we wszystkich warunkach epokosensolwa' we dwo-
wis, a śmierć mezeniska tego samego dnia ożyczyły, więcej może przyniesło
sprawie narodowej, jak całe jego życie pełne trudów i poświęceń. —
Myżwiżeni do koszar, wiedzieliśmy już dobitnie, co się ma spotwić; a nierawno-
dnie Wisniewski i Knapuściński, od chwili prorytania wyroku nie mniej
cierpieli, jak my za nich tam z daleka z każdą minutą, a każdą godziną
przybliżającą tę chwilę orszakową, te chwile, w której orszakują mieli mieć
ustępę krajowi, zdawato nam się, jak gdyby nam o zycia wydarło w wy-
stkie chwile przedśmiertne. Łate przygotowanie do tego aktu, przechodzi-
liśmy wraz z niemi w naszej wyobraźni — a kiedy dowiedzieliśmy że już
się stało, to razem z niemi i z innymi modlił się za duozą porzegnaliśmy
ich na wieki. Po niesnazyliwem tem zdarzeniu, przywieziono nas na zad,
do karmelitoiw, ale już nie do tej uciążliwej karczmy, tylko pod numer 34³
gdzie zastaliśmy trzeciego towarzysza, księdza Józefa Nowakowskiego. Od niego
jak i od sąsiadów nowych, których mieliśmy po obu stronach, dowiedzie-
liśmy się niektórych szczegółów, prawdziwie bochałerskiej i mezeniskiej śmierci
ci Wisniewskiego. — Kiedyż innemu opowiadano nam, jak po proryta-
niu wyroku przed gminnym sądownym, na rozstawaniu zażądał
on, aby wprowadzono go na zad do sali sądowej, gdzie było zebra-

zobrane całe greccim sądowne, i tam uroczyście oznajmił wszystkim sądziom
 że im przebacza, jak później wyjeżdżając już na plac, silnym, donosnym głosem
 zawołał na tłumy: „Regnamus bracia!” a potem z najzimniejszą
 krwią, z najzimniejszą twarzą, w której malowała się uroczyta powaga i spo-
 koj stasorony do takiej chwili, jechał pomiędzy tłumy zegnające go, powiewem
 chustki z okien i balkonów, wiencami kwiatów sypiącemi się pod kota
 aż tam na piaskową górę, z kąd przemówił do tłumów: „Niechaj was
 śmierć moja nie odstrasza!” Napuszciski także smiało szedł na rozstanku
 ale junańcy, wili głębokiej i świętej owej, co tamten zeznawcy. —
 W dwóch tych mordach legatnych, przebijata myśl dwójaka: w Wismieckim
 chiano ukarać Emwarypusa Centralizacji Wersalskiej, by mu to za rzucie
 postach na emigrację, jak gdyby to emigracja nie znata tego rodzaju po-
 strachu, jak gdyby nie liczyła ona o granie stójcin Ławorsów, Konarskich,
 Woltowców i kilku innych, którzy już kilkanaście rok rocznie, prawie
 dostarczali pastwy Mikotajowskiem siepałom.
 Może by i że się myli i bodajbym się mylił, ale przekonany jestem iż do szkodli-
 tego wyroku nie mato przydzynity się owe Augustne narzekania w całym kraju,
 że to Emigracja i Emwarypuse narobili całego nieszczęścia. W Napuszcim-
 kim chiano ukarać, Gwizłohradkie pomawanie się na poświęconą osobę Ang-
 dnika w Burmiestrze z Piłzna, bo lubo tenże machinacjami swymi nie
 mato się przydzynit zapewne, iż cała obława okolo Piłzna, zawerowineta
 się od krwi i mordów, ale czemże są te ofiary w porównaniu choćby z je-
 dnym z Tonkiem tylko nieetykalnej birodziny. — Tak się później dowiedziatem,
 wanyłano się nad tem w wyższych sferach urzędowych, ażeby i ze szlachty
 wybrać ofiarę, dla przykładu. Gdy się ta myśl była wznymata, to oca-
 wicie nie kto inny, tylko ja byłbym był na to wybrany. Brałowato jednej
 rzeczy: potroizno za zasadę, ażeby tam tylko śmiercią karać, gdzie przy-
 szto do rozlewu krwi; że raz pod Narażowem gdzie dowodził Wismiewski
 zabito jednego czy dwóch szwabów, a w Piłźnie gdzie Napuszciski był naj-
 czynniejszy, szinał Burmistrz — warunek ten był dopełniony.
 Dla spełnienia wyroku, dla tego to w początku chiano w mówić we
 mnie, mówić koniucnie, że maretatem do tego zabójstwa, a gdy się to
 nie udato, ponamiano znów se pod Liszgorą, padło kilku chło-
 pów, roszał zgota podobno w Wiedniu szlachki robiono na wdowy po
 owych umiemanych potęgłych, pozniejsze dopiero dochodzenia wykryły
 szpetny fakt tego szwarczenia. Niemauie iż być powieszony, było
 ogólnie w kraju tak dalece, iż ostrzeżono o tem siostrę mej żony —
 Cyrkiewiczową, a ona nattonita moją Matką, ażeby jechać
 do

do Wiednia, i starać się tam o ułaskawienie i tagożenie. Pojechaty do obydwi,
i znówu jak w czasie mojego pierwszego więzienia: patrz ułup z moich
wspomnień. Strona 57: Kaena kuzna a Montclair przyjąłszy moją
matkę z serdecznością, prawdziwej siostry, wreszcie sił i wptywów wry-
wata. Móreum wosredła mogła. Czy ta troskliwość była istotnie potrze-
bna, czy był to tylko dymślonny postach, rezye nie mogą; nie mniej do-
postruwam się do wdziorności i a le wszystkie starania. Ta tylko jeden nie
miałem ani wyobrażenia, co sam o mnie radzą, nigdy albowiem nie przy-
puszczatem, ażeby Brat nie był jeszcze maszynym krową, już i tak aż
nawtło obficie wylana; — dla tego i wyroku na Wiśniewskim i Napuści-
skim szpetnego nigdy nie przewidywałem. Od tej fatalnej chwili więzie-
nia moje po przeniesieniu do nowej karcim, między nowych towarzyszy o dr-
stawato się znosi nieprze.

Po wypuszczeniu na wolność księdza Nowakowskiego i przeniesieniu mego br-
ta jako Stabego do szpitalu więziennego, miałem aż czterech na raz to-
warzyszy: Waleręgo Kossakowskiego, Ksawerego Przybyłskiego, Hieronim-
ma Guczyńskiego i Karola Przybyłowicza, porucznika choć pro-
steego oficerka, który będzie tu nimie na wst profesorem, poszedł z nami
pod Liszagałę i nie wiedzieć z kąd dostąpił tego honoru, co wybrano
go z pomiędzy innych kilku nastu ludzi, tego samego, co on wykończ-
cenia, ażeby wytracić go do Looowa. W tem towarzystwie schodził nam czas
nie miał przyjemnie, odbieraliśmy garsty, czytaliśmy w nich o ruchach
we Włoszech, aż nareszcie nadeszła i Rewolucya francuska, orewissem
wycę było, że już jesteśmy jedną nogą na świecie. Tabacone jest iż ja le
ruchy, jak gdyby jakim widzeniem magnetycznem przewidywałem;
i tak: gdy jednego razu jeszcze w czasie indagacyi, dowoditem mojemu
Referentowi, że wszystkie te więzienia i przesładowania na nie się nie
przydadzą, to dwóch czasu wypluje się z tego jak zryłto z worka,
powiedziatem mu wyraźnie, że nie tylko gdzie indziej, ale w samym
Wiedniu przyjdzie kiedyś do Rewolucyi; nie spodziewałem się w tenor
ze tak prętko sprawdzi się moja przepowiednia.

19^{ty} Marca o zwykłej godzinie wyprowadzono nas na spacer, na dachach w o-
knaach przyległych kamieniu spotreśliśmy umiarkow ludzi plet obój, powie-
wiających ku nam chustkami i witających "Pozdracie wolni!", u. — Wiedzę
już przedtem co zawtło w Wiedniu, nie zadziwilo nas to, i przyjęliśmy te
wiadomości jak epi zwykłego, a powróciwszy do karcim zwróciłem się
paktować, Wicrori na korytarzu notyżelismy ruch nierupty, otwi-
rano i zamknięto karcim, jedne po drugich aż przytła kolej i na

nas, otworzyły się drzwi drzwi, a deputacja stojona z księżciem Leona Sapiechy, Franciszka Smolki, Juliusza Skalmińskiego w asystencji prezesa sądu Wittmana, weszła do sali oznajmiając nam, iż na żądanie obywateli, Gubernator Stadion, kazał nas uwolnić. Noc tę mieliśmy jeszcze spędzić w sali, zapewne z obawy nocnego zbłądzenia; drugiego dnia rano t. j. 20^{go} Marca wypuszczono nas na wolność. —

Przed wyjściem z aresztu przyjechała nam nieskończona stłuska radości powitała nas w progu, kobiety rzuciły nam się na szyję! a tak! pierwszym moim było, ażeby tę sprawę odkryć z kobietami; gdy bowiem najpierwej dała mi kaba na dźwięk górze w twarz, gdy w czasie wizytacji kobiety najwięcej mnie sweni plotkami i komerandami szarpaly, to na koniec jak by wynagradzając to wszystko, znów kobiety mnie wycałowały. —

Tam ludzi odprowadził mnie wśród obywateli do mieszkania mojego. Na przeciw kryminatu. Skonczyło się moje więzienie, ale dla niej nie było jeszcze końca. Zaledwie wyszła z ciężkiej choroby, gwałtowne wzrostem powalito nas nowo — smutne też to były dla mnie, owe pierwsze chwile wolności — kiedy inni na łonie rodziny, rozradawani jej szczęściem, otok ogólnej radości jaka w tenraz zabłyta w kraju oddawali się weseliu, to ja przy toru tej istnej więzieni, pasując się między życiem a śmiercią, spędziłem dni i noce w ciągłej oświec obawie.

Jedyną moją pociechą była ku tylko matka dziewczyna, zaledwie tylko kilkanaście miesięcy brzoza, która miała mi zasłupić, czerwo innych dziewczyn straconych. Nie spodziewałem się w tenraz, że i ten Anielek, rychło mnie opuści, zaledwie bowiem do listopada, a to do pamiętnego dnia rewolucyjnego 29 była ona, bo grypa mam ją wydarła.

Oprocz domowego smarkwienia, wyjście moje na świat, po tylu na mnie miotanych oszczerstwach, nie pomału było karkutem, jaktohoich wzwyż wspomnianą moją sderwa z więzienia, nie porostata cakiem bez skutku; bo wiele ów otworzyła, jaktohoweł niejednemu z oszczerców moich, już wtedy w tożsame Głumienie wyznacato karygodę mi uchylioną; zanao to celem się obracionym i potrzywodnym, ażebym mógł odrazu, wszystko zapomniać. W parę dni po uwolnieniu mojem wydrukowałem odczwę, wyzywając wszystkich. którzy mieli mi co do narucenia, ażeby publicznie wyśląpili; ni kt jednak nie przastał się taki, to każdy po bliższem i dinniejszem rozpatrzeniu się, jeśli tylko nie był ornyjskiej, stej wiaty, musiał przyznać słuszność — a jeśli może na zgadzał się z moją polityką, to poklebiał oboję, nie było

Atkiego, co by mi śmiało przypisać stać, wiare. —
Zdarzenia roku 848, których główną cechą było przebaczenie, sprawdziły
się, że i ja wszystkim moim wrogom przebaczyłem, i dlatego w pamiętni-
ku niżej, nie jedno powiniem milosierdziem, co byłoby musiał wywstać niejed-
nym miejscu, wszędzie za niegodne względem mnie postępowanie. — Majątek zstawi-
łem w najokropniejszym stanie. Od roku 845 aż do wstąpienia wybuchu, opiera-
łem wszystkie wydatki niemal w całości kosztem za pieniądze pożyczane,
większej części na lichwę; to trudno było sciepieć, ażeby sprawa cała
upadła, dla braku pieniędzy; niewiadam że później gdy fundusze się
promiowa, będą mógł sobie ten forszus odebrać, tymczasem nie przys-
do skutku tego. — Po uwzględnieniu mojem, wierzyciele rzucali się na mój
majątek, nie znalazł się nikt, który czysto i szczerze, przyznał, czy ja-
kim bądź innym sposobem chciał mnie poratować; pomimo rozma-
itych pomyśleń, które skończyły się na przesadach, i stało się że wstrze-
ciawszy rodzinny zagrodę, dziś muszę tutaj się zmieścić na miejscu
jako dzierżawca — tego jednak wcale nie satysfakcjonuję, bo nigdy nie przy-
wieszczęwaniem i wadło wartości do majątku, będąc przekonany, iż
przy pracy i staraniu, co Bóg wzięt, Bóg oddać może. — Nie jest
to moim zamiarem ciągnąć ten pamiętnik dalej. W roku 848 roku, nie
bratem prawie żadnego udziału; Rewolucya ta legła na adre-
sach, petycjach, protestacjach, deputacjach, i swadach dziennika-
rskich, nie przeuciała do mojego przekonaniam; wiedzieliśmy że do takiej
rewolucyi bezpiecznej i nie naruszającej na nie, było ludzi gotowych aż do
zbytka, a więc bezczynie się oberzto. Nie jeden z owych schorżów i prostych
denuncyatorów, co byłby się w ten czas wyparł aż do nazwiska polskiego,
dziś kiedy Rewolucya drżała się za porządkiem Panów Jubernatorów,
i Kreishauptmanów, przypasywał pasy do gwardyjskiej kurtki, albo
gardłował w radach narodowych, dopóki nowa burza nie sapędziła
go narad w mąsę, jamę. Z tego to powodu oprócz drobnego i nie-
znaczącego udziału w sprawach krajowych, nie wozymieł nic w pro-
miniecia godnego, a więc też Latem honoru i swój pamiętnik.

W Łotkowie pod Gostem
w pierwszej połowie Sycpnia
1863. r.:

Franciszek Miesiołowski

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.